

XVI. évfolyam, 176 szám

2016. június

Irodalmi Jelen

Böszörményi Zoltán:
Rivolta contra il mondo

Gáspár Ferenc: Lövészárokban

Lackfi János: Kései

Döme Barbara: Lásó pujaro

Acsai Roland: Tizenkét ok

Benedek Szabolcs:
A fiumei cápa

Lennert-Móger Tímea:
magány-asszociációk

Toroczky András:
A mennyben nem nevetnek

Péntek Orsolya:
Szerelemtér

Demény Péter: Modern Toldi

Orcsik Roland:
Fantomkommandó

Laik Eszter:
Mindannyian
a tanítványai vagyunk –
Réz Pál emlékére

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az Occident Média Kft.

Főszerkesztő: Böszörményi Zoltán

Főszerkesztő-helyettes: Bege Magdolna

Főmunkatársak: Szócs Géza, Makkai Ádám (Budapest)

Munkatársak: Laik Eszter (próza), Varga Melinda (vers, interjú),

Boldog Zoltán (kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: Hudy Árpád

Lektor: Jámbor Gyula

Rendszergazda: Csipkár Nándor

Igazgató: Kurjatkó Péter

A borítón Ódry Mária festménye

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

Rivolta contra il mondo

Égesd el a könyveket, Kalibán!
A betűkből termékeny füst és pernye száll.
Nagy műgonddal emlékszik mindenikre majd az Úr.
Ezért nem is kell az alvilágba lelkedért alámerülnöd.
(Az ihlet kitartóan dolgozik saját egzisztenciáján,
a valóság misztériuma hatja át.)

*rivolta contra il mondo,
csillagtrombitáját fújja
tanácstalan vagyok Uram
lelkesedni taníts újra*

Teher a semmi. Az alkotás, a mű: önkény,
mintha egyre nehezebb lenne lenni.

Tüntess el minden utópiát!
Amit nem vállalunk, az makacsul úgymegmarad
a képzelet törékeny üvegburái alatt.
Menekítés ez? Menekülés?
Ki letagad téged, a létet veszi semmibe.

A mindenség éhe sodor magával.

Éhe a szónak.
Koplal a lélek.
Holnapra megtisztul, újra éled.
Hiszed a szívverését, tüzét, mámorát,
utcák kopott házsorát.

Mert hiteget az is,
akit egy életen keresztül hitegettek,
átnéz a ködön,
hogy rólad ismét elmerengjen.

A gondolat morfémái

Sóvárgásból teremtetünk.
Ha letagadjuk a bennünk bujdosó félelmet,
átüt sárguló bőrünkön a kór.

Verebek viszik apró csőrükben az időt,
készülő fészükbe szórják.

Ne aggódj, már készítik az elkészíthetlent!
Az Úr áldását felszívja lelkünk.
Építik a nyugalmat körülöttünk,
falait rakják a meg nem történt
történelemnek.

Az irodalom most hallgat.
(Senki sem engedi szóhoz jutni,
ahogy egyesek ma is vélik.)
Az összetartást és a küzdelmet
gyökerestől kitepték
a tudat ágásaiból.

A csapdarendszerek is
új törvény szerint működnek,
a mozdulatlanság
magával rántja azt,
aki mindenkoron és buzgón vallani akar.

(Már nincs mit megvallani?)

A rögeszmés akarat
hasztalan keresi a valóság húzában a mérget.
Hogyan is lenné,
ha már mindent megmérgeztek.

Egy álom alkatrészei

A sarokban szunnyad a bádogsparhelt,
rajta piros-zománcos lábos
gubbaszt,
odébb a gondolat göncei,
néma fénytócsa,
meztelen melled ritmikus mozgása,
amolyan *clairvoyance*,
tisztábban lásd a végtelent,
a pókháló legfinomabb,
szabadon lengő szálát,
melynek végébe
az idő pillantása kapaszkodik,
mint utcasarkon álldogáló
tanácstalanság,
küszködik,
kitervelt hadművelet látszatát kelti,
az évek alatt felgyülemlett szenvedélyét,
mintha valakinek, teszem azt,
nem mindennapi
eszméről kellene gondoskodnia,
magát is megfogalmaznia benne,
alkalmat keresnie a megmutatkozásra,
fellebbentenie egy elfeledett gesztusról a fátylat,
anélkül, hogy ellentétbe botoljék
(a tűnődés kiálló csonkjaiba),
megőrizze a ragaszkodáshoz szükséges erőt,
s ne tétovázzék, rögzítse-e
egy régvolt ölelés
nosztalgiától terhes pillanatait.

Magamban mondom

Lappangó lázad felemészti házam.
Mély sebet ejt, aki ellenem lázad.
Nincs az a varázslat, nincs az az árnyék,
hol a bűneimmel békében hálnék.

Hordozom a neved, belőled élek,
várfalakat emel bennem a lélek.
Túlteng a mérhetetlen gond a testen,
akaratom béna és tehetetlen.

Lila-díszű foltok törött szívemen,
farkas-hívságomat oda temetem.
De te vigyázz reám, bajlódj még velem!

Fogd kézen sorsomat, mint vakot, vezess!
Indulatom türelmetlen és heves.
Csörgő láncaim ne lásd, ne halld – ne vess!

GÁSPÁR FERENC Lövészárokban

Először a tojásgránátokat dobáltam ki. Nem vártam meg a hatást, beugrottam a lövészárokba, amit az éjjel ástam ki, s gyors mozdulatokkal kibiztosítottam a golyószórókat. Kilestem, de a füsttől meg a robbanások okozta portól nem láttam semmit. Aztán feltűnt az első emberi árny, és én lőni kezdtem. Eszeveszetten nyomtam a ravaszt, nem tudom, meddig tartott az egész, éreztem, ahogy a hátamon végigcsurog a hideg verejték. Majd forróság öntött el, letéptem magamról a zubbonyt. Fölöttem tiszta volt az ég, hihetetlenül kék és fagyos. Egy rigó szállt most előttem, felkapaszkodott az egyik hullára, és a szemét kezdte el csipegetni.

Az árokkal szemben, a túloldalon nem mozgott senki. Azért nem voltam benne biztos, hogy nem jönnek még. Hogy nem lesz utánpótlás. Kezem fejével lassan letöröltem homlokomról a verejtéket. Sok minden jutott akkor az eszembe. Az indulás, a készülődés... Az elmúlt évek keservei. Örömek, fájdalmak. Hogy miképpen maradtam magamra. Hogy először csak elkeseredett voltam és csalódott. Mélységesen csalódott. Aztán tűnt fel a szerb. Maffiózó volt, ezt rögtön láttam rajta. Hogy honnét? Hát ezt mindenki megmondta volna, aki csak szembetalálkozik vele. Pedig viszonylag rendesen nézett ki, de talán éppen ez volt a feltűnő... hogy öltöny, zakó meg az elmaradhatatlan diplomatatáska, melyet már senki nem visel errefelé. Meg a titokzatoskodás. Ahogy beszél a kerítésen:

– Van három tojásgránátom, haver, nem kell?

Persze kellettek a gránátocskák. Aztán a nadrágszárából előhúzott egy golyószórót. Hihetetlen! A nadrágszárából! A szerb vigyorgott.

- Mennyi? – kérdeztem.
- Egy kilóért megkapod, ha kettőt veszel – így ő.
- Kiló micsoda?
- Euró, haver, euró.

Megvettem. Ennyire olcsón szerintem sehol nem kaptam volna meg.

– Rambókés? – pislogott rám.

Megvettem azt is.

– Most tűnj el! – mondtam neki. – Alig vagy feltűnő. És még készülnöm kell.

Bólintott, és elment.

Elővettem az ásómat. A szomszédok kicsit szörnyülködtek, mert körbeástam a házam, de elmagyaráztam nekik, hogy teli akarom ültetni málnával meg gyümölcsfával. A málna hamar termőre fordul, így ők is szemezgethetnek majd róla. Megnyugodva húzódtak vissza. A kapuk becsukódtak, az utca üres volt, nyugodtan dolgozhattam. A földet az árok elé hánytam. Magamra vettem a zubbonyt, a sisakot. A golyószórókat úgy helyeztem el, hogy kívülről ne lehessen látni, deszkákkal vettem körül a torkolatnyílást, és körbeszórtam falevéllal. Tetszett. Azt hittem, minden rendben van, de ekkor megjelent a szerb. Nem volt egyedül. Két honfitársa kergette, előlük menekült. Egyenesen a lövészárkom felé tartott, jól kivettem az alakját a telihold fényében. No meg az utcai lámpák is idevilágítottak. Kertes házban lakom, földút van erre-felé, de a közvilágítást már megoldották. Ezért vettem meg hat évvel ezelőtt.

Szóval rohant a szerb, és már messziről kiáltozott, hogy pomóty!, pomóty!, ami az ő nyelvén segítséget jelent. Egy pillanatra meghűlt bennem a vér, mert nem akartam, hogy a szomszédok idő előtt megtudják, mire készülök. Akkor jutott eszembe a hangtompító. A két üldöző rögtön kifelé küldt, mikor közénk lóttam. Sőt az egyik még vissza is repült néhány lépést a becsapódások erejétől, akár a filmekben.

A szerb segített elásni őket a kertben. Aztán elbúcsúzott, és elment. Végre megpihenhettem. Rendezgettem a lőszereket, ittam egy kevés vizet. Amúgy meg alig vártam, hogy reggel legyen, és megpillantsam a végrehajtókat, akik azért jönnek, hogy elárvezzék a házamat, mert nem tudom fizetni a törlesztőrészleteket!

A többi már tudják... Most mélyebbre ásom magam, és várom a kommandósokat. Nincs vesztenivalóm.

LACKFI JÁNOS

Kései

Nem kell halottak napja, fel-feldob téged az agy maga,
bójaként billensz felszínre bennem nap nap után, nagymama.
Beléd kötöttek diktatúrák, hol zsidó voltál nekik, hol keresztény,
de te megmarkoltad az élet sörényét, soha el nem eresztvén.
A háború után a telefont bekötötték hozzád azonnal,
mert összehaverkoddál a drótokat javítgató fazonnal.
A mindenféle szerelők dumádtól kifeküdtek bízvást,
jobban ismertél náluk csökulcsot, hollandert, no meg zsírzást.
Féltek tőled a hivatalban, mert bár polgári csökevény voltál,
profibban csűrte a jogásznylvet a taknyos kis iktatóknál.
Nem estél kétségbe, mikor államosítani jöttek a család lakását,
csináltattál négy beépített szekrényt, ami hát nem nagy galádság...
És csodák csodája, pont két négyzetméterrel lett kisebb az ingatlan,
megmaradt hát magántulajdon, ezt levajaztad higgadtan.
Rá voltál kattanva, s én is veled a Bartók Rádióra,
az efféle zsvány reppelésnek nálad nem lenne ázsiója.
Ha bemondták, hogy imént elhangzott Haydn koncertója,
te hozzátetted, sejtetted, Mozart rég abbahagyta volna.
Kamaszként veled totál lazán végigültem a Parszifált,
és nem izgatott, hogy öt óra hosszat csinálják a fesztivált.
Nem lehetett azt eldönteni, vajon haldokolva énekelnek,
vagy énekelve haldokolnak, s ezt csípte, aki voltam, a gyermek.
Így képzeltem a szerelmet is, nagy-nagy poros romantikának,
miközben a háttérben a hatalmasok sunyiban intrikálnak.
Kertész voltál, és beszélgettél a növényekkel, míg metszetted őket,
korholgattad az ágakat, hogy ejnye, már megint merre nőttek.

Korábbi albérlőid visszajártak hozzád úriasan teázni,
mondtad, aprítsák fel a süteményt, úgy mindjárt többnek látszik.
Szovjet paradicsomos halkonzervből halászlét kevertél,
úgy éreztem, hogy finomabbat sosem ettem még ennél.
Kosár barackokat cipeltünk Balatonakarattyán végig,
pár kilométerért nem költ az ember buszra. Bolondnak nézik?
Ha edénykészletet kaptál, rávágtad, pompás holmi,
azért vettük nyilván, hogy egykor legyen mit örökölni.
Ha hírek jöttek, kiosztottad Losonczit, Lázárt, Kádárt,
látszott, hogy államférfiként mindet secpec lepipálnád.
Az Alzheimer nevű német pasas mindent összekavart aztán,
kietted a vázából a virágot, robbant a lakás lassacskán,
egyszer hatalmas füstben a mosogatószivacsot pirítottad,
nyugtattalak, hogy hoztam enni valami lényegesen jobbat.
Elléptél a ködbe előlem! Míg éltél, sose tettem ezt meg,
de halálod után bátor lettem, most először letegezlek.
A vállamon ülsz, a hajamban alszol, máskor motyogsz fülemben,
s ha kérdem néha, mi van veled, nézel rám: hát mi lenne?

DÖME BARBARA

Lásó pujaro

A pró tenyerét az enyémbe teszi, a bejárati ajtó felé húz. Rám néz, mosolyog. Mintha nem is négy, hanem száz-négy éves lenne. Én negyven vagyok, a férjem negyvenöt. Tíz éve próbálkozunk, nem született gyerekünk. De ma minden megváltozik, mert hazavihetjük ezt a kisiút.

Alig teszünk néhány lépést, amikor valaki hátulról megfogja a vállamat. Az igazgató áll mögöttem. Ritka, hogy valaki cigánygyereket akarjon örökbe fogadni, mondja, majd megsimogatja a kezemet szorongató fiúcska fekete haját.

*

Először nyaraltam szüleim nélkül nagymamánál. Hétévesen kalandra vágytam, vagány, fiús kislány voltam. Azon a napon is biciklire pattantam, és hajtottam az ismeretlen utcák felé. Nem féltem.

Fából készült kerítések, árkokat, kék utcai kutakat láttam. Később magas fák között tekertem. A betonút elfogyott alólam, kátyús rész következett. Néhány napja esett, felázott a föld, aztán a perzselő nap kiszárította az agyagos talajt. A szekerek nyomai titkos üzenetként beleégett a sárba. Nem mertem ráhajtani az út menti, görgyös talajra. Vitt a kíváncsiság, alacsony házakat láttam a földes utcában, mint korábban soha. A legtöbb tetőből és falból hiányzott egy rész. Leszálltam a bringámról, és toltam. Egészen közel merészkedtem az egyik viskóhoz. Az udvaron lefejezett baba hevert. A fej távolabb, a műanyag szemek felakadva meredtek az égre. Kutyaugatás ijesztett meg, felugrottam a biciklire, és tekertem. Tákolt lócákon üldögélő, ráncos bőrű, pipázó asszonyok között menekültem, észre sem vettem, hogy egyre többen méregetnek. Csurgott a víz a hátamról és a hajamból. Szememet csípte a sós izzadság. Elengedtem a kormányt, hogy a karommal megtöröljem az arcomat. Ráhajtottam egy száraz sárcsomóra. Elestem, megütöttem magam, lejött a bőr a térdemről. Mozdulatlanul feküdtem a földön.

Cigánygyerekek fogtak körbe, egymás szavába vágtak, tapogatták piros biciklimet és szőke hajamat. Egyikük azt üvöltötte:

– Englo, englo (angyal)!

A többiek röhögtek. A legmagasabb, csak egy szakadt klottgatyában, egészen közel hajolt az arcomhoz. Szimatolt, mint vad az áldozatát, aztán a bottal, amellyel előzőleg a porba rajzolt, piszkálni kezdett, vajon élek-e. Megmozdultam, és farkasszemet néztem a fölém hajló gyerekkel. Rettegtem, azt gondoltam, a kutya, amelyiktől megijedtem, nem is állat volt, hanem egy farkasember, aki utolért, és most megöl. Sírva fakadtam, mire a felém hajló fiú elkapta a csuklóm, és felhúzott a porból. Vékony, babaarcú kislány voltam, koszos fehér pólóban és elszakadt rövidnadrágban. Vértől térdem lüktetett. Közben a többiek összeverekedtek, nem tudtak megegyezni, ki tolja a piros biciklit, amelyiknek az első kerekében nyolcas lett az eséstől. Egymás fejét a porba nyomták, s az egyiket megrugdosták, mert el akart futni a kerékpárral, amíg a többi nem figyelt. A kapuban ülők ügyet sem vetettek az egymást gyilkoló pujákra, akik közül a legnagyobb sem volt több tízévesnél. Soványak voltak, de izmosak. A legkisebb bizonytalanul lépkedett, majd elesett, üvöltött, aztán mászva próbálta utolérni a többit. Egy nagyobb lány ölbe kapta.

– Prasztipen! (futás) – adta ki az egyik fiú az utasítást, mire a többiek abbahagyták a harcot.

A biciklire végül egy alacsony, vékonydongájú, nagy hasú fiúcska pattant fel. Nem érte el az ülést, állva tekert. Az első kerékben lévő nyolcas ellenére sem esett el. Lihegett, mire utolérte a többieket, akik addigra már elértek egy fehérre meszelt vályogházig. A fala düledezett, az ablaka olyan volt, akár egy vak ember üres tekintete. A gyerekzsivajra öregember dugta ki a fejét. Káromkodott, a puják közzé dobott egy lyukas papucsot. Amikor észrevett, intett, hogy menjek oda hozzá. Erre a cigányfiú, aki még mindig fogta a csuklóm, nagyot köpött az öreg felé, és tovább rángatott egy másik putri irányába, ahol a kerítésen mosott ruhák lógtak. Mindennek füstszaga volt, hányingerem lett, öklendeztem. A többiek röhögtek. Egyre jobban félttem, biztos voltan benne, hogy megölnék, s most éppen a kivégzés helyére visznek. Annyira

rettegtem, hogy bepisiltem. Akár egy lakodalmi menethez, egyre többen csatlakoztak hozzánk, a piros bicikli úgy vonzott mindenkít, mint valami varázslatos mágnes. A lányok hosszú szoknyában, a fiúk alsógatyában futottak, cipő nélkül. Legalább harminc fok volt. Útközben néhány gyerek bedugta a fejét az utcai kút alá. Fekete hajukról menet közben úgy peregtek a vízcseppek, mint a gyémántok. Korábban sosem láttam ilyet.

Berángattak egy udvarra, ahol egy nagy bajuszú, ősz hajú, izmos ember üldögélt, ő is pipázott. A lábán, a karján, a mellkasán színes virágok voltak. A tetovált férfi kiabált, aztán nyakon vágta a cigánygyereket, aki mostanáig maga után vonszolt. A fiú most először engedte el a csuklómát, aztán rámutatott a vérző térdemre, és azt mondta:

– Naszváló (beteg).

A férfi megbámult, aztán felemelt a földről egy sörösuveget, és meghúzta. Kézfejjével megtörölte a száját, majd annyit mondott:

– Na, vigyed be anyádhoz!

A cigánygyerek behúzott egy sötét helyiségbe, ahol ugyanazt a furcsa füstszagot éreztem, amitől korábban felkavarodott a gyomrom. A kísérom ismét azt mondta:

– Naszváló!

Kövér asszony állt a sparhelt mellett, amin egy megfeketedett serpenyő melegedett. A körme koszos volt, s miközben a jobb kezével a tésztát kavarta, a balban cigaretta parázslott. Néha beleszívott. Palacsintát sütött.

– Naszváló? – kérdezett vissza a nő. Tőle is félttem. Nem mertem sem megszólalni, sem elfutni. Úgy gondoltam, a többi gyerek kint őrködik az udvaron, s ha kilépek a házból, azonnal elkapnak. Az asszony mondott valamit a fiának, mire az kifutott a házból, majd egy ronggyal és egy üveggel tért vissza. A nő, mielőtt hozzám lépett, újabb adag tésztát lötytyintet a serpenyőbe. Sült illat töltötte be a szobát, amelyben egy sezlón, egy kredenc, egy asztal, négy szék és a sparhelt állt. A kövér asszony ezután kinyitotta az üveget, barna folyadékot töltött a rongyra, és a még mindig vérző sérülésemet kezdte vele törölgetni, majd bekötötte.

– Lásó pujaro (jó gyerek) – súgta, és nagy barna kezével megsimogatta kócos, szőke hajamat. Mosolygott, aztán megfordította a sercegő tésztát. Ezután a kopott sezlon szélére ültetett, kezembe nyomott egy palacsintát. Szó nélkül befaltam. Soha életemben nem ettem még ilyen finomat. A cigányasszony észrevette, hogy éhes vagyok, adott még egy palacsintát, aztán lefektetett, betakargatott. Mellém ült, és ismeretlen nyelven kezdett énekelni. Fülemben súgta: ha felébredek, hazavezet. Biztonságban éreztem magam. Elaludtam.

Arra ébredtem, hogy egy férfi áll mellettem. Rendőrruha volt rajta. Sírni kezdtem, a kövér asszonyt kerestem, de sehol nem láttam. Arra gondoltam, örökre itt ragadtam, nincs, aki hazavezessen. Még mindig éreztem a palacsinta illatát. A rendőr kivitt az utcára, ahol legalább húszan-harmincan bámészkodtak. Két autó állt a viskó előtt. Az egyikben a nagyanyám ült, a másikban a kövér cigányasszony. Nem tudom, hogy találtak meg. Nagyanyám, amikor meglátott, kiszállt a kocsiból, megölelt, és azt mondta, hála az égnek, hogy nem esett bajom. Hallottam, amint a rendőr azt mondja: rács mögé dugja ezeket a cigányokat, akik elrabolták ezt a szegény kislányt. Szólni akartam, hogy nem raboltak el, de nem jött ki hang a torkomon. Miközben a rendőrautó felé mentünk, a megbilincselte kövér cigányasszony a másik kocsiban ordibált, átkozta az egyenruhásokat. Amikor mellé értünk, abbahagyta a szitkozódást, rám mosolygott, és odasúgta: Lásó pujaro!

*

Fogom a kezét, és becsukom magunk mögött a gyereketthon hatalmas vaskapuját. Rajtam fehér, jól szabott kosztüm van, rajta agyonmosott póló és melegítőalsó. Ismeretlen férfi ácsorog a bejárat előtt. Megbámul minket, majd odakiabál: nem való magának ilyen gyerek, vigye vissza! Közelebb húzom magamhoz a kisfiút, szaporázom lépteimet. A férjem a kocsiban vár, előrement a gyerek holmijával. Egyikünk sem beszél, ballagunk egymás mellett, a fekete szemű kisfiú és én. Amikor megszorítja a kezem, érzem, mondanom kell végre valamit, mert fél. Megállok, leguggolok elé, rámosolygok, és megkérdem:

– Ha hazaérünk, süssek neked palacsintát?

ACSAI ROLAND versei

Tizenkét ok

Tizenkét ok az életre,
Tizenkét ok a halálra –
Kétélű penge.

Tizenkét ok a nyárra,
Tizenkét ok a telekre –
Lobogó máglya.

Tizenkét folyón lebegve
Tizenkét mécses lángja –
Fülemüle repte.

Tizenkettő hold háza,
Tizenkét fehér lepke
Fekete árnya.

Tizenkét ok az őszre,
Tizenkettő a tavaszra –
Hallgass a tücsökre!

Tizenkét szobor arcra,
Tizenkét mese hőse –
Az élet kardja.

Tizenkét felhő könnye
Vércseppként hull az avarra –
A szél elsöpörte.

Tizenkét harang hangja,
Tizenkét fűszál tőre
Szúr az aranyba.

Tizenkét szírom pereg le,
Tizenkét ág imája –
Az élet egy perc se.

Fejed fölött tört pálca,
Életre szóló lecke
A halál. Párna.

Eső zuhog a hegekre,
Egy páratlan szerv párja
A szív. Nem árva.

Tizenkét ok az életre,
Egyetlen ok sincs a halálra –
Suhanó fecske.

Minden hópehely

Kard szikrázik a jégen,
Nem csapnak be az élők vanjai,
Kard szikrázik a havon,
Nem csapnak be a holtak nincsei,
Kard pengéjéből nézem,
Nem csapnak be az élők kincsei,
Ez az utolsó napom,
Nem csapnak be a holtak hantjai,
Ez lesz az első napom,
Minden hópehely felhővel teli,
Jégvirág nő a kézen,
Az eget pajzsként kell tartani.

Őszi tanka

Égő levelek
Hullnak éjjel a fákról.
Felfelé hullnak –
Felgyújtják az eget.
Alatta állok. Veled.

Megőszültél a szülésben

(anyámnak, anyák napjára)

De nemcsak a hajad,
A szíved is fehér lett,
Hópehellyel telt fészek,
Az időre tett lakat.

Hosszú jégcsapokat
Termett a téli eresz,
Emlékük nem ereszt.
Megnőttek a nyarak,

És megnőttek a nyárfák,
Amiket apu ültetett,
És megnőtt a gyerek,
A köldökzsinórt elvágták,

De örököltem a szemed.
Mit jelent megőszülni,
És mit jelent megszülni?
Csillag a bőrön: anyajegy.

BENEDEK SZABOLCS

A fiumei cápa

Regényrészlet

Az első világháború előtt járunk. Kovách Richárd, az egyik pesti napilap szerkesztője Fiumébe utazik, egyrészt azért, hogy életében először lássa a tengert, másrészt azért, hogy leleplező riportot írjon a pesti újságokban időről időre bulvártémaként visszatérő fiumei cápa kilétéről. Ősz van, a városban már nincsenek nyaraló vendégek, ellenben tombol a bóra, az ilyenkor szokásos viharos szél. A halászok annak örülnek, hogy az utóbbi napokban milyen sok tonhalat lehet ejteni, ugyanakkor a Kvarner-öbölben megszorodnak a cápaészlelések. Az Amerikába tartó, kivándorlókat szállító Carpathia óceánjáró brit kapitánya is cápaveszélyre figyelmezteti a M. Kir. Tengerészeti Hatóságot. A pesti hírlapíró közben Fiume viszonyaival ismerkedik, és azt látja, hogy a boldog békeidők álcája mögött társadalmi, nemzetiségi és a közéleten túl a magánéletbe is begyűrűző feszültségek húzódnak. Politika, intrika, terror, szerelem, erotika és cápák a száz évvel ezelőtti Fiumében. Röviden erről szól ez a készülő regény.” – A szerző összefoglalója

Kovács Richárd arra ébredt, hogy leszakadt az ég és darabokra tört a világ. Nem is annyira a dörrenés ébresztette föl – noha az is meteorként hasított tudatába és szétépte az álmok függönyét –, hanem az, hogy úgy érezte, mintha egy hatalmas, láthatatlan kéz rázná meg az ágyát. Fölkönyökölt, kinyitotta a szemét. Ekkor érkezett a második villanás. Rögtön utána robaj, meg csörömpölés, ahogy az üveg darabokra tört.

A szerkesztő még hosszú pillanatokig moccanatlanul ült a dunyhák között, próbálta egyenes vágányba terelni a gondolata-

it – legelőször is rájönni arra, hogy merre van, és mit keres ezen az idegen helyen.

Nehezen és későn aludt el. Eleve éjjél után került az ágyba, márpedig az ő korában az ember nehezen bírja az éjszakázást. Fiatal éveiben, nősülés előtt persze ő is megcsinálta nem egyszer, hogy kávéházban zárta az egyik napot, és néhány órával később ugyanott kezdte a másikat. De azok az idők elmúltak. Mostanra a színikritikákat is másra bízta, inkább lefekszik korán, hogy másnap kézbe vehesse a friss újságokat. (Természetesen mindig a másokét, elvégre az ember nem szívesen fedezi föl és morgolódik az egészen bizonyosan meglévő hibákon.) Ez a nap azonban túlságosan sokáig tartott – főleg, ha hozzászámítjuk az előző, vonaton és javarészt legfőljebb bókálással töltött éjszakát. Márpedig Kovách hozzászámította. Mindennek tetejében, mint idegen helyen mindig, nehezen jött a szemére álom. Nem akart lámpát gyújtani, újra meg újra fölpattintani a zsebóra fedelét és megnézni, mennyi az idő. Anélkül is tudta, hogy roppant későre jár. Vagyis inkább korán van. Ezen pedig megint csak fölidegesítette magát.

Mikor végre nagy nehezen elszenderült – számára úgy tűnt, alig pár perccel később –, jött az éjszakadás-földindulás.

Szerencsére – már ha lehet egyáltalán ilyet mondani – csak az egyik ablak törött be. A másik valamikor hajnalban résnyire kinyílt. A szerkesztő érezte a dunyha alatt, hogy fázik, de ezt is beleszötte rémálmai közé. Azt álmodta, hogy vonaton ül, és a szerelvény irgalmatlan sebességgel halad lefelé egy völgybe, amelynek alján már a tenger hullámozik baljós sötétséggel. Abban a pillanatban pedig, ahogy a vonat elmerült, és a kupé megtelt vízzel, a magasból, égi szózat gyanánt Karolina asszony hangját lehetett hallani: „Kellett neked ugrálnod, fiam! Hát nem volt elég az Abbázia?”

Az ablakot valószínűleg a szél nyitotta ki. Igaz, hogy csupán résnyire, ám ez épp elegendőnek bizonyult ahhoz, hogy a légnyomás ezen a felületen ne törje ripityára az üveget, csupán belökte az ablaktáblákat. A szerkesztő ült az ágyban, bambán reszketett a beáramló hidegtől, és arra gondolt, hogy irdatlan messze van ő most attól, hogy az Abbáziában legyen, az Imre által katonásan fölszolgált kávé kortyolgassa, kiflit majszoljon, és

közben átlapozza a konkurenciát. Persze Abbázia itt is van, csak éppen az egy másik Abbázia, nem az a prima hely ott, az Oktagonon, a körút és az Andrassy út találkozásánál, innét elképzelhetetlen távolságra, ahová minden másnál jobban vágyakozik.

– Az egész akkor romlott el – motyogta a szerkesztő, csak hogy önnön társaságával életet leheljen magába –, amikor nem egy hosszú feketét, hanem egy erős barnát rendeltem Imrétől. Akkor tértem le a megszokott útról. Ami, lássuk be, ennyi idősen már hiba. Akár végzetes is lehet.

Nem volt ideje nyakig merülni az önsajnálzatban, a következő pillanatban dörömböltek az ajtón:

– Tekintetes uram! Jól van?

Ez a hang végképp fölébresztette. Mint akit darázs csípett meg, fölpattant az ágyról, de nem az ajtóhoz, hanem az ablakhoz lépett – ahhoz, amelyik nem tört be. Vissza is tántorodott nyomban, kintről olyan szúrós, sötét füst hömpölygött befelé. Hogy honnét, egyelőre nem bírta eldönteni. A tengerpart sötétségbe borult, a rakpart lámpái se világítottak. Ellenben mindenünnen őriült lárma, ordibálás, jajveszékelés, lábak dobogása hallatszott.

– Tekintetes uram! Hall engem?

Becsukta az épen maradt ablakot, és kinyitotta az ajtót. A portás állt a folyosón, akinél az előző reggel bejelentkezett, és akitől este a mólón cápatudományi kiképzésben részesült. Most viszont ijedtnek tűnt, nyomát se lehetett fölfedezni addigi fölényes magabiztosságának.

– Mi történt?

– Még nem tudjuk pontosan, kérem. Valami robbant a hullámtörőnél. Föltehetően egy hajó.

– Hullámtörő?

A portás az ablakok felé bökött.

– A Mária Terézia móló. Az védi Fiumét a nagy hullámtóktól.

Kováchnak rémlett, hogy az előző nap valóban látott a vízen egy hosszú építményt, amely eltakarja a nyílt tengert a tekintet elől.

– Vannak áldozatok?

– Még nem tudjuk, tekintetes uram. Maga jól van? Nem sérült meg?

– Fázom – panaszkodott Kovách. – Borzalmasan fázom. És tele van a szőnyeg üvegcsereppel meg szilánkkal.

– Azonnal adunk egy másik szobát. Olyat, amelyik nem a tengerre nyílik. Tessék, kérem, ezt mielőbb elhagyni. Segítsünk a csomagolásban?

Kovách Richárd először nemet akart inteni, mondván, nincs sok holmija, csupán néhány napra érkezett, azt a keveset pedig egyedül is össze tudja szedni. Azután az jutott eszébe, hogy időnként megengedhet magának némi, a szokásos kávéházi tüsténkedésnél több kiszolgálást, ha már sem odahaza, se a szerkesztőségben nem részesül ilyesmiben. Úgyhogy amíg magára kapta a ruháit – igyekeztén, hiszen a törött ablakon áramlott be a hideg –, a portás fölszólítására a szobapincér szépen összecsomagolt neki.

Az épület túloldalán kapott szobát. Igaz, ez észak felé nézett, és azt a kevéske kilátást is eltakarta a szomszédos Lloyd fogadó otromba épülete, viszont nagyobb és tágasabb volt az előzőnél. Még erkély is tartozott hozzá. A szerkesztő ráadásul otthon érezhette magát: az ablak alatt, a Via Andrásyn csörömpöltek a vilamosok, és zörögtek a konflisok.

A költözés megtörténtét követően lement a földszintre. Addigra a portás első kézből származó hírekkel tudott szolgálni:

– Nem hajón, hanem egyenesen a hullámtörőn történt robbanás. Elég nagy sérülés keletkezett, reméljük, nem lesz mostanában vihar, mert akkor nincs, ami megállítsa a tengert, és féltő, hogy a nagyobb hullámok kicsapnak a rakpartra. Ez a város legveszélyeztetettebb része. Pár évtizeddel ezelőtt itt még a tenger volt.

- Vannak halálos áldozatok?
- Néhány hajnali horgász. És a kikötőben lévő bárkák közül is jó pár megsérült. Azonban közelebbit nem lehet tudni, a rendőrség lezárta az egész rakpartot.
- De hát hogyan történhetett?

A portás megcsóválta a fejét.

- Ez az, ami a legrejtélyesebb, kérem. Mert ha hajó robban, annak csak sejteni okát. Akár a motor ugye, akár a rakományban valami. Na de így... – Komor képpel széttárta a karjait.
- Nincs ott valamiféle vezeték? Kőolaj?
- Nincs, kérem. A kőolaj-finomító messze van innét. A város nyugati szélén. A tartályhajókat is ott töltik meg. A mólón nincsen semmiféle robbanóanyag. Elvileg.
- Elvileg? Mit ért azon, hogy elvileg?
- Kérem, én nem értek semmit. Csak annyit tudok, hogy a mólón nincsen robbanóanyag. Föltéve, ha valaki nem visz oda.

A szerkesztő érezte, ahogy emelkedik a pulzusa.

- Gondolja, hogy valaki robbanóanyagot helyezett a hullámtörőre?
- Nem gondolok én semmit, tekintetes uram. A gondolkodás a rendőrség dolga. Én csak itt, kérem, egyszerű szállodai alkalmazott vagyok.

Aztán – mintegy jelezvén, hogy részéről véget ért a beszélgetés, legalábbis ebben a témában – a portás azt javasolta Kovácnak, hogy a nagy izgalomra egyen és igyon valamit. Ezekben a korai órákban nyitva van az étterem.

A szerkesztő habozott. A késő esti lakomától még mindig teljesen eltelve érezte magát. Ráadásul most olyan dolgok történnek, amelyekről nem szabad lemaradni. Amúgy is lettek volna még bőven kérdései. Ismert néhány praktikát, hogyan lehet a magukat megmakacsolni szándékozókát kifaggatni. Egy portás neki nem ellenfél, ahhoz túlságosan sokatmondóan szorítja most össze vértelen, szélcserezette ajkait. Igazából szívesen és lelkesen elmesélné azt, amit tud. Csak biztatni kell. Ha éreztetik vele személyének fontosságát, megnyílik előbb-utóbb. Lám, az előző

este milyen közlékeny volt. Most is az, csak rejtegeti. A pincérek és az írók mellett a szállodai portások tudnak a legtöbbet a világ dolgairól.

Ugyanakkor a feje sajgott, az éjszaka nagy részét ébren töltötte, úgyhogy elfogadta a kávéra vonatkozó invitálást. Faggatózni utána is tud. Ráadásul a portás addigra még több hírrel szolgálhat. Azt azonban szigorúan meghagyta a pincérnek, hogy ne olyan kávéhoz, amelyet itt főznek. Hanem olyat, amelyet Bécsben vagy Budapesten. Ha nem tudja, hogy az milyen, elmondja szívesen.

A pincér biztosította, hogy erre nincsen szükség. Éveken át dolgozott Pesten, előbb a Japán kávéházban az Andrássy úton, majd a Meteorban, az Erzsébet körúton, a Baross utca közelében. Aztán egyszer, egy nyáron, amikor Pest kiürült, és kevesebb főlszolgálóra volt szükség, lejött ide dolgozni. Utána itt ragadt. Azt viszont pontosan tudja, hogy a tekintetes úr mire gondol. Csinálnak is ilyet a konyhán. A magyar vendégek mind ilyet szoktak kérni. Az osztrákok nem, ők elfogadják az olaszt is. A magyar vendég ellenben finnyás. Válogatós. Ahhoz ragaszkodik, amit ismer, amit megszokott. Nem fogékony az új dolgokra. Amúgy az olasz kávéval sincs semmi baj. Ugyanannyi erő van benne, mint a másikon. Az persze más kérdés, hogy kevesebb élvezetet nyújt. Az ember éppen csak beledugja a nyelvét, és már nincs is...

Kovács Richárd hangos zörgéssel belemerült A Tengerpart legfrissebb számának olvasásába. A szószátyár pincér félbeszakította monológját, meghajolt és távozott.

A lapban ezúttal szó se esett cápákról. Elvégre azt, amelyiket akkora diadallal hurcoltak végig a rakparton, nem írhatták bele, hiszen lapzártá után történt, amikor már dübörögték a nyomdagépek. A többi csupa unalmas helyi hír. Valaki elcsúszott a piacon egy káposztalevélen, a mentők látták el. Gyerekek kövel fejbe dobták a társukat. Az utóbbi napokban elképesztő mennyiségű tonhalat tudtak az öbölben kifogni. Ami ugyanakkor az egyiknek boldogság, az a másiknak bosszúság: míg a fiumei halászok örvendeznek, addig a Chioggiából érkezettek, akik

ilyenkor, ősszel szoktak Fiumében vásározni, mérgesek, amiért fölöslegesen szelték át a tengert, hiszen nem tudják a zsákmányukat eladni.

A kávé tényleg nem volt rossz. A kifli se, bár a pestihez képest puhább és édesebb. De legalább nem morzsált annyira. Kovách magához intette a pincért, és megkérdezte, van-e náluk Pesti Nap. A sértődött pincér először úgy tett, mintha nem értené, miről van szó. Azután közölte, hogy ők csak helyi újságot tartanak. Úgy kellett harapófogóval kiszedni belőle, hogy fővárosi lapokat a Modello-palota földszintjén, a kaszinó alatti kávéházban lehet találni. De nincs mindegyikből.

Kovách legyintett. Végzett a kiflivel és a kávéval, kisietett az étteremből. A portást nem találta a helyén. A pult üresen tátongott. Gondolkodott, megnyomja-e a csengőt, azután úgy döntött, hogy inkább nem. Nem akart a sok faggatózással túl nagy feltűnést kelteni. Igaz, hogy ő most egy befektetési lehetőségek iránt érdeklődő pesti üzletember, aki tudni szeretné, hogy a város mennyire biztonságos, ám ezzel együtt óvatosnak kell lennie. Ismerni a határokat. Ellenben – fűzte tovább elégedetten a gondolatait – elképesztő, milyen jól időzítette ezt a kis kiruccanást. Megint nem kellett a szimatában csalódnia, újfent csak nem hagyták cserben megérzéseit. Cápátámadás áldozatául esett úri kisasszony, akinek kifogják a gyilkosát, mindez megkoronázva egy rejtélyes robbanással. Ebből olyan riport, sőt riportsorozat fog kerekedni ki hamarosan, amelytől régen látott magasságokba emelkedik A Pesti Nap példányszáma.

Odakünn az immáron megszokott szél és csepergő eső fogadta. Összebb húzta felöltőjét. A rakparton most semmiféle munka nem folyt. A rendőrök lezárták, a munkásokat kihajtották, senkit nem engedtek a sínek és a vagonok közelébe. A halászbárkák is üresen ringatóztak a Skull Mátyás által gyártott vasbakokhoz kötve. A bóra eloszlatta a robbanás sűrű, fekete füstjét, és mivel most nem pöfögtek se a vízen, se a szárazföldön a legkülönbébb gőzgépek, a levegő a szokottnál sokkal tisztább volt.

A szerkesztő beállt a Piazza Adamichon ácsorgók közé. Nyújtogatta a nyakát, és próbált elkapni pár szót a körülötte lévőktől,

ám a pergő horvát és olasz nyelvű beszédből semmit nem értett. A permetező esőtől és a reggeli párától, meg az öbölbe kikötött halászbarkától nem lehetett tisztán látni a Mária Terézia mólót, annyi azonban kitűnt, hogy mintha a közepéből valóban hiányzott volna egy rész. De persze az is lehet, hogy ezt csupán a minden ingerre éhes fantázia vetítette oda. Úgyhogy a szerkesztő egy kevéske időt követően fölhagyott a bámészkodással, és elindult a postát megkeresni.

Némi kérdezősködés után megtalálta. Nem esett messze – persze itt, Fiumében minden mindenhez roppant közel volt. A Korzón magasodott, az egyik utcasarkon, a városi toronnyal szemben. Háromemeletes, neoreneszánsz, sárga téglás épület. Mintha csak a pesti körútról pottyant volna oda. Alul a hivatal, föllette a postai tisztviselők lakásai. Odabent pedig már a korai óráktól szorgoskodó sartorellák, azaz a munkáskisasszonyok, akik reggelente frissen, üdén, csinosan öltözve, arcukon kicsi, kacér mosollyal előjönnek a Gomila sikátoraiból, hogy percekkel később a város legkülönbélebb pontjain vegyék föl a munkát – ki valamelyik szabóműhelyben, a varrógépnél, ki az irodákban, az írógép mellett, ki a postán. De olyan is van szép számban, aki elvillamosozik a város nyugati végében álló Ganz-gyárba, és egy zakatoló masina mellett tölti az idejét. Hogy aztán az este közeledtével a fáradtság és a megtörtség legkisebb jele nélkül korzózzon a belvárosban báránnőivel és unokanővéreivel karöltve.

Kovács Richárd meglepően gyorsan kapott távolsági vonalat. Az viszont fölbosszantotta, hogy a hívás sokáig csak kicsengett a Pesti Napnál. Ilyenkor még nincs senki a szerkesztőségben? Odahaza tényleg cincognak az egerek? Végül valaki fölvette. Nem Géber, ő valamiért nem volt bent. Na de miért nem? Mind-egy, csak jusson egyszer haza, alaposan megmossa mindenkinek a fejét. A Pesti Napot pedig itt is be fogja szerezni, és megnézi, mit műveltek ezek az ő távollétében.

Az egyik gyorsíró kisasszonyt kérte a telefonhoz, neki diktálta le:

Kiküldött tudósítónk jelenti Fiuméből a legfrissebb híreket! A cápaveszély, úgy tűnik, enyhülhet, miután azt a fenevadat, amelyet az elmúlt napokban több helyütt láttak, és megölte az egyik városi tanácsos lányát is, szerencsésen kifogták. Ennél azonban

sokkal fontosabb kérdés, hogy ki és miért követte el a hajnali robbantást a hullámtörőn, amely során a Mária Terézia móló súlyosan megsérült, és halálos áldozatok is vannak. A rendőrség nyomoz. Fiumében tapintható a feszültség. Rövidesen részletes riporttal jelentkezünk.

Kifizette a telefonköltséget a szép, de komor arcú sartorellának, aztán kilépett a posta épületéből. Éktelen lármára kapta föl a fejét. Az égen elképesztő látvány tornyosult: sirályok százai, vagy talán ezrei, egyetlen, hatalmas csapatban, éktelenül sivítózva szárnyaltak a tenger felől a város északi magaslatai felé. Kovách Richárd még sose látott ilyet. Úgy tűnt, a fiumeiek se. Álltak a Korzón, és tátott szájjal nézték a hátborzongató jelenséget. A szerkesztő figyelmét nem kerülte el, hogy némelyik keresztet vetett.

Benedek Szabolcs fotója

LENNERT-MÓGER TÍMEA versei

kilátó

a zuhanó élet
toronymagas irányt kutat
megtámaszkodunk egymásban
tűszúrás után vágyunk
vére megy
ronda gobelin keletkezik
a falon csodálják
ujjunk bekötik
érzéstelenítés
világfájdalom
új kép
valódi háború
csont törik
vér folyik
házakat
ágyakat aprítanak tűzifává
nem élünk
benne
nem fekszünk
bele
ellene szeg-
ülünk
ledob a ló
vedlő bőrünk-
ből
ostort sodornak
hátaikat vagy lovakat ütnek vele
hátaikat vagy lovakat ütünk vele
generációk halnak bele
mire megtanulok élni

(r)égi sanzon

sok férfi vagy
őrangyalok halma
egyhez sem hasonló
zuhanórepülés unalma
uralja a tájat
az ágyat
nincs helyed
sem időtlen hordó
szomj
a barlangból nem látni ki
a barlangba nem látni be
elbúcsúzom
szobánk állott levegőjétől
a nap pára-mocsarában
fürdök
megismerem az eget
felhő
föld
szénaboglya
abban szeretkezni halottra
magad
magunk

magány-asszociációk

fogaskerék
mosógép centrifuga
kihűlő leves
hideg szoba
koponyasérülés
ki-
véd
moha
tetőfedés
fűre lepni tilos
semmi nem tilos
csak a fűre lepni
rég nem hal(l)ott
mondatai
fülben fülbemászó
pohár nélküli poháralátét
kézben kéz
idegvégződés
nem érzi át
hosszú ideje tartja
nem tartja elég soká
ölből hull
túlélés
éléskamra
a nők karma
férfiak kibontakozása
ölelésből

hiány-
a
részeg
félszeg
délceg
mikor bámul
magába
mély-
tányér
az éhezőknek
üres beszéd
nem pénznem
ára van
attrakció
absztrakció
ketten
egymás ellen
örök fiatalság
emléke csend-
élettelen

KÁNTOR ZSOLT

Mallarmé Rilkenél

Paul Celan emlékére

Rilke a tükör előtt áll, és belebújik a zakójába épp. Pont jó rá, begombolja. Bekapcsolja a rádiót. Etűd szólal meg, keringő formában. Belép a szobába Mallarmé. Beszél magában. „Olyan Rilke lakása, mint egy vers.”

S hirtelen megszakad a zene, és egy kellemes bariton hangja szól a készülékből: „Mint éj-ajkak közé férközött nyelv. Érti a hús a sötétség zamatát, ahogy belekóstol a múlt időbe. Csak szöveg a gondolkodás, suttogja a szél, mire elherdálja lényegét, ősz lesz. Viszi az elmét a korpusz. Hordozza a terhet. Mint feszültséget a szelep. Szolgál a fejnek. S maga se érti, milyen eszméket kerget.”

– Ez Paul – jegyzi meg Rainer Maria. Mallarmé bólint.

Közben betoppan Celan, s leveti a cipőjét, a komódra dobja a kabátját. Egy enciklopédia nagyságú kötetet a földre sodor, majd odaül a másik két költőhöz a kör alakú asztalhoz.

– Egy igazi Poéta Doctus a pszichéjét csak bérbe adja a konferenciákra – kezdi monológját Paul –, s közben futtatja a fejében a programokat. Esze ágában sincs igazából odafigyelni a saját előadására. Nem vették még észre ezt a jelenséget? Átlapozza gondolatban az előre legyártott attitűdöket. Amiket szeret. Például a szabad akaratról szóló részletet. Az esőcseppekbe bűvő, rejtett fényeket. A lét-elméletet. Az Isten létezése mellett szóló érveket. S a beszéde teljesen másutt van. Mintha a fején kívül gondolkodna.

Mallarmé felnyit egy üveg aszút. A dugót egyetlen rántással húzza ki, töltögeti az italt. Két kristálypohár összekoccan.

– Az ihletet élni kell, fiúk! Látjátok, ahogy a kezembe veszem az aranyárga italt, kinyílik a széltől a behajtott ablak. És csónak úszik az üveg-óceán közepén. Ott az elbeszélés az üveg borban. Mintha glosszológiát konstituálna az esti kórtan. Látjátok, kiköt a szemantika szigetén az íz. Majd tolószék gu-

rul a hanglemezen. Jól van. Nagymama ül benne, ridegen. Egy pöttyös labdával az ölében. Figyelj, Mallarmé! Feléd dobja a földgolyót. Elkapod?

– Én nem. Mintha egy nagybőgő borulna fel a másik szobában – szövi tovább az eszmefuttatást Celan. – A vonó szálain nedvdús gyanta. És egy tiltott módon odatévedt hangya. Ott akar a teremő lét jelenlétében tartózkodni. De az első vonagló vonómozdulat lefejezi a bogárkát.

– Barázdákon fut az olvasás-tű – válaszol rá Mallarmé. – Harmonikus konfliktusok esnek szét. Nagy idődarabok tapadnak a szavakra. Évekkel ezelőtt hagyta Rilke a szekrény párkányán azt a cserépszilánkot, és most a komód fiókjába teszi. Látdod? Csoda, hogy kibírta idáig. Hogy nem tört rá a depresszió? Emlékszem, ahányszor itt jártam, mindig leesett. És nem tört el. Mert már maga volt a fragmentum-időzés allegóriája.

– Nézzétek! Ott egy bilincs. A zongoraszék lábánál – mondja, szinte magának, Rilke. – Amulettek szerteszt és smaragd! A rádió teleírva, kék filccel: „Ariadné. A Hold kettészakad.” A sarokban, a szekrénynél pókhálókka átszőtt váza. Engem megdöbbsent. Annyira árva. Mint az esztétikum paródiája.

– Egy nő keze lóg le az ágyról, nézzétek! – fedezi fel Mallarmé. – A könyv lapjain felébredt. Kijött a könyvből a hölgy. Arcán forró fények. Mintha ezért nem lenne megszokott az élet. És ferde a kinyílt kötet az amazon erotikus testtartása miatt. Tarkjuk be a térképpel! Hadd feküdjön hanyatt!

– Íme, a diszharmonia ambivalens allegóriája! – replikáz Rilke. – Megtörik a mítosz? Kérdezi a tudatalatti. Igen. Morogja egy küklpsz. Akarat lesz vagy alázat? Ha önmagadtól elszabadulsz. Mielőtt gondolkodóba esel, az elméd lázad.

– Minden lírikus gyáva – veti közbe a könyvből kilépett díva. – Mert a vonakodás a virtuozítás és a zsenialitás melegágya. Vagy vigasz? Kelepce? Jó illatú szájak között mászkál a katarzis máma. Egy szemfog a sírkő. A nemlét szünetet tart. Az emlékek kíváznak. S az idő itt is egy nagy testű állat. Nem telik, csak várát! És mégis a legolcsóbb lepkék cipelik a melankólia díszdobozát. Bosszúvág illata száll. Az ember könyvekbe fekteti minden vagyonát.

– Kék szótövek nyílnak a szövegfoló partján – folytatja Rilke. – Azzal van a baj. Mennyit bír el cselekvés nélkül a beszéd? Szemrehányás ez, vagy ösztökélés? Elég. Uraim, ne játsszanak velem. Nulla óra van. A metafora árt. Közszemlére

teszitek a hiúságomat, mint egy bazárt. Mint ceruzahegyszó az akvárium mélyén. A dialógus lesüllyed a mű aljára, és buborékokat ereszt. Egy film végén. Talán.

– Azután benővi a délutánt egy álmom. Mert a koitusz egy léggömb – jegyzi meg Celan. – Benne a birtoklás szelleme morog. Mint hemzsegő kék zselé. Szemcsék és lágy, friss ecsettel pepecselt égbolt a közös sors vásznán.

– Én most a gonoszságon töprengek a gyönyör üvegén át – mondja Mallarmé. – Űde akkordok égőve vagyok. A nimfák újraírt kertjében. Rapszódiaik ellenszereként nyugtatom elmém egy régi vers utolsó során, az emlékezés pelyhes-plüss nyugalmaiban. Micsoda régmúlt aggály! Félek, hogy elmúlik az inspiráció pillanata. S mire kigondolom, be is következik. Ejaculatio preacox. Ez van, ha túl sok ötlet torlódik fel egyetlen perc koncentrációm-oltárán.

– A nő vérében ott van a gubanc – véli Celan. – A gondolkodás procedúrává fajul.

– Ki álmodja a másikat? És ki akar kiszállni ebből a kontextusból? – teszi fel a kérdéseket Rilke. – Én nem. De elálmosít és fáraszt a túl sok tény. A beszéd, mint a nyelv ostorpatogtatása. Rendkívül elmés fecsegés. Emiatt hántja le magáról a nyelv a miazmás héjat. A kaktusz sóhajt. Fél hat.

Ódry Mária grafikája

KOVÁCS EMŐKE versei

Barbara

Hetvenhét éve ül kinn az öreg
a Chiemsee mellett,
figyeli a hajókat és
a hömpölygő bálnatesteket,
Barbarára gondol, várja, hogy
megérkezzen a vödör halért,
a planktonokban egykori
vágyai visszatükröződnek:
hajóskapitány lesz egyszer,
és elveszi Barbarát feleségül.

Az előbb megjelent
egy fiatal nő a mólón,
fekete és törékeny sziluettjével
olyan volt, mint a rigók,
átsüvített csontjain a szél.

A halál láthatatlan marionett
immár hetvenhét éve.
A mozdulatlan tó fölött elúsznak
az árnyak,
néha felroppen két-három sirály.

Barbara egy elsüllyedt hajó
az emlékezet korallzátonyán,
beleolvadnak körvonalai az alkonyba.
Már soha nem jön el a vödör halért.

Végállomás

Ma délután ötkor
átköltözik az egyik személyvonatból
a másikba,
ami valószínűleg késni fog.

De őt ez egyáltalán nem zavarja,
lenne pénze repülőre,
de úgy nem érezné ezt
az áporodott, ismerős szagot.
Évek óta ezen az útvonalon
közlekedik.

Szájharmonikáját magával hozta,
előveheti, ha nagyon unatkozik,
London és Bécs között rázendít
a kedvenc nótájára, mintha
még mindig kölyök volna.

Ma délután öt óra húsz perckor
játszik majd a leghangosabban.
Ez lesz a legutolsó út, a hangosbemondó
szerint pótjárat.

(Szerinte angyali.)

Metamorfózis

Néha furcsa alakzatokat ölt magára a felhő,
olyan, mint egy pongyola,
vagy hófehér szörnyeteg, aki lenyúl érted.
Máskor meg fölényesen átnéz rajtad.

A felhő csak egyetlen formád ismeri,
de az ő szemében még az is tökéletlen.
Ha köd volnál, megbocsátana,
akkor lennél számára már valaki.

Nem tudsz sem felhővé, sem köddé válni.

Tenger

Kaptam anyámtól
egy kék
nyakláncot
de sosem hordtam
magamon
a tenger
titkait
ábrázoló ékköveket
a test mögötti örvények
elnyelték
a fogalmaim
a hullámok közti
csend
nevelt fel

a fémdrót
a nyakamat
szorongatta
húsba vágott
majd polipok és angolnák
nőttek ki
a nyakam helyén

TOROCZKAY ANDRÁS

A mennyben nem nevetnek

Milyet szeretnél?
Tessék? Hol vagyok?

Ne foglalkozz vele. Csak írd le, melyet szeretnél. Milyen játékok legyenek benne, mi a kedvenc ételed, és így tovább. Meglehetősen pontos képünk van tulajdonképpen mindenről, ami akár ebben a pillanatban is átvillant a fejedben – ez, gondolom, nem meglepetés –, de mégis az a szabály, hogy neked kell kimondanod, a te kívánságod fog teljesülni, neked kell leírnod. Elkerülendő a későbbi vitákat. Elég szerencsés vagy, ha ez vigasztal. És miért ne vigasztalna?

Tessék?

Jól fontold meg, mert hát elég hosszú időre rendezkedsz be. De nem akarlak stresszelni.

És...

Még annyi, hogy utána már nem tudunk változtatni rajta, csak nagyon-nagyon sok papírmunkával. Annyian jönnek utánad is.

És akkor ez olyan lesz, mint a park a lakótelepen?

Parancsolsz?

Csak arra a parkra emlékszem.

Ahol meghaltál?

Igen.

Olyan is lehet. Ha az tetszett.

Az szép volt.

Te választasz. Egyébként minden elismerésem, hogy ilyen okos vagy! Általában azok, akik idekerülnek, nem emlékeznek még a közeli hozzátartozóik nevére sem. A park valamiért nagyon meghatározó volt rövidke életed során. Sokat sétáltatok ott szüleiddel. Mennyi is? Hát tényleg rövid. 12 év... Visszatérve a parkra: ha szeretnéd, lehet olyan az egész, mint az a park, a lakótelep, közvetlenül azelőtt, hogy...

Miért haltunk meg?

Mit számít ez már... Hát tudod, ott volt az a lövöldözés. Gondolom, erre még emlékszel.

Lövöldözés? Volt ott egy hajléktalan bácsi.

Na, hát ennél sokkal többet nem is mondhatok. Egyébként is, tényleg mit számít. A létezés összes titkát még mi sem ismerhetjük. Pláne a nemlétezését. Persze, nálatok többet tudunk, de...

Sajnos nem beszélhetek. Előbb meg kell szoknod itt. Akkor talán.

Egyedül leszek most már örökké?

Dehogy! Jaj, dehogy. Nem! Ezt verd ki a fejedből.

Akkor kivel?

Itt vannak ezek a prospektusok... Látod, milyen vastagok, ebből választhatsz játszótársakat. Itt van mindenki, akivel csak eddig találkoztál. De vannak újabbak is. Ha újabbakkal akarnál megismerkedni. Nem is muszáj emberekkel. Vannak... dinók is.

De akkor soha nem fogok megnőni?

A kérdések kérdéseket szülnek, nem igaz? Te... Nem, itt nem múlik az idő. Jártál hittanra?

A kisfiú megdörzsöli a szemét. A vele szemben álló fehér öltönyös, hófehér szakállas férfit nézi. Kezd tisztulni neki a kép.

Választhatsz más játszótársakat is, vagy helyszínt, bútorokat, enni- és innivalót, amit akarsz.

Ennivalót?

Például kaviárt. Szereted?

Ennek semmi értelme. Minek ennék?

A lényeg, hogy jól érezd magad. Megérdemled, hiszen nem csináltál semmi rosszat. Látnád, mi van odalent. Nem kívánom senkinek. Összetehetnéd a két kezed, hogy itt vagy. Persze, 12 év alatt nem is sok mindent csinálhattál. De egy átlaggyereknél is magasan jobb voltál. Egész nap szót fogadtál, tanultál.

De kik ezek a játszótársak? Ők is...?

Dehogy!

Szóval itt élnek?

Nem, azt azért nem. Az nagyon bonyolult lenne.

Robotok? G. I. Joe-k?

Micso...? Dehogy robotok! A G. I. Joe-k nem is robotok. Vagy igen? Na jó. Most már haragszom. Komolyan mondom.

Akkor kik? Várj, tudom! Angyalok?

Még hogy angyalok! Ők olyanok, mint a bútorok, csak úgy ott vannak. Te érzed őket, és mindenki boldog.

Szóval robot-kísértetek! Ez egyre inkább bűzlik nekem. Mi értelme van ilyenekkel játszani egy örökkévalóságon át? És ha újabbakkal akarnék megismerkedni?

Hát szerzünk újakat!

Az úgy nem az igazi. És akkor soha nem fogok megnőni?

Atyaúristen, de sok kérdésed van. Nem, itt biztosan nem fogsz megnőni, hiszen, ugye, nem múlik az idő. De ezt már mondtam.

Én normális játszótársakat szeretnék, akik néha rosszul viselkednek, néha verekszenek, néha nem jönnek iskolába, néha...

Iskola!

Kezdődik...

Például iskolába szeretnék járni! De úgy, hogy lehetőleg időben elvégezzem, egyre okosabb legyek. És a többi.

De ez nem a Föld!

Nem érdekel! Szerintem ez dögunalmas. És hol van az anyukám?

Ő még él. Odalent van.

De hát jól viselkedtem, nem?

De.

Ezért jár jutalom, nem?

De, de...

Nem lenne értelme a munkátoknak, ha nem élvezném a jutalmat, nem?

De...

Én szeretnék hazamenni, szeretném megölelni a szüleimet, szeretném azt érezni, hogy haladok valamerre, hogy nem vagyok egyedül, hogy mások is vannak körülöttem, akik szintén élnek, haladnak, szeretnek, gyűlölnék, nem csak toporognak az örökkévalóságban, mint amikor lefagy a gép. Szerintem ennél a pokol is izgalmasabb. Habár az is nagyjából ugyanennyire súlytalan lehet: vég nélkül szenvedni. Alig különbözik a mennytől, ahogy látom. Nincs ez az egész végiggondolva, ismerd el.

Most mi van, újjá akarsz születni?

Isten ments, nem akarom megint megenni a hányásom, nem akarok megint megtanulni biciklizni. Már én voltam a házifeladat-felelős.

Az micsoda?

Én ellenőriztem, hogy mindenkinek kész van-e a házi feladata.

Egyébként, ha tudni akarod, a pokol igenis ki van találva, és már a Földön elkezdődik. Ha valami, akkor az normálisan működik. Jóval nagyobb figyelmet kapott.

Jó, nem érdekel. Mertem remélni, hogy legalább valami jól működik.

Van még kérdésed? Fogsz végre választani a rohadt prospektusból valami játszótársat, vagy nem fogsz?

Apukám szerint így nem szabad beszélni.

Bocsánat, igaza van.

Fogy az időnk, vagy mi?

A türelmem!

Érted, fogy az időnk... Érted, hogy miért mondtam.

Igen, értem. Értem! Egyébként igazad van: itt nincs idő, de

azért azt se szeretném, ha a Földön miattam lenne dugó. Mert-hogy ott meg van. Mindjárt le fognak szólni.

Csöng a telefon.

Csöng a telefon.

Hallom, hogy csöng. Tessék. Én mondtam. Nekem mindegy. Felveszed?

Hagyjuk.

Én nem fogok választani.

Mi az, hogy nem?

Én nem fogok választani. Én nem azért voltam jó odalent, hogy ide jussak.

Hát miért?

Egyszerűen szeretem a szüleimet, és tudtam, hogy sok a dolguk. És a többiekkel is önszántamból voltam rendes, nem ezekért a hülye prospektusokért. Engem nem érdekel a túlvilág, én élni szeretnék, mégpedig azokkal, akiket szeretek, és akiket szeretni fogok. És szeretnék felnőni, autóversenyző lenni vagy valami más pilóta, és szerelmes lenni, nagyszülő lenni. És ha már végképp meg kell hálnom, jól van, haljak meg, végül is más-hogy nincs értelme az egésznek. De egyrészt szép, csendes halált akarok, nem ilyen véletlenszerű lövöldözést egy lakótelepen, és nem is évekig szenvedni. És szép temetést.

Ez megvolt...

Ne vágj a szavamba. Tizenkettő évet éltem. Lelőtt egy ismeretlen, alkoholista elmebeteg, miközben hóembert építettem apával és anyával! Ez volt meg.

Biztos, hogy nem cseréltük el az aktádat?

Ez a legjobb, amit kaphatok? Én a mennyben a szeretteimmel akarok lenni! Az igaziakkal! Minddel! És teszem hozzá: nem folyton! Az embernek néha az agyára mennek a szerettei is.

Hát ezt nem csodálom, ha a szeretteid is olyanok, mint te. Tudod, oké, hogy itt nincs idő, de azért a Földön nem szeretném...

Ezt már mondtad. Nem fogok együttműködni. Elegem van.

Megbocsátasz, akkor ezt most felveszem.

Leteszi a telefont.

Fáradtan sóhajt.

Visszaengedlek, mondja.

Pistike feláll, kimegy a szobából.

Tíz évvel később, egy fényes, szeptemberi napon két társával és rengeteg lőszerral jelenik meg a lakótelepük általános iskolájában.

PÁL DÁNIEL LEVENTE versei

Vanessa balladája

Vanessa, ó Vanessa,
hát nem szeretsz már, száddal
az úristen színe előtt sorolod
rövid életed lucskos bűneit,
Vanessa, ó Vanessa,
térdelsz ott angyalok között,
s el se hiszed, hogy ajkadon
búgó mély torok-hangon
már madárdal az istentagadás,
Vanessa, ó Vanessa,
lenyelni, hogy nem vagy, nem lehet,
kiköp az ember balra,
Vanessa, ó Vanessa,
s poklot üvölt az üres ágyban,
gyúri a lepedőt egymagában,
s csöpgönek belőle egy eskü szavai,
hogy aki téged mellbe lőtt,
az a féltékeny korzikai,
a nyílt utcán tegnapelőtt,
ép bőrrel meg ne ússza,
Vanessa, ó Vanessa.

(A Szimplában ültünk...)

A Szimplában ültünk
tegnap este,
pózainkról is
elfeledkezve,
tenyérbe hajtott
lelkiismerettel,
hisz ha féltünk,

félni már nem kell –
és megbeszéltük,
hogy nincs Kegyelem,
se másnap reggel,
s a szerelem
egy különös állat,
ahogy millió tejfoggal
harapja a lábad,
és harminc fölött
az öregek még a buszon is
átadják helyüket,
ha arcodról reggel
nem mosod le
másnapos szívedet –
és említetted,
hogy lehet néha
megbocsátás,
és rávágтам, hogy
újrázni áldás –
és először követ
mutattál, én papírt,
majd köved
ellen két ujjam
erőtlen csattogott –
és megbeszéltük,
hogy Istenhez ma
nincs lábjegyzetünk,
és annyi szépség
vesz minket körül,
de hiába, hisz
férfiak vagyunk,
s más az esztétikánk –
és abban maradtunk,
ha végül papír és papír
nem dönti el vitánk,
hogy ma már ne ígyünk,
és hogy nincs szebb annál,
mint a piszoárnál
az ujjad köré
fonódó hajsza –

PÉNTEK ORSOLYA

Szerelem tér

Édesanyám, ez soha nem ment nekem, nemcsak azért, mert anya érdes volt, kemény és szigorú, olyan, mint a vasreszelő vagy a habkő, máskor meg fanyar, mint a feketeribizli vagy füstös, mint a datolyaszappan, minden, csak nem édes, bár anyának anya, de azért is, mert amikor megszülettünk, Szter meg én, és anyáék úgy döntöttek, hogy Sztert Eszter Zorának keresztelik, vagyis Hajnalcstillagnak, engem meg Theodóra Angelikának, vagyis Isten ajándéka, angyalnak, tulajdonképpen azt is eldöntötték, hogy a nagyanyákra bízunk minket, talán mert soha nem értek ránk.

Ahogy nekem az édesnagyanyám mesélte, amikor anya ott feküdt a János Kórház szülészeten abban a kora októberi aranyfényben, és ettől még bronzosabban ragyogott a bőre, amely az anyaságtól puha lett és selymes, illatos és őrzítő, akkor lett igazán őrzítő, pedig harmincöt éves koráig várt velünk, várta, hogy abba a szülésbe az összes erejét, az összes szépségét, az összes illatát, az összes ízét beleadja, mielőtt felér a delelőre, szóval amikor ott feküdt abban a rézsút fényben, és Szter a bal, én meg a jobb oldalán, akkor belépett a két nagyanya.

És azonnal elindultak arra, amerre kell, a pécsi nagyanya balra, a budai meg jobbra, hogy felvegyék azt a gyereket, aki nekik jár, az én édes nagyanyám azt mesélte, hogy Szter erős volt, fekete, és az újszülöttekék szemén már átderengett a zöld, amely úgy világított a kreol pofájában, hogy nem lehetett összetéveszteni, hogy az Aurora dédunokája és az Aurora fiának, a nagyapának meg a fekete pécsi nagyanyának az unokája, míg én fehér voltam és satnya, mint a szétkent virágszirom a garázs előtti betonon, valami szőke pihével a koponyámon, és már akkor átlátszottak az ereim, mint a bécsi dédanyáé az ő porcelánbőrén, aki viszont édes volt és törekeny.

Örülök, hogy engem az édesnagyanyám vett ki, és ő vitt haza, és ő itatott azokkal a tápszerekkel meg teákkal, amikkel anyát is a háború alatt. Soha nem értettem, hogy nagyanya hogyan

tudott gyereket szülni az olaszoknak, a nagyapámnak épp csak húszévesen, anya majdnem megölte, mire kijött belőle a háború alatt, amikor az amerikaiak vagy az oroszok szétbombázták Budát, azon a nyáron, negyvennégyben. Nem tudom, hogy az amerikaiak voltak-e vagy az oroszok, Sztér biztos tudja, ő jegyzi meg ezeket.

Az én édesnagyanym úgy mesélte, hogy hullottak a bombák, amikor rájött a szülés. Csak húszéves volt, és ugyanolyan vékony, mint én, és feszítette nagyon a gyerek, tudta, hogy baj lesz, már akkor érezte, amikor a nagyapával épphogy csak összefutottak a későbbi Moszkva téren a lépcsőnél, negyvenhárom elején, és nagyapa megmondta neki a szemével, hogy feleségül veszi. Öt perce látták meg egymást, vagy talán hat, és nagyanya, aki szétszórta a kottáit a kora tavaszi szélben, és állt a repkedő Bach-átiratok között, el akart menekülni.

Február volt, locspocs, alignap, meg cüg, olyan kora tavaszi, kabát alá bújó pesti cüg, amitől egyszerre fázol és lesz bizsergő meleded, mert mégis csak tavaszt ígér, és nagyanya ki akarta húzni az egyik kottát a mappából, hogy belenézzen, mert nem bírta ki hazáig. A fejében is tudott zongorázni, amikor ránézett a kottára, hallotta, hogyan hangzik majd a zongorán, és sokszor a villamoson ülve, míg a kottába bámult, komplett darabokat játszott végig, mozgatta az ujjait alig láthatóan a kötött kesztyűkben, amelyeket ősztől tavaszig nem vett le, főleg a hideg téli napokon, mert vigyázott a kezére. Nem kapott bőrkesztyűt, bár édesnagyanymék gazdagok voltak a háború előtt, olyan polgárosan gazdagok, mert dédapa okos volt és ügyes, jól forgatta a pénzt, amit a büfékből keresett, a strandbüfékből, és bár egy szál ruhában érkezett Pestre Szekszárdról, még akkor, amikor Monarchia volt, mire meghalt, már két háza volt ott, a nagy hegy alatt. Igaz, azt a két házat elvették a kommunisták, így voltaképp ugyanúgy egy szál ruhában hagyta itt Budát, mint ahogy érkezett, de ez nem rázta meg, egyrészt mert jó természete volt, másrészt mert a két ház közül az egyikben meghagytak neki egy lakást és a kert nagyobb részét a meggyfaival meg a dióval, amelyen annyit lógtunk Sztérrel, meg a málnabokrokkal meg a futórózsákkal meg az őszibarackokkal ő olyan jól eltöltötte a háború után is az időt, mintha azon a nagy saroktelken még mindig mind a két nagy ház az övé volna, és nem az ávosoké. Amikor

nagyanya várta a villamost a Kalefen, vagyis a Moszkván, vagyis a Széll Kálmán téren, tehát azon a téren, amelyet annyiféleképp neveztek már, pedig Szerelem térnek kellene hívni, mert az összes nagy szerelem itt köttetik, rejtélyes módon, mintha a koszos, szakadt tér, ahonnan csikorogva fordulnak ki mindenfelé a villamosok, vonzaná a szerelemre vágókat és az öregeket is, a budai öregeket, akik megállnak a lépcső alatt máig, akár kettesben, akár már egyedül, és olyankor én, aki ismerem a mindig mozzanatlan, sokat bírt arcukat, a még mindig egyenes hátukat a ráncatlan ballonkabátban, amelynek nyakában szabályosan fekszik a kasmírsál, látom a negyvenkettes vagy a negyvenhármastavaszt a szemükben.

Nagyanyám is ott állt a lépcső alatt negyvenhárom februárjának közepén, és huzigálta ki sorra a kottákat a kék mappából, hogy amikor a villamosra felszáll, a Goldberg-variációk legyen legfelül, azt akarta elzongorázni fejben, míg a hegy alá ér, de akkor, ahogy kihúzta az egyik öreg papírfedeles kottát, kiejtette a kezéből, és ahogy utánakapott, kirepültek a Goldberg-variációk a térre, a lépcső alatt szálldostak a papírhangok, váll-, csípő- és térdmagasságban a könnyű február közepi szélben. Nagyapa ott állt a megállóban, és nézte a vörösesbarna, vékony nagyanyát, ahogy kapkod a lapok után, aztán a kibomló haja után, amelyet, hiába volt mindenkinek Karády-frizuárja, nagyanya a nyakszirtjére csavart kontyban hordott, biztos, hogy ki tudjon bomolni a megfelelő időben, és akkor nagyapa eldöntötte, hogy ezt a nőt feleségül veszi, és amikor nagyanya összeszedte a variációkat, az összeset, hogy egyesítse végre a mappájában, mint egy sok szálon futó történetet, nagyapa odalépett hozzá az utolsó lappal, amelyet épp a lába elé fújt a Szerelem téren a szél, és átadta nagyanyának azt a lapot, aztán visszaállt a megállóba.

Hogy ne ijessze meg. Vagy hogy aludjon rá egyet. Vagy hogy nézze még, ismeretlenül, vagy hogy kínozza magát. Vagy hogy elképzelje, milyen lenne, ha nagyanya nemet mondana. Vagy apácánövendék lenne. Más, mint akit az arca, meg a ronda, barna kesztyű ígér, amelynek otromba lazakötését hosszúra nyújtották nagyanya hosszú ujjai.

Nagyapa titokban követte nagyanyát hazáig, a hegy alá a házuk kertkapujáig, és amikor nagyanya belemosolygott a sem-

mibe, mielőtt a kapukulcsát a zárba dugta, nagyapának elállt a szívverése, hogy lehet, hogy nagyanya mégis novícia valami zongoristarendnél, vagy bolond.

Másnap már reggel hétkor ott állt a sarkon, és amikor tízkor kijött nagyanya, hogy zongoraórára menjen, már elszívott egy csomag cigarettát, hogy beborították a csikkek a sarkon a lámpa alatt a járdaszívet. A lámpaoszlop, amelynek akkor nagyapa támaszkodott, megvolt még sokáig, Sztér sokszor megállt alatta iskolából jövet, és nekitámasztotta a hátát, onnan nézte a kertkapunkat, és kitalált mindenféle vad történetet, hogy nagyanyát el akarták rabolni a németek, de nagyapa odaugrott, és megölte őket, meg hogy dédapa fegyverrel támadt rá, hogy mit lesi a lányát, de nagyapa és nagyanya sokkal egyszerűbben mesélte a dolgot. Nagyapa egyszerűen odalépett nagyanyához, és megkérdezte, hogy ő volt-e az, aki előző nap szétszórta a kottákat a téren. Nagyanyámnak meg, aki akkor még csak tizenkilenc éves volt, eszébe sem jutott, hogy nem valószínű, hogy így összefussanak újra, ebben valami gyanús, legalábbis érdekes vagy szokatlan, ő csak ment csöndesen nagyapa mellett, nagyapa meg vitte nagyanya kottáit, amelyeket nem adott vissza, amikor nagyanya leszállt a második megállónál.

Nagyanyának csak a zongoratanárnőnél jutott eszébe, hogy a kottákat a férfi magával vitte, és amikor Tante Sofiának elmesélte a dolgot, nem értette, hogy a néni, aki ugyanolyan édes bécsiül szopogatta a szavakat, mint dédanya, miért nevet.

– Meglásd – mondta magyarul, aztán hozzátette németül is, és nagyanya zongorázta azt, aminek elöl volt a kottája, Chopint.

DEMÉNY PÉTER

Modern Toldi

Úgy elmegyek innen, mint szódás a lovát,
mint Makótól ahogy messze, hogy is mondják?
Szóval úgy elmegyek, még a fák is sírnak,
gyöngye ágaikról levelek masírnak,
úgy írják fel ők is a szép kék egekre,
hogy nincsen igazság sem a szerelembe',
sem a barátságba', sem a bús életbe',
ma már a hűségnek dehogy van keletje.

Hozzád, jó Piroskám! tér meg most a vándor
(remélem, nem nézel ide, drága Sándor),
szép árva testedet meg is látogatom,
szép árva hajadat összeborzolgatom.
Mert engem is, hajh! hajh!, de össze az élet,
nem működtek bennem sohasem a fékek,
mindig csak a hev vitt, a szenvedély hajszolt –
eddig nem álltam meg, na de hiszen majd most!

Szerettelek pedig, mindig szerettelek,
ahogy a nap nyugszik, kelni pedig kelet,
ahogy önmagamban a szívemre lelek,
s ahogy nincs barátom, kit úgy hívnak, Elek.
De a rímektől is ahogy eltekintek,
úgy szerettelek én, mint zsákot a kincsek,
mint rablók a homályt, ahol forralkodnak,
s útját állják folyton az újabb napoknak.

Hát hiába minden! Meg kell sajnos halni,
szerelem-hiányban sír felé hervadni,
ahogy édesanyám de jól megszonta:
sose vegyél, fiam, léget a karodba,
mert, sej, a szerelem olyan száraz villám,
amilyen jó nedves, mikor még a csillám,
de aztán a csillám úgy lekopik róla,
ahogy a tejszín biz egy cseppet se torna.

Anyám! Hallom szavad, könnyemet hullatom,
de ezt az irományt majd később folytatom,
most még kopjafát is faragok magamnak,
ahogy a sok disznó faragott a honnak.
Anyám! Ne keseredj, még egyszer kiáltok,
akkor mindegy lesz már, áldás-e vagy átok,
mindegy, hogy jön viszály, vagy jön segedelem,
belőlem kimászik az a bús szerelem.

NAGY ZOPÁN

Látens, No. II. – XI. rész

(A „Regény” mögött. Szimultánok szinopszis-lapjai, mint esetlegesség-rétegződések.)

A fakasztófa árnyéka tovább terpeszkedik, ráng, bekúszik, többekre is rávetül...

A leíró pedig így vetít: délutáni sétány, enyhe párás derengés, a város kihalt.

Egy terasz presszóasztalától figyelem a lassított nem-történes félórát, percfoszlányait. Szemközt egy fekete kutyára leszek figyelmes. Foxterrier méretű. Egy lámpaoszlophoz kötötték, magára hagyták, de a „történet elején” nem volt látható. Az eb egy talajrácsot szaglász, majd egyre hevesebben tapad a rács alól szivárgó áramláshoz – s egy idő után, amint visszanézek: az állat már megszállottan szívja magába a (feltételezhetően) gáznemű anyagot...

A sétálóutca teljesen üres, az eb immár fölfúvódott, és a talajtól nyolc-tíz centire lebeg. Kisvártatva már másfél méter magasságban van, mint egy spárgával az oszlophoz kötött, fekete lufi, vékony görcs-lábakkal... A hangulat kissé holdbéli. Szemlehungya kortyolok. Az eb, akár egy sötét gömböc, meg-meg-rángva, már bot vagy csirkeláb végtagokkal, belassulva, időnként az oszlophoz ütődik.

A koppanás csak fejben hallható. Már a kutya belseje is látszik (most tompa nap-fátyol, holdbura vagy utcai neonfény serceg). A röntgenkép pulzál. Elindulok az ebecske felé, de a talaj sülyyed...

Egy másik utcában, másik térben, másféle hangulatban találok magamra. Hatalmas, ódon (mégis patinás) épületben vagyok. Az egyik teremben ismeretlen szerkezet működik. Éppen a fejben tervezett kötetemet nyomtatják, de minden példány más: elfuserált könyvtorzók, deformált-perforált alakzatok, többszögű cafrangok, megvágott, gyűrötten-gyötörtén vérző mutánsok vergődnek előttem. Kiterített, csonkolt, megbecste-

lenített példányok (amelyek valamivel később, valljuk be: már nagyon tetszenek!)

Egy másik teremben vetítés zajlik. Néhány „idő-tudós”, néhány elegáns férfiú magyarázza a látottakat. Ők régmúlt világokból jöttek, ám hihetetlenül új technikákat működtetnek. A vetített (digitalizált) diaképeken (talán) első világháborús városképeket látunk. A lebombázott utcákon egy-egy óriási lény is megjelenik a menekülő lakosok, katonák, hullák – és a romos házak között. Ezen hatalmas lények – éppen ezt bizonygatják a tudósok és a mikroszkopikus lézerrel analizált képek – minden bizonnyal Mamutok! Több kiégett, szakadt szellemkép jelenik meg Mamut-szerű alakokkal, melyek nehéz tárgyakat (ágyúkat, vasszerkezeteket) is vontatnak az emberek után. Néhány felvételen azonban élesen rajzolódnak ki a konkrét Mamutok – és ez: bizonyos kérdéseket felvethet...

-----é-és-----f-elis-----...-----iss-----vetvet-----
 ---...-----vet-----

A leíró felsóhajt – és átadja magát a hétköznapi áramlatoknak.

Itt pedig a koperi-pirani (Tartini) rádió „hírei”, sugározza egy távoli hangfal:

Nick Župančič: Szlovénia új szövetségi kapitánya hatalmas meglepetésre tett szert, főleg toronymagas csapatával (szabad ordításban), a szertelenség jegyében...

Fojkar Župančič – aki nem melleleg Helena! –: nőikari hadnagy, a Musica Nostra Karnagy Nagynője, nevét a ljubljanoi fiatalok szeminárikusan is emlegetik...

Metka Župančič: úgy hírlík, hogy főleg, de nem utolsó sorban: vendégzenész...

Tara Župančič: a Miss Alpe Adria 2009 első helyezettje. A 177 cm-es szépségű tengerparti tehetség portfóliója közismerten: 79-57-90...

Oton Župančič: költő, műfordító, a szimbolisták, dekadensek szlovéniai kisköve; Kette, ill. Cankar mellett: a modern túlélés egyik jeles alakja. Shakespeare-átültetések fonódnak össze benne a romantikus fennsíkokkal és a kozmopolita szemlélettel... Ő, a híres cernahangú...

Az időjárás folyamatos, minden más (is) változó, változatos,
mondhatni: esetleges...

*

Alant pedig az üres borosüveggel „kikapcsolt” rádió vissz-
hangjai:

Aaataätaã...

Sejtmag. Annak pálcája. Phagein enni. Bakterion. Gyökér.
Lámpagyújtó (pálca?). –
I üaiaenzimoja – en la stomakoihoja...

Sporangium, vagy annak az alján lévő gyökérszerű képlet,
azaz: rizoid...

Aaaaaaaa...
Aaaton adaton aa...
Academy...
Aaja zaja raja baja haja kaja maja vaja: apja faja alja adja
falja...
Aakhus. –
Aal hal dal bal cal fal salaral...
Agaard...
Abapusztai Babapusztai Agapusztai Zabapusztai Abczuk
Fundalook...
Aaaron...

Szívóka. Csáp. Csigavonal... –

Botos fürt. Bimbó-sarj. Göcsörtös. Spórás.
Szórszál. Tömjén. Párnabél. Tünde-rés.
Tömlő. Ék. Zsák-gyűrű. Csomós prés. Kór-nász.
Geniculum.
Antraknózis. Kelevény. Cumi. Betevés.
Hólyag. Kéreg. Zacskó-nyű. Tufa. Nerc-kelés.
Kondídiium.
Csillám. Porc-morc. Didyméla.
Helikális. Aszott spóra.

*

Elréved vén...
Felriad ván...
Oszakában, oposszumos éjszakában,
pézsma-kencét felszippanva,
síkos-mézes vétagokkal:
bujázkodott két nagy kappan;
s két jól képzett gésa-panda
a Hold-spermát nyalogatta...

Innen-onnan májas velőt, polip-taknyot
(pépes pacalt pudingosan) lefetyeltek:
kikből milyen nedvet nyertek...
Honnan – s mennyit: köldök-szörbe
beleszáradt, végbélgyűrűből kirágott
ondó-kását, húscafatot, bőrcafrangot,
és ki tudja még honnan – és mit,
ám minden szakadt, vérzett, tágult...

*

Az utazó megrázkódik.
Panoplus a part közetei felé tekint.
A leíró is megrázkódik.
Az utazó már kövek között ül.

A kövekkel való foglalkozás (a módszeres és érdekek nélküli
foglatatosság): gyógyít. Hat. Gyógyíthat...

A leíró elfordul - - -

JAKUB AL MUHADZSER versei

Az alábbiakban két olyan vers olvasható – úgy hírlík, egy bizonyos Jakub al Muhadzser nevű középkori költő tollából –, amelyek eredetijét a fordítón kívül teremtett ember nem látta. (GY. ZS.)

Hársfaárnyból

Már semmi másra
Nem emlékszem –
Csapos, hozz még egy kanna bort! –
Hogy mennyi hársfa... –
Apád részeg! –
Hogy is hívták? Tán Anna volt?
Nagy melle volt s nagy, kerek
Sejhaja, hujj!
Nincs, mi elbírna, nyereg!

A hársligetben
Három órát
Vártam reá egy reggelen,
Vágytól lihegtem –
Ezt a lőrét! –
Magam gyúrtam, míg megjelent!
Aléltam, míg rettenet
Sejhaja, hujj,
Lágyan rám ereszkedett!

GYÖREI ZSOLT

Helyet cseréltünk,
Hársfaágyat
Hiába raktam meg legott,
Amint keféltünk,
Hársfaágot,
Füvet, virágot szétnyomott.
Föl-le, jobbra-balra járt
Sejhaja, hujj!
Nézett mind, ki arra járt!

Sehol sem láttam
Annyi hársfát,
Mint ott, hol csendes árnyukon
Izgága nyársam
Át- meg átjárt
Egy sosemvolt-nagy, tárt lyukon!
S letem másnap mást, kinek
Sejhaja új...
Hallod, csapos? fizetek!

Pasztorál

Milyen boldog hegyén a pásztor!
Magánya mily gyönyört palástol!
A rét füvén, naponta százszor
Nem kell, hogy ódzkodjék a násztól.
Szemet ha vet egy kódorgó leányra,
Gyepágyra lerántja, hogy szinte nyög a pázsit,
Ha megunt, máris ott a másik...
Így éri alkony, pirkadat.

Úgy él, akár Törökbe' bégek,
Nincs csalfa szó: „Örökre téged!”
Amíg halmoz öröme élvet,
A lány alul nyökögve béget.
Göndör, pöndör szelíd szerelme gyapja,
Gyakja nyakra-főre, kártolja, gyűri,
A nyájas szűz legelve tűri –
Nemet nem ismer birkaagy.

Legyen gida s anyányi, nagy juh:
Apró a rés, mit rejt a gyapjú.
De lágyan síkosítja faggyú,
S nem mász elő belőle fattyú!
Bárhány bárány megeshet, egy a fontos:
Hogy kost nem tosz! Csupán a női báránylik,
Mi vágját ajzva párállik –
Örök-romlatlan így marad!

ORCSIK ROLAND Fantomkommandó

Regényrészlet

A regény egy névtelen, többnyelvű délvidéki kisvárosban játszódik. Az elején megismerjük a főbb szereplőket: egy család tagjait, illetve a hozzájuk kötődő figurákat. Összeáll egy kamaszokból álló zenekar, ám kibontakozásukat a háború kitörése megakadályozza. A városokban mindenki bezárkózik, bunkerré változtatja a házáat, várja az ellenség, a „barbárok” betörését. Ám a háború ahogy sem akar istenigazából végigsöpörni a városkán, az ellenség sehol. A bezárkózástól lassan mindenki becsavarodik, a város paranoiás cirkusszá válik. A regény hat szólamra oszlik, melyek hat szereplőhöz kötődnek, az ő elbeszéléseik képezik a regény fejezeteit. Az alábbi részletekben Spenót és Toll szemszögéből látjuk a történeteket, abban a pillanatban, amikor eldöntik, hogy elhagyják a várost.

– Nem mehetek veled – hajtogatta Toll a konyhában.

Ujjával csavargatta vörös hajtincseit. Értetlenül néztem rá. Hátrébb húzódott a székével.

Az asztalon lévő üres gyümölcsöstálra néztem, törékeny, fehér porcelánból készült, a nagymamámé volt, sokszor féltette tőlem, nehogy összetörjem. Nem volt rajta semmi minta, egyszerű fehér tál volt, nagymamám mégis ragaszkodott hozzá. Ahogyan én a lányhoz.

– Mégis, kire bízhatnám őket? – szakította félbe gondolataimat Toll.

– Az állataid fontosabbak kettőnkénél?

- Rossz a kérdés.
- Tudom, de...
- Megmentettem őket!
- Most viszont gúzsba kötnek!
- A város felfalja őket!
- Itt vannak a szüleim! – vágtam rá habozás nélkül.

Toll megrázta a fejét.

- Könyörögjek?
- Édesapád nem fog elmozdulni anyád mellől.

Nem köztem és az állatai között kellett választania.

- Várni fogsz vissza? – kérdeztem.

Sötétben keltem fel, Spenót még aludt. Nem akartam, hogy el-
kísérjen, egyedül kell megtennem, amit elhatároztam az elalvás
előtt. Tapogatózva kaptam fel a gönceimet. Óvatosan kinyitot-
tam a gyerekszoba ajtaját, majd lábujjhegyen osontam ki a ház-
ból. Spenót apja meg sem rezsent, amikor elhaladtam mellette,
hangosan horkolt a nappali szobás őrhelyénél, kész csoda, hogy
senkit sem ébresztett fel a reszelő zaj. Odakint nem nyúltam a
torlaszokhoz, könnyedén felmásztam rájuk, majd átugrottam
a kaput. Korábban is jeleztem, hogy az akadályok semmit sem
érnek, az alacsony kaput simán át lehet ugrani, de Gyuri bácsi
makacskodott, hogy ez így jó lesz.

Ahogy a fénytelen utcán végighaladtam, itt-ott mocorgást ér-
zékeltem az ablakoknál, ahol észrevettek. Ám ahogy legtöbbször,
túlságosan is féltek, hogy bármit is tegyenek, még csak el sem
mertek zavarni. Nyugodtan mentem a kikövezett járdán. Ahogy
kiértem az utca sarkához, gyorsított lépésekkel haladtam to-
vább. A vasúti átjárónál szusszantam egyet. A kanyar után aztán
megpillantottam az artézi kutat. Valaki meggyújtotta a három-
szög alakú tetején kiszivárgó gázt. A sötétben úgy hatott a két
méter magas, hosszúkás, ezüst kút, mint egy fáklya, egy némán
örjögő világítótorony. Megálltam a kút előtt, körbenéztem, de
az ébredező természetén kívül mást nem hallottam. Lassan kö-
zelítettem meg a kút kiálló, fekete oroszlánfejét, amelyből folyt
a sárga víz. Lehajoltam, a sugár alá tartottam a kezem, majd na-

gyokat kortyoltam. Egyszer csak valami csattant a távolban, hirtelen felegyenesedtem, feszülten vizslattam a környéket, de sehol semmi. Egész idegzetemmel éreztem, megváltozott a légkör. Szokatlan szagokra figyeltem fel. Nem tudtam megállapítani, emberé vagy állaté, azt sem, hogy honnan jön. Majd csökkent a szag intenzitása, végül nyoma veszett. Aztán bizseregni kezdett a talpam, először azt hittem, csak visket, de megismétlődött. Mintha a föld alatt zajlana valami. A felszínre akar törni, mint egy eltemetett istenség. Jobb lesz sietnem, gondoltam magamban, a park felé vettem az irányt. Már nem voltam annyira nyugodt, mint amikor elindultam. Ám a félelem nem hatalmasodott el rajtam. Bízam az ösztöneimben.

Amikor beléptem a parkba, szinte az egész testem ujjongott a hajnali rigók, verebek, cinegék, erdei pacsirták és más, számomra még ismeretlen madarak fütykconcertjétől. Az éles fényű, korai nap sugarak keresztezték az orvosi rendelő fehér épületét, mintha sebeket vágtak volna rajta. A bejárat melletti fekete villám graffitire néztem, úgy tűnt egy pillanatra, szét akarja feszíteni a két ablakot, ami közé beszorult.

A fejem kitisztult, felkészültem. Kizártam az épület nagy barna ajtaját. Az állatok a rendelőben már izgatottan moccogtak, felismerték a kulcscsörgésemet. Benyitottam hozzájuk, megettettem őket, majd kinyitottam a terem ajtaját. Először a kis csimpánz merészkedett ki. Miután befalták az almákat, a szurikáták is kiosontak a teremből. Én mögöttük lépkedtem. Az állatok a váróteremben le-fel szaladgáltak, mintha birtokukba akarnák venni. Én pedig először a terem fehér, üveges ajtaját, majd a nagy bejáratit ajtót nyitottam ki. A csimpánz odasettenkedett a váróterem bejáratit párkányához, rám nézett, majd hátra a szurikátákra, akik mozdulatlanul figyelték a várótermi padon. Még szélesebbre tártam a bejáratit ajtót. A csimpánz először óvatosan lépett, majd hátrafordult, s amikor meggyőződött róla, hogy nem fogom követni, nagy huhogással rohant a fák felé. A szurikáták hirtelen fejmozdulatokkal tekingettek rám és egymásra. A nőtény lépett először.

általán nem fogta föl veszteségnek. Szimplán csak továbblépett. Így hagyta el a városunkat, az országunkat is. Ötéves volt, amikor apja meghalt, így egész fiatalon megtanulhatta, hogy bármikor lecsaphat rá is a vég. Darázs sokáig nehéz természet volt, a nevét is onnan kapta, hogy szinte mindenkibe belecsípett. Valójában még a rendkívüli állapot előtt azt tervezgette, hogy külföldre távozik. Mindig is céltudatos volt. A háborús hírek pedig jó indoknak tűntek számára, hogy végre dobbantson. Csak azt nem tudtam, hol lehet. Hogy fogom megtalálni két hónap alatt, hogy kerülünk majd ide vissza, egyáltalán sikerül-e rávennem, hogy újra megmártózzon az itteni posványban.

Apám egyébként nem értett egyet azzal, hogy el kell hagyni az országot.

– Ki fog véget vetni ennek az egésznek, ha mindenki, aki elégedetlen, elmenekül? – morgott.

Erre nemigen tudtam mit mondani, a haza fogalma nekem mindig is túl általános, megfoghatatlan volt, ha nem is teljesen üres. Kötődtem hozzá, de amint közelebb kerültem, rám tekeredett, fojtogatni kezdett, mint kígyó a zsákmányát. Ezt a kettőséget pedig sehogy sem tudtam feloldani.

Apám nem kímélt, tovább ostromolt:

– Akkor is visszajössz, ha itt egyre romlik a helyzet? – fintorgott harákolva.

Tollra néztem, akinek haja most copfba volt kötve, kitakarta az elálló füleit, ekkor láttam a délutáni fényben, hogy azokon is szeplők vöröslöttek, amitől még vonzóbbnak tűnt, olyan volt, mint egy erdei nimfa. Megszorítottam a kezét, ő pedig apámra nézett, majd megvakarta a jobb fülét. A legszívesebben körbeahapdáltam volna a pici, puha kagylót.

– Igen – válaszoltam apám iménti kérdésére, aki elvékonyított, gúnyos hangon döfködött:

– Miért tennéd? Ha jól fizető munkád, kényelmes lakásod lesz, akkor mi a fenének bajlódnál velünk?

– Bízhattok bennem.

– Emberség! Tán csak nem képzeled, hogy ugyanolyan állapotban találsz minket ebben a robbanni kész puskaporfészekben?!

– Gyuri, nem unod még? – szólt közbe anyám.

Apámra úgy hatottak anyám szavai, mint a tízparancsolat. Megköszörülte a torkát, majd legyintett, úgysem sikerül neki, dünnyögte, de nem vitatkozott velem tovább. A konyhaszekrény felső fiókjából elővett egy cetlit meg egy tollat, fölírta néhány külföldi címet. Először kutassam föl a régi barátait, hátha ők is segíthetnek, ismerik Darázs szüleit. Azt javasolta, ne akarjak idegeneket meggyőzni arról, hogy itt mi zajlik, úgysem hinnék el, csak az időmet vesztegetném.

Este még ki akartam menni Snoopyhoz, hogy elbúcsúzzam tőle is. Amint megpillantott, a hordójába húzódott. A sebei kezdtek begyógyulni, de még mindig félt tőlem. Annakidején én hoztam a házunkhoz a kutyát. A befáslizott csuklómra néztem, tudtam, hogy ha teljesen beforr a sebem, a heg ott marad.

Elmentem a šupába a vasak közé, de nem sokat időztem velük, nem akartam, hogy bármi is kiváltsa belőlem az erős kötődést. Hátrapillantottam, Snoopy állt az ajtó előtt. Nem morgott, csak nézett minket. Szólni akartam hozzá, de a kutya visszabújt a hordójába. Oda akartam nyújtani orrához a kezem, hogy szagoljon meg, ám az utolsó pillanatban visszahúztam, féltem, hogy bosszúból belém mar.

A šupából kifelé menet megbotlottam valamiben. Közelebb hajoltam: a félhomályban Lópata bendzsójának nyaka lógott ki a tokja végéből. Itt hagyta, vagy itt felejtette? Biztos nem. Biztos nem vészett magával, nyugtattam magam.

Miután összecsomagoltam a másnapi induláshoz, Toll odajött hozzám, a hátizsákomra tette a kezét.

– Veled tartok – mondta eltökélten.

Kérdőn néztem rá.

– Igen, elengedtem őket.

A holttestek újra divatba jönnek

ȘTEFAN BAGHIU versei
ANDRÉ FERENC fordításában

Kész vagyok

Kész vagyok egy utolsó bulira a sürgősségnél,
ott állok a mentők közt az utolsó tömbházaknál,
elhiszem a túladagolt kanata víziókat,
mint egy emlékezetkiesést
fényes nappal, virágzó fák alatti
kukák mellett, belőtt szemekkel.

A holtak újra divatba jönnek:
néhány érdektelen biológiai tény
a petrochimi bandának.

Igazán csak akkor visszük színre
a józanság elvesztését, a baráti újraélesztéseket
a megfeszült kamasz mellkasán,
közelséget színlelve,
a végeérhetetlen beszélgetéseket a kiscsajokról,
akinek betömték a száját türelemmel
és nagy anyagi reményekkel, és
akiknek fanszőre beitta a fűszagot,
miután a szerelem megmutatta
a legjobbat magából.

Muszáj táncolnunk,
mert már nincs sok,
amíg megint egyedül fogjuk érezni magunk.
A barátokért, akik éjszaka álmukban beszélnek,
és a gyógyszerár melletti lakásért
fogunk egyre továbbmenni,
már hányingerünk van a mentőötletektől.

Görcsösen táncolunk
a Tequilla teraszán,
senki sem figyel ránk,
a magány legvégén, az újrakezdések fele,
a lányok pedig, akik mellet villantottak a kukoricatábláknak
140-nel a Napfény autópályán,
óvatosan vonulnak vissza takaróik alá,
incredible expanding mindfuckot hallgatnak,
és, shuffle-on,
a Traumerei-t.

Szépséget keresni, „szerelmet és baszást”
a nagyváros fényei alatt és kamaszok közt,
akik csak sétálgattak a mall bejáratánál,
a maguk fiatal és természetes magabiztosságával.

Itt, a nagyváros fényei alatt,
„valahol, valamikor”, ahogy mondta Nick, amíg arra gondolt,
hogyan áll a haja a színpadon,
jönni fog a felejtés is,
amiről annyira szeretünk beszélni.
Egymásra nézünk
bőrbetegségek miatt frusztrált
kamaszok tekintetével,
és azt fogjuk akarni, hogy megálljon minden a köldökcsakrában,
egy legjobb jelenetválogatás után bármely
Sienna West-filmből.
Akkor leszünk, végre,
közel a boldogsághoz.

Valami kémia (a meredek vers)

Mondhatni, kétbalkezesek apró dolgai közt élek,
saját apró dolgaim közt,

nem könyvekben és nem zenében,
néha épp bánatban és unalomban,
olyan világban, ahol drone ritmusok árasztják
el a zsúfolt teraszokat.

Már nem tudom, ki mondta, de némiképp igaza volt,
hogy az élet lenyűgöző, bármi is legyen,

főleg, miután láttam Lioret
nagy port kavará darabját,
a szenvedésről szóló projektjével.

Nem a tablettás éjszakák közelében, gyenge a szívem
és veszélyesek a drogok a magamfajtákra,

nem a boldogság közelében,
talán néha úgy, ahogy a vágy
hallatja szavát régi barátok és naiv kamaszlányok közt,

a szerelemben, amelyik másnap lelépett,
és amíg szedte össze ruháit, nem találta, hogyan távozzon,

a szerelemben, amit legyűr a kor
és az elegancia hiánya.

Szerelemben, mint a filmekben,
szigorú mozgáskorlátozással és szélesvászonnal,

amelyik elkapná még a bulit a ház hátsó felében, beleférne
az euforikus és a gyengéd szórakozás is,

testközeli táncokkal, beleférnének a rendezésbe
az elcsábított arcok és ölelések a kemény jelenetekkel együtt.

Mindez eszembe juthatna biciklizés közben,
este, a teraszfényes csatorna partján,
és elkapna a nosztalgia,

ideális pillanat volna egy rövid visszatérésre a valóságba,
egy jó pillanat, hogy a rövid és tartalmas életre gondoljak,

„ne félj visszaemlékezni”, ne félj, Adi,
emlékezni, hogy mit csináltál, amikor gyakran eszedbe jut,

és azt mondod, hogy ez a végeérhetetlen forgatókönyv része,
amit valahol az állomás mögött rendeztek,
kiszámított vágással.

Bűntudattal teli perceken mész keresztül, mert másképp nincs, ahogy rájössz,
milyen nagy titok rejtőzik az életedben. Egy titok túl a magányon – ami
egy nagyon jó önmegismerési forma – túl az elszórt
találkákon és líceum akácfái alatti sietős szerelmeken,
túl a csoporttársak bizonytalan barátságán.

Az életed olyan, mint egy panoráma Kolozsvár felett,
ahonnan látszik a bank üveg székháza,

és a folyó, amit oly gyakran figyelünk:
tökéletes környezet jövőbeli tervekhez és elcsesztett lehetőségekhez,

ideális pillanat, hogy eldúdoljunk egy rövid darabot a First light-ból,
ami szétlocsolja a fájdalmat az egész testedbe – hagyd! –,
a folyó könnyű ringatózása és az emlékeid
egy rövid láz perceibe csorognak.

Szerettem volna későig maradni,
hogy kitágítsam az érzékeim, de csak kínos voltam és felajzott.

Létezik egy kapcsolat a szív és az agy között,
és nem tudom, ma este melyiket mérgeztem meg jobban.
Van valami a nyirokban, ebben a törékeny,
de a nap többi részében erős testben,

„tulajdonképpen mit is akarsz?” kérdezte aztán, és
az ablak előtt ledobta blúzáat,
a fényben olyan kimerültnak látszott,
túlexponált arca banálisnak tűnt, ott vettem észre,
és gondoltam arra, hogy ez a nyomorult élet
még hosszú is néha, túl hosszú ez nekünk.
Mert mi nem szerettünk, csak muszájból,
míg agresszív dub ritmusok szóltak,
mert nem hazudtunk magunknak,
pedig néha igazán kellett volna. Emlékszem,
egyeseknek egy egész életbe telik megérteni, hogy az igaz szerelem
megegyezés arról, hogy ha egyedül vagyunk,
gondolhatunk egymásra,
és ettől megnyugsunk.

Van, mégis, egy utolsó kérdésem,
valami kémia,
ami meg tudná oldani, hogy
ez az egész boldogság
honnan jött egyszer és maradt itt végül,
de már nem jut eszembe.

Stefan Baghiu (1992) a Kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen szerzett román–francia szakos diplomát, jelenleg román nyelv- és irodalomtudományból mesterizik ugyanott. Számos rangos román irodalmi folyóiratban és antológiában jelentek meg versei, kritikái. Első kötete 2013-ban jelent meg a Cartea Românească Kiadónál, Spre Sud, la Lăceni (Dél felé, Lăceni-ben) címmel, mellyel megnyerte a Romániai Írószövetség debütdíját, az első köteteseknek járó Mihai Eminescu-díjat, az év fiatal költője díjat, valamint az Observator Cultural (Kulturális Figyelő) folyóirat díját. Szövegeit eddig francia, német és angol nyelvre fordították. A Nepotu' lui Thoreau (Thoreau unokaöccse) irodalmi kör moderátora.

Ódry Mária grafikája

Hetedik éjszaka

LI HO versei HERCZEG FERENC fordításában

„Herczeg Ferenc műfordító vagyok. Orosz szakon végeztem, így elsősorban kortárs orosz szerzőket fordítottam, úgy mint Viktor Pelevin, Nyina Szadur, Gluhovszkijt.

Li Ho verseit először Faludy fordításában olvastam. Amikor már kint, Angliában a kezembe került a teljes oxfordi Li Ho kiadás, sokkal izgalmasabb, összetettebb személyiséget ismertem meg. Faludy szárnyaló fordításai elsősorban a költő főbb stílusjegyeit mutatták be, míg én igyekeztem minél közelebb maradni az eredeti szöveghez.

Li Ho lírája egyszerre vetít elénk egy misztikus-látomásos keleti világot és a mögötte megbúvó, jól ismert kafeit. Időben és térben távoli költő, mégis úgy érzem, nagyon is közel áll hozzám.”

KIFEJEZEM ÉRZÉSEIM

1

Csang-Csing azokra gondolt, kik befogadták,
szerény falu, smaragdszín hervadás.
Szerelme ott, a messzi Szecsuánban,
hajában árnyak, tavasz-villanás.
Liang nagyherceg és a császár, Wu
kidobták őt, nem remélhet kegyet,
nem kapott mást, csak díszes temetést
olvadt aranyban a Tai hegység felett.

2

Lement a nap, az írással végeztem.
Fakó hajam már vakfehér selyem.
Engem is megnevettet tükörképem.
Hogy is lehetne hosszú életem?
Fedetlen fővel járok, mint a nomádok.
A vérbükk árnya lassan eltakar.
Mikor a tiszta vízben halat látok,
irigylem őt, úgy él, ahogy akar.

ADJÁTOK ÁT ÖCSÉMNEK A VERSET

Majd három éve hagytam el öcsémet,
de tíz nap múlva otthon voltam megint.
Ma éjjel jó bort tölthetünk kupánkba,
és várnak itthon megsárgult könyveink.
Sok kint és bajt átvészeltem, de élek,
az szentigaz, hogy csőstül jön a végzet,
ezért ne jósoltass, ne vesd a kockát,
üres mindegyik lapja, bárhogy nézed...

BAMBUSZ-AJÁNDÉK

Miként ha könnyű tajték csap az égbe fel,
a bambusznád a tavasz zöld árnyéka.
Az ifjú bambuszt dérvirág teremti,
és gyökerét színes moha simítja.
A pamlag tőle kapja lányos illatát,
ki van faragva, mint egy díszes mérleg.
Az őseink bambuszkalapban jártak rég,
és íme, Önnek nyújtom át most, Herceg!

A HETEDIK ÉJSZAKA

A Válások Partjainál a két égben rekedt csillag.
Selyemfüggöny az ágy fölött. Éjszakai gyászban csillog.
Szarkák röpködnek a Holdból. Foszló pamutgombolyag.
Virág lepi el a tornyot. Szél tépi a vásznakat.
Fent az égben tükörképünk szétszakítja a Tejút.
Idelent, az emberek közt fénylő csapdát bámulunk.
Ő, a kedves Szu kisasszony, kinek édes volt szava,
hogyan viseli el az új őszt, az újabb és mégújabb őszt egymaga?

A HUA-CSING PALOTA MELLETT ELHALADVA

Tavaszi Holdfény. Varjú károg túl a romokon.
Királyi kert árnyai a paravánokon.
A gyülevész felhők alatt rubinpiros fészek.
Várfalak. A repedésben lila moha éled.

Áldozati aranykupák. Megtölti a harmat.
Ezüst lámpák üvegére sötét selyem alvad.

Kétszáz éve nincs hír arról, hol a fejedelem.
A palotát elfoglalta moha, petrezselyem.

NEMES IFJÚ HAJNALTÁJBAN

Álóé illatos füstje kígyózik, hogy űzze a borzadályt.
Varjú siratja a ronggyá foszlott tegnapi éjszakát.
Borzong a tó vize, elhagyott lótusz a hajnali fényben.
Jéghideg szellő fonódik nyakadra a jáde nyakékre.

SZU XIAO-XIAO ÉNEKESNŐ SÍRJA

Mint orchideán a harmat,
könnyel telik meg a szem,
ködbe veszett fogadalmak,
új csokrot nem köt kezem,
üres kézzel állok itt most,
mert virágot nem tépek le
már sosem.

Fenyves az Ő legyezője,
hideg föld a párnája,
jádeköves szíja patak,
szélből van a szoknyája.
Ködhintója előgördül,
soká vár az alkonyban,
hideg türkiz gyertya lángja,
verdes, mint a jégmadár,
majd hirtelen elillan.

A Nyugati Sírkert alatt
szélviharok morajlanak.

A ZÖLD IMÁDSÁG LEZÁRÁSA

*áldozati szertartás és éjszakai démonűzés
Wu taoista mester rítusa szerint*

Kék Oroszlán hív szellemeket a fény-palotából.
Felvonyítanak a Jáde-kutyák, ha az égbolt tárul.
Mély szakadékot fednek előlünk a vérvörös szirmok.
Falfehér lányok hívnak a tóhoz, elsápad az égbolt.

Most megidézzük az Ős-Egységet, imánkat lezárván.
Nézd, paripáink szerteszaladnak, szemükben a járvány.
Elszabadulva pestises sóhaj jár a szelekkel.
Porba zuhanva látom a testünk és temetetlen.

Hercegi bálon felcicomázva a márványtermek,
ám a szobákban senki sem említi bölcs Jang mestert.
Hívom a szellemed, bárd dal a kézben jöjj te velem!
Gazzal a sírod már beborítva, de szellemed nem!

Téves riasztás

TAINA LATVALA novellája
NEER BEATRIX fordításában

Van, aki a szűkös helyektől fél, van, aki a halottaktól, és van, aki az élőktől, egy csésze kávé mellett. Én a katasztrofáktól félek. Az elektromos készülékekre szakosodtam. A tűzhelyeket és a kávéfőzőket már gyerekként elkezdtem ellenőrizni. Félttem, hogy az én hibámból keletkezik tűzvész. A vízcsap kicsit később jött a képbe. Próbáltam megakadályozni az özönvizet, és emberéleteket menteni. Nem akartam, hogy délután vízbe fúlt apámra találjak a hálósobában.

Aggódtam a tó jegén korcsolyázó emberekért. Szinte láttam magam előtt, ahogyan elmerülnek a vízben. Soha nem kiáltottam segítségért. Esténként apám az ágyam szélére ült, a fejem simogatta, és próbált megnyugtatni, hogy senki nem fulladt meg, az újságban különben is írtak volna róla. Együtt mondtuk el az esti imát. Anyám az ajtónál sírt, hogy borzalmas, milyen bajai vannak a gyerekek.

Semmi esetre sem akartam kisbabákkal foglalkozni. Félttem, hogy véletlenül mosogatószert keverek Henna kishúgának ételébe, vagy hogy kővel etetem meg. Megrémültem a gyereksírástól. Henna azt mondta, csak képzelődöm, és hogy én csak ilyen bolondos vagyok. Nevetgélünk, majd kisminkeltük egymást, és szánkózni mentünk, mintha még mindig gondtalan gyerekek lettünk volna.

Megkönnyebbültem, amikor apámmal együtt vezethettem a mamámhoz. Általában arról beszélt, hogy hogyan lehetne jól élni az életet. Mindenben, amit csinálsz, léleknek kell lennie. Ezért mindenbe beleadtam a lelkemet: táncba, olvasásba, éneklésbe. Apám szívesen hallgatta, amikor az úton a Renttúi rózsát énekeltem neki, a Rafael angyalt vagy a Napsugár és Lidércet. Néha könnyek szöktek a szemébe, olyankor meg kellett állnia az út szélén, és elszívnia egy cigarettát.

Éjszakánként a fülzúgás tartott ébren, vagy lehet, hogy mégis csak egy viszonzatlan szerelem. Éjjel-nappal arra a fiúra gondoltam, aki nem gondolt rám. Bekapcsoltam a rádiót, és hagytam zümmögni, hogy végre el tudjak aludni. Rózsát vittem neki, mikor konfirmált. Egy évvel később egy fél szívet kaptam tőle, és egy jó darabig büszkén hordtam magammal.

Gimnazistaként minden nap ötször körbefutottam a lóversenypályát. Ha félreszámoltam, újrakezdtém a köröket. A lovak velem szembe ügettek, a lovasok pedig áthatóan néztek a szemembe. Kikerültem a lótrágyát, a matematikán járt az eszem, és félttem, hogy megerőszakolnak. A lóversenypályának olyan híre volt, hogy ott bármi megtörténhetett. Anya és apa szerint túl sokat fogytam, nemsokára ki sem látszom majd egy fa mögül. Megvontam a vállam, és tovább ettem a müzlit.

Kitűnővel érettségiztem, mégsem boldogított. Apám pár héttel az érettségi bankett előtt halt meg. A kopsorsóban feküdt anélkül, hogy elárulta volna, merre is indul. Amikor megkaptam az egyetemi sapkát és a bizonyítványt, mintha őt láttam volna a díszteremben fekete ruhában. Otthon a hintaszékben ücsörgött, és a vendégeket vette szemügyre. De a fényképekről mégis hiányzott. Már nem volt semmilyen véleménye az életben.

Helsinki-be költöztem, és rácsodálkoztam a metró narancssárga színére. Az emberek kinéztek az ablakon, habár a föld alatt voltunk. Nehéz volt a városban, soha nem találtam haza. Aztán felfedeztem azt az útvonalat, amelyen keresztül jó volt hazasétálni. Az Apulanta zenekarból Toni esténként ugyanabba az élelmiszerüzletbe járt, mint én. A kollégiumban sok téves riasztás volt, ezekre mindig felébredtem az éjszaka közepén. Ott álltam a fagyban lenge ruhában, és néztem az elkeseredett tűzoltókat. Néha azt kívántam, bárcsak leégne már az egész épület.

Egy idő múlva a fiúk kezdtek nekem mondogatni, hogy szép vagyok. A mellem nagy szomorúságok közepette nőtt meg. Új barátaimmal az Ale-pubba jártam táncolni. Nem ittam semmit, nehogy alkoholistá legyek. Sötét hajú férfiak bámultak rám édesen az italaik mögül. Semmi mondanivalóm nem volt számukra, ha nem hasonlítottak apámra.

A napjaim a hosszú ebéd jegyében teltek. Az olasz cserediákok jó társaságnak bizonyultak, megmentettek a könyvek sokaságától. Hétvégenként olyan helyekre jártam bulizni, ahova csak ismerős arccal lehetett bejutni. Híressé akartam válni, be akartam kerülni a jobb körökbe. Megtetszett nekem Anna Pohtamo pasija, akinek amerikai stílusú sálja volt, és vastag szája. Csalódtam, amikor kiderült, hogy nem könyvbarát.

Amikor megismerkedtem Kasimirral, egész boldog voltam. Az a férfi volt, aki judonadrágban nyit ajtót, és soha nem ölelkezik. A hűtője tele volt sörrel, és megijedtem. Szerintem korábban csúfolták az iskolában, különben miért űzött volna harcművészetet, miért rugdosta a lábam, és dobálta szanaszét a melltartóimat? Ő igazi hobbi író volt. Elalvás előtt Edgar Allan Poe elbeszéléseit olvasta fel nekem angolul, és én egy szót sem értettem belőlük.

Kasimir szerint túl harsányan beszéltem. Szerinte megbotránkoztató nyilvános helyen nevetni. Azt mondta, hogy sajnos nem szeretett belém, majd először és utoljára megölelt a vasútállomáson. Ismét boldogtalan voltam. Félttem a férfiaktól a szűkös helyeken, a vonaton mosdóba sem mertem menni. Ültem a helyemen, ittam a kis szívószálas italomat, és próbáltam kerülni a szemkontaktust. Néha annyira hiányzott apa, hogy az út kellős közepén jött rám a sírás. Gyötrődtem, hogy vége lesz az életemnek. Egy nap már nem fogok lélegezni, és leengednek majd a hideg föld mélyére. Apám is ott volt, teste félig szétbomolva. Csomókat találtam magamon és veszélyes kinézetű anyajegyeket. A karácsonyi szünetben legalább egyszer muszáj volt elmennem Chlamydia-vizsgálatra. De az orvosok szerint csak téves riasztás volt.

Az első terapeutámnak két kutyája volt. Már messziről hallottam az ugatást. A terapeuta szerette a dobbermannjait, én allergiás voltam rájuk. Ennek dacára meséltem neki az életemről. Egyetértően nézett rám, és elmagyarázta, hogyan születik a bánat. Néha nyugtalanul nézett ki az ablakon, mintha az ebéd-szünetet várná. Terapeutát váltottam, hogy ne kelljen állandóan tüszőgnöm. Az új kezdettől fogva jó volt. Ő csak akkor hozta magával a kutyáját, amikor a házukat felújították.

Pár hónappal ezelőtt megtaláltam apám aktatáskáját. Apa il-lata áradt belőle, a cigaretta és dohányszelence aromája, és a

megmaradt szívgyógyszeres doboz is ott volt. A pénztárcájában svéd korona volt és a fényképem, egy megtört mosoly. Utoljára apa Bangkokból Stockholmba repült, és onnan haza. A repülőjegyeket bámultam, eszembe jutott a nővér hangja a telefonban, és a túlságosan nyáriás idő. Az emberek úgy sétálgattak a parton, mintha senki sem hiányozna közülük.

Továbbra is látok apáról álmokat, amelyekben egyszerre ittas és halott. Csonka lábai vannak, ugyanolyan magas, mint én. Botladozva tér haza Törökországból, és ajándék gyanánt egy túl kicsi bőrkabátot kapok. Újév van, a rakétakilövések ideje. Anya az ölében ringat, és sóhajtozik, hogy az életünk most tönkremegy. Apának olyan betegsége van, hogy nem fejezheti be azt, amit elkezdett. Látom, ahogyan apa beleesik valamibe, de nem tudok rajta segíteni. Álmomban jegyzeteket készítek az álomról, de a kutyák leharapják a kezem. Apa nem akarja, hogy írjanak róla.

Jókat is álmodtam azért. Az egyik álmomban apa cipel, és a legöbén pörget. Fel-felvillan szemem előtt a világ: látom Amerikát, Thaiföldet, Spanyolország partjait, Szingapúrt, Japánt, mindent. Apa hercegnőruhákat hoz nekem az útjairól, és én a szekrénybe teszem őket a gyerekkor emlékére. Apa azt mondja, hogy az égben is sietős dolga van. Együtt szállunk be a repülőgépbbe, és csak azt nézzük, milyen ott fent: tiszta és kék.

Most van egy férjem, akinek nagy az orra. Ugyanazt a nyelvjárást beszéli, és ugyanolyan vidék szülötte, mint apa, amolyan tóparti. Néha ő is odamegy hugyozni a baseball-pálya szélére, és ez biztonságot ad. Neki is bohócszeme van, egyszerre boldog és szomorú. Sok este tartott az ölében, és hallgatta végig félelmeimet. Mostanában ő ellenőrzi a tűzhelyet helyettem. Kávéfőzőnk pedig nincs, és ez jól van így.

Néha a villamoson elmélkedem minderről, apáról, a tűzhelyről és a vasalóról. Az elektromos készülékek jó barátaim voltak, rendszert vittek a káoszba; egy pillanatra elfeledhettem apa fényes üvegeit, a kapucsengő hangját, az ismerős taxisofőröket, elfeledtem a szívinfarktusokat, a mentősiűkát, a tölgfakoporsót, amely úgy nézett ki, mint amit nehéz cipelni. Soha semmi rosszat nem mondtam apának, igyekeztem óvni őt.

A legszebb pillanat az, amikor otthon a meleg zuhany alá álok, és mindentől megtisztítom magam.

Néha az a furcsa érzésem támad, hogy ez az egész nem velem történt. Nem is velem történt meg.

Hanem vele.

Taina Latvala 1982-ben született a finnországi Lapuában. 2008-ban végzett a Helsinkii Egyetemen finn irodalmi mesterszakon, de tanult Manchesterben és Tamperében is. Több folyóiratnál tevékenykedett szerkesztőként, újabban saját blogjának és könyveinek szenteli figyelmét.

Első novellagyűjteménye, a 2007-ben megjelent Arvostelukappale (Példányszám) elnyerte a fiatal írók Kalevi Jäntti-díját. Második könyve egy satirikus regény, Paljastuskirja (Leleplezőkönyv), 2009. Harmadik, Válimatka (Útszakasz) című kötetéből (2012), amely egy anya és lánya kapcsolatáról szól, színdarab is készült. Legutóbb 2015-ben jelent meg kötete, az Ennen kuin kaikki muuttuu (Mielőtt minden megváltozik) című novellagyűjtemény.

Jelen novellát az Arvostelukappale című kötetből választottam. Tudomásom szerint Latvala munkáit még nem fordították magyar nyelvre, azonban németül és svédül bizonyos művei olvashatók.

NEER BEATRIX

LAIK ESZTER Mindannyian tanítványai vagyunk

Réz Pál emlékére

Úgy hozta az élet, hogy csak a hangját ismerhettem meg. Sosem jártam a Jászai Mari téri szalon, műhely és ott-hon (vagy talán fordított sorrendben) falai közt, csak a történeteket hallgattam – hát jó, irigyen. Első és egyetlen telefonbeszélgetésünk alkalmával – valami közlési engedély ügyében – a hangjának fiatalsága tűnt fel. Azt hittem, az irodalom doyenje valami visszhangos pantheonból szól majd hozzám, reszketeg rekedtséggel, „Hangosabban aranyoskám, nem értem, mit akar!”, de ehelyett egy élénk és erőteljes férfihang, férfias férfihang lepett meg. Nyoma sem volt benne az akkor közel nyolcvan évnek. Aztán egyszer egy idősebb író barátnál csíptem el egy telefonbeszélgetést, a kedvemért kihangosította, majd a telefont letéve arról győzködött: „Fel kéne menned hozzá valamilyen ürüggyel, nagyon boldog, ha csinos fiatal lányok látogatják”. Csak azért nem jöttem zavarba, mert már egyiknek sem éreztem magam. Persze, nem kerestem ürügyet.

Legutóbb tavaly, a 85. születésnapján készültem rá, hogy megnézem magamnak. A PIM-ben ünnepelték, örült sokan, ilyenkor összenyitják a termeket, a legjobb esetben is a „kivetítősben” jut hely az embernek, ha nem prominens vendég. Épp oda készültem hátrakúszni a tömegben, amikor főszerkesztőm, Böszörményi Zoltán intett az első sorból: van mellette hely. Itt is lett volna miért zavarba jönni – ahogy lehuppantam az első székek egyikére, hátam mögé utasítottam a kortárs magyar irodalom színe-javát. Csak azért nem foglalkoztatott, mert egy dolog érdekelt: végre életnagyságban láthatom Rézt. Aztán kiderült, hogy mégsem. Erre a másorra már nem tudott eljönni (és gyanítom: nem is akart, alkatilag állt tőle távol a maga ünnepeltetése), csupán videóbejátszás „helyettesítette”. Maradt hát megint a hang-

ja. A megkapóan férfias, fiatal hang. Váradi Szabolcsnak beszélt egy interjúban élete szakaszairól, s hogy miért vállalta a *Bokáig pezsgőben* című, Parti Nagy Lajos jegyezte interjúkötetet. Világos volt, hogy búcsúzik, hogy immár vizslátot int a jelenlévőknek. Nem volt benne tétováság, sem pátosz. És ami a legüdítőbb: nem volt meghatva saját magától. Kevés alkotót hallani ilyen tárgyilagosan és természetesen beszélni életről és halálról.

A műsor végén aztán Varga Melinda kolléganőmmel együtt megkaptuk főszerkesztőnkől ajándékba a *Bokáig pezsgőben*. Egy kicsit talán mint ajánlott olvasmányt is. A szerkesztőségi gyűléseinken végzett munka során ugyanis nemegyszer felemlgettetik Réz Pál neve. Mi ugyan már virtuálisan gyűlünk össze hetenként, a cigaretta- és szivarfüstöt csak a képernyőn látjuk gomolyogni, szagát nem érezzük; különböző falak közt, különböző időzónák találkozásában üldögélünk egy alig látható kamera figyelő szeme előtt, de a lényeg, a szerkesztőségi munka azért nem változott. Valahol mindannyian Réz tanítványai vagyunk e szűkös kis honban, akik folyóiratot szerkesztünk, még akkor is, ha sok mindent egészen másképp, máshogy, más okból... és még ragozhatnánk.

Sokszor, sok fórumon hozzák fel érvként ezekben a hetekben a magyar folyóiratkultúrát, ami irodalmunk, művelődésünk alapja. A Holmi, mintha megérezte volna baljós idők érkezését, már tavaly kitette az utolsó pontot utolsó oldalára. Most sokan, túl sokan követik majd példáját, ha nem is jószántukból. Valahogy úgy hozta a sors, hogy Réz Pál halálával valóban véget ért egy korszak, a legkülönfélébb csoportosulásokat tömörítő, tarkabarka irodalmi műhelyek sokaságának korszaka. Hogy túl nagy sokaság-e vagy sem, arról gazdasági alapon lehet vitatkozni, szellemileg nemigen. Réz egymaga intézmény volt: szerkesztői, irodalomtörténész, fordítói, kritikusi. A felhalmozott tudást, tapasztalatot, élményeket nem kamatoztatta szépirodalmi műben, egész életében más írók művei épültek általa. Intézmény volt, aki nem függ döntésektől és támogatásoktól, nem lehet felszámolni és leépíteni. Most mintha valamiképp ő döntött volna úgy, hogy végleg búcsút int. Most már csak égi telefonvonalon szolgálhat tanulságos történetekkel, ha ugyan ilyesmihez támad kedve. Rajtunk a sor, hogy merre kormányozzuk tovább ezt az örök viharoknak kitett kis hajónkat.

Az alábbi írás **SZŐCS GÉZA** honlapján (szocsgeza.eu/hu) jelent meg 2015 augusztusában. Aktualitását a továbbra is tisztázatlan uniós migránshelyzet, -politika adja. És a kérdés: Európa egy újabb *forró nyár* előtt áll-e?

Kasszandra önmagát idézi

Szőcs Géza tárcája

Székesfehérváron, 1995 július végén, épp húsz éve, konferenciát szerveztek a jövő paradigmáiról. Valamilyen rejtélyes véletlen folytán: leírt szöveggel álltam a mikrofon elé, szokásom ellenére. Egy másik véletlen folytán írásomat elkérte a Magyar Szemle (ahol egyébként igen ritkán publikálok, lévén szerkesztőbizottsági tag, s ezt akadálnak tekintem). Előadásom meg is jelent Magyarország 2114-ben címmel a folyóirat az év decemberi számában. 14 évvel később, rövidítve, megjelent *Amikor fordul az ezred* c. kötetemben, a Farkas Wellmann Endrével közösen jegyzett „beszélgetőkönyv és dokumentumgyűjteményben”. Egy ideje pedig olvasható a szocsgeza.eu/hu honlapon is.

És azóta sem hozta elő ezt az írásomat senki más, csak Orbán Viktor, mellesleg nem is egyszer. De senki más sohasem fűzött hozzá semmilyen kommentárt, megjegyzést, nem cáfolta, nem vitatta, nem idézte, nem hivatkozott rá, nem emlegette.

Akkor most megteszem én: idézni fogom önmagam, ami ízlésem ellen való műfaj, de attól tartok, nem egyszer el fogom még követni. Megkérhetnék valaki mást is, hogy tegye meg helyettem, de az még kevésbé volna elegáns. Úgyhogy, rajta. Az idézetek forrása: *Amikor fordul az ezred*, Ulpius-Ház Könyvkiadó, Bp. 2009, p. 218–221.

„...a népességhelyzet folytán előálló vákuumot ígyis-úgyis be fogják tölteni valakik.”

(Ki kell mondanunk, hogy:) „...a keleti térségből Magyarországra felé – Magyarország felé is – nagyon is számottevő nyomás nehezedik, a menekülni és új hazát keresni akaróké.”

„Mi történik, ha a magyar társadalomnak egyszer csak szembe kell néznie egy szervezett, dinamikus reprodukálódó, ázsiai nyelvet beszélő, iszlám vallást követő kisebbséggel?”

„Azt nyilván senki nem képzelem, én sem, hogy százazrek egy-néhány hónap alatt letelepíthetők. Itt csak évek-re-évtizedekre előre történő tervezéssel és felkészüléssel kerülhető el a káosz. De elkerülhető.”

„Személy szerint annak vagyok híve, hogy mindenkinek meg kell adni az esélyt, hogy a magyar állam polgára és a magyar nemzet tagja lehessen. Mindenkinek? Mindenkinek, aki ezt akarja. Bűnözőknek is? Így van. Avagy a modern Ausztrália alapjait nem fegyencek vetették-e meg? Akkor hát: tüdővészmenekült tamil öreganyóknak is? Így van. Országépítő, nemzetgyarapító elemek ezek? Igen. Befogadásuk ténye, az, hogy Magyarország otthont ad nekik: olyan történés, amely morális kisugárzásánál fogva igenis jótékony hatással lehet eldurvult közérkölcseinkre, de akár megingott emberi önbecsülésünkre is. De ne kergessük kétségbeesésbe az idegenrendészeket. A legcivilizáltabb nyugati demokráciák világos követelményrendszerrel állítottak föl, és ennek alapján pontozzák a letelepedni szándékozók bevándorlási kérvényét. (Valójában: a személyét.)”

És lám, mit hoz az élet: Németországban most, 2015 forró nyarán éppen ezt az (eddig is alkalmazott) elvet ültetik át gyakorlatba nagyüzemileg a hatóságok.

Aligha illenék szájbarágós kommentárokkal idéznem magamat, s az illem is határt szab ennek.

Egy szalmaözvegy naplójából

HUDY ÁRPÁD tárcája

Hurrá! Végre elutazott az asszony! Hogy ezt is megértem! Egy hét szabadság, dínomdánom, hejehuja! Nehezen szánta rá magát, hogy hazamenjen anyósomékhöz segíteni pár napra, szinte ki kellett tuszkolnom az állomásra. Nem hagyhat itt annyi időre engem meg a kertet, hajtogatta, de megnyugtattam, hogy ellátom én magam, egy önálló férfinak meg se kottyán pár nap. Csak menjen nyugodtan, a szüleire ráfér a segítség, a kertet majd gondozom én, még öntözni is fogok. Kell ám, mert nagy a szárazság, vettem is hazafelé jövet egy láda sört és pár üveg bort.

1. nap

Ma azzal telt a nap, hogy elterveztem a hetet. Nem fogok helyélni, végre nyugodtan rendbe tehetem a fiókjaimat, és rendezhetem a söralátét-gyűjteményemet, az asszony úgyis minden nagytakarításkor ki akarja dobni. Már évek óta készülök rá, itt a kitűnő alkalom. Holnap locsolni fogok, és áthívom egy kávéra a csinos szomszédasszonyt. Majd főzök is valamit, mára volt még abból, amit az asszony főzött egy hétre, mert nem mindent ettem meg tegnap vacsorára. Az ember legyen mértéktartó és előrelátó.

2. nap

Mégsem főztem, mert volt még elég hideg kaja a hűtőben, vásárolni sem kellett. Kimentem a kertbe, de nem locsoltam, mert esőt jósolnak. Mondtam is a szomszédasszonynak, aki a kerítés túloldalán öntözte a virágait. Mintegy mellékesen megkérdeztem, hogy nincs-e kedve átjönni egy kávéra, és közben jelentősegteljesen hunyorogtam. Azt mondta, hogy nem iszik kávé, és megkérdezte, hogy belement-e valami a szemembe. Egyébként egyáltalán nem is olyan csinos, mint mondják.

3. nap

Ma is későn keltem, úgyhogy holnapra halasztottam a rendezést. A főzést is. A locsolást pláne, előbb-utóbb csak esni fog. Nem is jutott volna időm semmire, mert a másik szomszédasszony, a Malcsákné neszét vette, hogy nincs itthon az asszony,

és félóránként átjött valami átlátszó ürüggyel, hogy aztán egy órát lógjon a nyakamon. Mindenféle célzást tett, és közben jelentősegteljesen hunyorgott. Úgyhogy meg is kérdeztem, belement-e valami a szemébe. Azóta békén hagy.

4. nap

A főzés ismét kútba esett. Felvágтам ugyan a ház egyetlen hagymáját, és meg akartam gyújtani a gázt, de nincs gyufa. Az öngyújtómat sem találtam. De nem keseredtem el, rákerestem a guglin Robinsonra, hogy hogyan kell tűzszerszám híján tüzet gyújtani. Hát könnyű volt neki ott, azon a pusztaszigeten, de honnan vegyek én ebben a kuplerájban zsebórát, amelynek üvege nagyítóként egy pontba gyűjti a nap sugarait?! Még a meglévő dolgokat sem találom, akkora a rendetlenség mindenütt. Érdekes, hogy amíg itthon volt az asszony, fel sem tűnt. A tej elfogyott, sört adtam a macskának. Furcsán nézett, de megitta, és még kért.

5. nap

Ma kis híján elájultam a konyhában, olyan bűdös van ott. Csak tudnám, mitől. Holnap mindenképpen szellőztetni fogok. Mosni is kéne, de nem tudom, hova tette az asszony a mosógépet. Különben mindegy, úgysem tudnám bekapcsolni. Úgyhogy inkább leheveredtem. Illetve csak akartam, mert a kanapé csupa morzsa, a fotel is. Behoztam a sámlit, de kényelmetlen. A szőnyegre feküdtem. Találtam egy régi fényképalbumot, azt lapozgattam. Valami fiatal pár van benne, ismeretlen helyeken, egy csomó idegennel. Erre megnéztem a címlapját, amelyre valaki ismerős betűkkel ráírta, hogy nászút, méghozzá az asszonyé meg az enyém...

6. nap

Mártíromságom hatodik napja. Én sokat kibírok, de azért mindennek van határa. Én itt szomjazom és éhezem a szerencsétlen macskával együtt, és agyondolgozom magam, önagysága meg élvezi az életet! Felássa anyósoméék kertjét, paradicsomot főz be, kitakarítja a házukat. Mintha az élet csupa szórakozásból állna, és itthon nem volna semmi kötelessége! A mi kertünk bezzeg olyan száraz, mint a tapló, a lakás meg úgy néz ki, mint egy disznóól!

7. nap

Azért egy feleségnek mégiscsak a férje mellett a helye. Az éhségtől legyöngyülve átkutattam a lakást, és nagy nehezen megtaláltam a telefont. Felhívtam az asszonyt, hogy azonnal jöjjön haza!

A hedonista és a porcicák

VARGA MELINDA tárcája

Szombat a házimunka napja. Korán reggel kelek, hogy már délre meglegyek mindennel, így időt nyerhetek, tengernyi időt, szinte egy egész napot, amelyet kellemesebb dolgokra fordíthatok – morfondírozom a haditerven péntek este. Mégsem mehet ez így tovább! Ujjnyi porréteg huncutkodik a könyvespolcon, húsvét óta nem szedtem le a könyveket, a porcicák mindent elleptek. Az ünnepről jut eszembe, az ablakot is meg kellene pucolni. Amióta megszavazták a fránya dohánytörvényt, hetente egyszer-kétszer dohányzom a szobában is, de mindhiába szellőztetek ki utána alaposan, és fújom be légfrissítővel a lakást, a függöny bagószagú marad. Ha már az ablakot megpucoltam, azt is ki kellene mosni. Kész akrobatamutatóvány lesz leszedni, majd visszatenni a helyére.

A szekrény teteje fölött húzódó póklakosztály le vadászása minden bizonnyal pótolni fogja az edzőtermi kar-, váll- és hátizomerősítő gyakorlatokat. Ó, irgalom, mi minden bujkál a gáztűzhely és az edényes szekrény mögött! Még a decemberben elfogyasztott narancs héja is ott lapul összeaszva az olajbogyómag, a papírfecni, vizespalackdugó, az inggomb, a ceruza és az aprópénz társaságában. El kell húzni a gáztűzhelyet, és seprűvel kipiszkálni a koszleltárt.

A szekrényekben lakó káoszra, a kivasalandó ingekre, nadrágokra, nyári ruhácskákra gondolni sem merek. És a fürdőszobai pipereszekrény, na, még az is!

Éjfél után másfél órával szívszakadva csukom be a könyvet, tudom, ha csak egy fél órával tovább mélyülök el Weöres *Rongyszőnyegében*, még az is előfordulhat, hogy írhatnékom támad, és a reggeli koránkelés, és hogy délig befejezzem a nagytakarítást, sőt, még össze is dobjak egy ebédet, ha mást nem, egy kiadós zöldségsalátát, vágyálom marad.

Beállítom a rémisztően hangzó fél hetet a telefonomon, előkeresem a régi csörgőórát, beteszem a fémcsuporba, kanalat, villát mellé, csapjon nagy lármát, mert tapasztalatból tudom, a telefont könnyű elhallgattatni.

Lekapcsolom a villanyt, elaludnék, de dolgoznak bennem Weöres sorai. Ezerszer megfogadtam, verset csakis reggel olvasok, lefekvés előtt sosem, legfeljebb valami nem túl felkavaró regényt veszek kézbe, de legjobb, ha semmit sem, esetleg hírműsort nézek a televízióban, végső esetben politikai beszélgetésre váltok, abba mindig könnyen belealszom.

Valahogy sikerül elszenderednem. Három óra körül kipattan a szemem. Álmaim mostanában gyakran felébresztenek. Kár, hogy sose időben: vagy túl korán, vagy túl későn, vagy az éjszaka kellős közepén, vagy a reggel derekán. Nagy nehezen visszaalszom.

Mintha csak félórányi mézédés álom telt volt volna el, éktelen lármára, csörömpölésre, égháborúszerű zajra riadok. Még szerencsére, hogy a telefon és a csörgőóra lőtávolságban van, mert biz'isten, belerúgtam volna mindkettőbe.

Kikászálodom az ágyból, és leállítom mindkét agitátort. Kávét teszek oda, jéghideg vízzel locsolom a kialvatlanságtól bedagadt szemem. A fejem olyan, mint egy jókora pityókászsák, vagy inkább, mint egy káposztáshordó. Örökkévalóságnyi idő, amíg lefő a kávé!

Amikor a kotyogóból a friss fekete illata gőzölögve száll fel, már-már katarzisszerű élmény. A kávé után valamennyire emberformát öltök, már nem festek úgy, mint egy pizsamás kísértet. Felmérem a terepet, majd nekilátok a szombati nagytakarítás hadműveletének. Kirázom a szőnyegeket, felmászom a kisasztalra, és széket teszek rá, hogy felérjem a függöny görgőjét.

Az ablakpucolással viszonylag gördülékenyen megvagyok, majd a fürdőszoba, aztán a konyha következik, még a csempét is lemosom. Görcsbe rándul a derekam, de sikerül a konyhaszekrényt és a gáztűzhelyet elhúznom, és kisöpörnöm a hónapok során felgyülemlett koszt. Újra üzembe helyezem a kotyogót, majd még egyszer és még egyszer. Megy ez, mint a karikacsapás! Ki-

lencre mindennel elkészülök, egy gyors zuhanyzás, leszaladok a zöldségeshez, s még dél előtt kész lesz a salátám. És hátra van a nap java, akár még sétálni is elmehetek, hétágra süit a nap, végre nem esik az eső, milyen rég nem voltam a botanikus kertben, de a Fellegvárba is felmehtének egy jó könyv társaságában, vagy meglátogathatom a barátnőmet, elmehetek a tornaterembe, szaunázhatok.

Csak a könyvespolc maradt hátra a nagytakarításból, majd egy gyors porszívózás a szobában.

Kezdem a legfelső polccal: lekerülnek a Nyugat és az Erdélyi Helikon régi számai, belelapozok. Majd *A magyarság története*, abba is belekukkantok. Aztán az albumok, a folyóiratok következnek, egyenként törölöm le róluk a port, teszem szépen le egymás mellé a földre: Móricz, Dsida, Gárdonyi, Krúdy, Balzac, Thomas Mann, Hesse, Márai, Ady, Kosztolányi, a szótárak, a kézikönyvek, a szakácskönyv. Az egész padló csupa könyv! Már majdnem megvagyok az összes polccal, a kortársak maradtak utoljára. Ezeknek külön helyük van, és kiváltságos szereppel bírnak, személyes viszony fűz mindenikhez, általában dedikált példányok, barátoktól, nagyra becsült költő-íróismerősektől, ajándékba kaptam őket vagy olyan könyvek, amelyek valamiért megérintettek, és megvásároltam. Amit nem kedvelek, PDF-en lapul, merevlemezen, vagy hazavitettem a szüleimhez, ne foglalja fölöslegesen a helyet.

A kortárs könyvek polca ingoványos terep, mert több olyan is van közöttük, amit nem olvastam, és már régóta szeretnék kézbe venni, vagy szívesen újraolvasnám, de nincs elég időm rá. Forгатom, ízlelgetem, lapozgatom őket, a portörítés olyan lesz, mint valami szent tisztítórítus.

Muszka Sándor *Magányos nőknek, bukott fiúknak* kötete az egyik kedvencem, nem tudom megállni, hogy a *Hajnali éneket* belőle el ne olvassam, majd kezembe kerül a nemrég befejezett Fenyvesi Ottó-kötet, a *Minimum Rock & Roll*, a ritmusa még bennem ég, azt is föllapozom.

Ó, és Garaczi *Wünsch hídját* is el kellene olvasnom, már egy hónapja, hogy megrendeltem a Bookline-ról. Egyszer csak rá-

bukkanok Márai verseire, hogy ez hogyan került a kortársak közé?! Szentül meg voltam győződve, hogy a kölcsönként könyvek sorsára jutott, amelyek aztán sose kerülnek vissza hozzám. Majd a főszerkesztőm novelláskötete, a *Füst* láncol a fotelhez, a *Hosszú fűrészt*, csak azt az egyet, mert emlékszem, hogy mekkorát nevettem a kettéfűrészelt koporsón, és különben is milyen rég nem olvastam novellát!

Aztán csinálom majd tovább a portörleszt, a többiekbe nem lapozok bele – alkudozom magammal. Az orosz–olasz–magyar *Eratónál* a fogadalmam megszegem, elvégre tavasz van, és hogy ezek a kis szaftos versek meg novellácskák is idekeveredtek a kortárs polcra, hallatlan! Arról már nem is beszélve, milyen rég nem olvastam Karácsony Benőt, pedig a *Napos oldal* micsoda könyv! Na, meg Petrit, csak még egy verset tőle, és aztán tényleg munkához látok!

Végig a napsütötte sávon, a polcok ívén pormacskák nyújtózkodnak, az óra a delet már rég elütötte, én meg ülök kócos hajjal, korgó gyomorral egy könyvkupac közepén, s mint aki jól végezte dolgát, rágyújtok, kávémba kortyolok. Végül is estig idő, mint a tenger, még az is megtörténhet, váratlan vendég érkezik, akinek szenvedélye a könyvespolcrendezés, és mániákusan üldözi a sarkokban bujkáló pormacskákat.

A műfajban járatos műélvezőnek nem okoz csalódást, mindazoknak pedig, akik most fedezik fel az irodalom, művészet, filozófia és tudomány határmezsgyéin kószáló értekezést, kitűnő kedvcsináló a további szellemi barangoláshoz. – **HUDY ÁRPÁD** recenziója egy huszonöt esszét tartalmazó kötetről.

„Mire jó az esszé?”

– teszi fel címében a kérdést a karcsú, négyzet alakú kötet*, s az olvasó, ha már kezébe akad a nem éppen mindenhol kapható könyv, felül a provokációnak, és vizsgálat tárgyává teszi az öt szerző fejenként öt írását. Huszonöt rövid, lényegre törő esszét egy sor érdekes dologról és személyiségről.

Az igen eltérő szakmai háttérű, s korábban – Gimesi Zsuzsanna kivételével – már közös verskötetben is jelentkező kis szellemi szabadcsapat mentora **Adamik Tamás** klasszika-filológus, rétor, irodalomtörténész, nyelvész és műfordító, aki mindjárt a bevezető részben példát ad a címben megjelölt irodalmi ág művelésére. *Az esszé meghatározása és története dióhéjban* című metaesszé tömören és világosan, ugyanakkor könnyed, olvasmányos stílusban tekinti át a műfaj jellemzőit és legjelesebb képviselőit. Ebből kiderül, hogy a tizenhatodik századi francia író, Michel de Montaigne használta először az *essai* kifejezést, ezt a címet adva nevezetes elmélkedéseinek. A szó magyarázatához Adamik idézi Montaigne egyik magyar fordítóját, Oláh Tibort:

„Essai franciául annyi mint próbálkozás, kísérlet; jelzi mintegy, hogy aki ráadta a fejét, nem tartja magát csálhatatlannak, sem az állításait cáfolhatatlannak. Mint kiváló latinista azonban Montaigne valószínűleg az eredeti exagium értelmét kedvelte meg, ami mérlegelést, fontolgatást jelent: embert, eszmét s művet, eseményt vagy jelenséget latolgat abból a szempontból, hogy helytálló-e a róla alkotott véleménye, illetve a közfelfogás.”

Adamik ezután négy medalionban rajzolja meg az esszé ókori előfutárának tekinthető latin klasszikus, Seneca, a műfaj nevét és első iskolapéldáit megalkotó Montaigne és a francia mester

után egy nemzedékkel az angol esszé hagyományait megteremtő Francis Bacon, valamint a műfaj legnagyobb magyar művelője, Hamvas Béla szellemi portréját. Majd a kötet szerzői követik egymást betűrendben, kivéve a mentorukat, aki, noha neve az ábécé szerint is az élre állítaná, maga elé engedi a fiatalabbakat. Négy esszéje a bizalomról, a csodáról, a törődésről és a munkáról fogalmaz meg egy élet során leszűrt, hiteles tanulságokat, míg az ötödik, a *Kedves Babits Mihály!* című képzelt levél a költészetről mond ítéletet.

„Az Ön [esztergomi] kertjében sétálva, s az Ön verseit olvasva, az a hitem támadt, hogy nem a ma emberében van a hiba, ha nem kíván mai verset olvasni, hanem a ma versében, amelyet nem lehet olvasni. Az olvasó ősi igénye, hogy valami szépet és jót akar megtudni, ám sok mai vers nem képes eme ősi igényt kielégíteni: nem mond semmi fontosat, s azt is csúnyán mondja. Mint ahogy nem kívánunk ócska szövegből készült, rossz szabású, vagy éppen rongyos öltönyt hordani, mint ahogyan nem óhajtunk romlott nyersanyagból rosszul elkészített ebédet fogyasztani, és nem fordulunk csúnya nő után, éppen úgy nincs gusztusunk ahhoz, hogy semmitmondó, dadogó verseket olvassunk.”

Baka Györgyi költő, a százhalombattai Hamvas Béla Szellemi Szabadegyetem irányítója, az orosz szellemtörténettel és kultúrával foglalkozó *Az ikon kinyitása* című tanulmánykötet szerkesztője érzékeny szövegeiben főleg Hamvas eszmevilágával, metafizikai és vallási gondolatokkal foglalkozik. *Egy orosz Lélekhardozó* című írása a zaklatott huszadik század egyik szellemóriásának alakját idézi fel.

„Pavel Florenszkij (1882–1937) nem csupán az orosz vallásbölcselek, hanem az egyetemes kultúrtörténet egyik legnagyobb alakja. Univerzális tudós volt, teológus, filozófus, misztikus, matematikus, fizikus, csillagász, nyelvész, költő, botanikus és elektromérnök. Párhuzamosan folytatott elméleti kutatásokat és hatalmas gyakorlati munkát. Papi hivatását azonban mindenképp fõl helyezte. Élõ híd volt az egyház és az értelmiség között. Ma az orosz Leonardo da Vinci-ként emlegetik, bár egyedülálló nagysága és lelki tisztasága nem igényel semmiféle összehasonlítást. (...) [A]mikor 1921–22-ben

barátai és tanítványai zöme távozni kényszerült hazájából, Florenszkij maradt, osztozni akart népe sorsában. Nem fordult a szovjet rendszer ellen, elkerülhetetlen külső körülménynek tekintette, és folytatta tudósi, tanári, és főként hitvalló munkáját. Amikor a szent dolgokat gyalázták, akkor ő a keresztény értékeket oltalmazta. Külső megjelenése is rendhagyó volt, papi reverendáját sosem vetette le. 1928-ban letartóztatták és Nyizsnij Novgorodba száműzték, innen Gorkij körének közbenjárására rövidesen szabadult. 1933-ban tragikus fordulatot vett élete: szibériai lágerfogságra ítélték. A Bajkálon túlra került, ahol mérnökként dolgozott a Bajkál–Amúr vasútvonal építésén. Szabad óráiban verseket, elmélkedéseket írt, rabtársai lelki gondozását végezte. Megtérhetetlen lelki magatartása vezetett oda, hogy 1934-ben a hírhedt Szolovki lágerbe került. Lágercellává átalakított kolostori cellában raboskodott. Még itt is dolgozott: a jód tengeri algákból való kivonásának problémája keltette fel érdeklődését. A szolovki jód később több ezer katona életét mentette meg. Rabtársai által »a szabad«-nak nevezett Pavel Florenszkij atyát 1937-ben halálra ítélték, és december 8-án agyonlőtték. Az orosz ortodox egyház 1986-ben a hit mártírájaként szentjei sorába emelte.”

Székelyföld, szerelem, gyermekkori frusztráció, a filmképek látszatvilága, a hagyományok irodalmi és filmes újrateheremtői (Tolkien, Szóts, Wajda, Tarkovszkij) – ezekkel a témákkal jelentkezik a kötetben **Deák-Sárosi László** költő, nyelvész, zeneész, filmtoretikus és -kritikus, esszéivel is bizonyítva nemcsak szakmai sokoldalúságát, hanem konzervatív értékrendjét és hagyománytiszteletét is. *Képi világ, látszatvilág* című írásában például a modern filmkészítők éthoszát vizsgálja kritikusan.

„A képjelek közlőjére létezik egy kultúrtörténetileg fontos szó: a »képmutató«. A képmutatóról ma az jut eszünkbe, hogy olyan ember, aki mást mutat valamiről, valakiről, mint ami/aki valójában. A képmutatás a hamisság, a becsapás, az álszentség rokon értelmű szava. Azonban ez nem mindig volt így. A képmutató eredetileg nem bírt negatív felhangokkal, a színészi előadóképességet jelölte. Már a görögöknél így volt a »hypokrites« és szócsaládja esetén. Felénk a képmutató egy bizonyos vásári színészt

vagy általában előadót is jelölt, aki mondandója hitelességét képek mutogatásával támasztotta alá. Nem törvényszerű, hogy a képmutató visszaéljen a tudásával, de bizonyára gyakran előfordult, mivel a csaló jelképévé vált.

A saját arcot és más képet mutogatónak erősebb az éthosza, mint az írónak. A szakma régi, és a fogalom is nagy szórást mutat a negatív tartalommal való telítődést illetően. Legalább tucatnyi vers van már az Újszövetségben is, amelyik a képmutatást minden bűn közül a legszigorúbban ítéli meg. A »hypokrites« a jámborság köntöse alatt alattomos, gonosz dolgokat művel farizeus módon, az isteni ige és törvények helyett a maga eszméit tolja előtérbe, de végül maga is vak lesz, hiszen cselszövései előbb-utóbb önmagát is becsapják.”

Gimesi Zsuzsanna református lelkész gondolatfutamai a hithez, közelebbről a Szentíráshoz kapcsolódva vizsgálnak egy-egy alapvető kultikus fogalmat: templom, királyság, nő, gyógyulás vagy – *A félelem paradoxona* című írásában – az ember egzisztenciális fenyegetettség-érzése.

„Akkor támad félelem az emberben, ha a fenyegetettség a közelben, illetve emberi értelemmel fölfogható időn vagy távolságon belül jelentkezik. A filozófus Heidegger szerint minden félelem gyökere a haláltól való félelem, hiszen tudjuk, hogy már elindult felénk és egyszer elér. A tudat sokszor (...) megpróbálja kiegyensúlyozni, körültekintő óvatossággal távol tartani, sőt, serkentő hatásúvá tenni. Ha ez nem így lenne, minden ember örökös rettegésben élne. Mégis, a lélek legmélyén a halál, mint elkerülhetetlen valóság, újra meg újra előtolakszik, hiszen az ember az egyetlen élőlény, amely a halál tudatával éli le az életét. Emberlétünk szoros tartozéka tehát a félelem, amely átélhető mint szorongás, nyugtalanság, ijedelem, rettegés, pánik vagy rémület.

Kierkegaard, aki teológiailag talán a legmélyebben nyúlt az emberi félelem kérdéséhez, *A félelem fogalma* című művében arra a következtetésre jut, hogy a bűnbeesés – az ember bűnössé válásának – mély titka az, hogy a bűn egyidejűleg félelem is.

A Bibliában a félelem mint állapot akkor jelenik meg először, amikor a bűnbeesett ember Isten kérdésére így

felel: »Szavadat hallám a kertben és megfélemlém.« Ebben a képen döbben rá az isteni fenyegetés tartalmára, miután evett a jó és rossz tudásának fájáról – büntetése lesz a halál.»

B. Tóth Klára festő-restaurátor, költő, író, akinek fotói és grafikai kellemes vizuális élménnyé is avatják a huszonöt esszét tartalmazó kötetet, archetipikus motívumokat, ősi hiedelmeket idéz meg és mutat ki egyrészt a kortárs festészetben, másrészt apró, hétköznapiak tűnő dolgokban. Például *A létramotívum szakralitása és az ugróiskola* című esszéjében.

„A létra minden háztartás elemi tartozéka. Miközben felmásunk rá, és leemeljük a beföttet a stelázsiról, vagy a könyvet a könyvespolcra, gondolunk-e arra, hogy a létrát már a legősibb időben is az eget a földdel összekötő szimbólumként ismerték?

Az egyiptomi hitvilág Nut égistennőt minden földi lény szülőanyjának tartotta, egy piramisszöveg szerint egyik neve is »létra«-t jelent, és a Tejutat testesítette meg. (...)

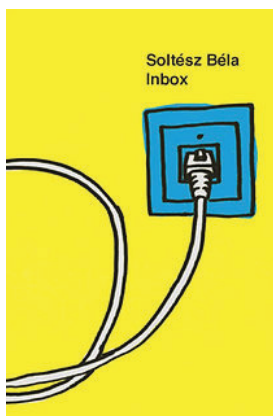
A Bábel tornya középkori ábrázolásain Isten áll a létra vagy a torony tetején, tehát ő a végcél, őt akarja az ember elbizakodottságában túlszárnyalni. (...) Egy 12. századi ikonon Jézus áll a létra tetején, és segíti föl az embereket, máshol Jézus és Mária emeli az égbe a létrára fektetett szerzetest. (...)

De mi köze van a létrának az ugróiskolához? Egy középkori angol templom »ugróiskoláján« a templom alaprajzú forma alján a Föld, tetején az Ég felirat olvasható, fölül a Mennysország és a Pokol betűjelzései. A témára rákeresve sok analógiát találtam a legkülönbözőbb népcsoportoknál. Eszerint a létramotívum nemcsak függőlegesen jelenhet meg, hanem ez a mai napig közkedvelt szabadtéri gyermekjáték, amit a világ minden részén ismernek, szintén őrzi az ősi létraszimbólumot. A gyerekek nem is tudják, hogy saját, nehézségekkel, próbákkal terhelt életútjuk végigjárására készíti fel őket a játék, ahogy hajdan a zarándokok a templom kövezetén járták végig – sokszor térden csúszva – az ugróiskola őst.»

nivalót, komoly szakmai kérdést is könnyedén, közérthetően tárgyalja, ami a vérbeli esszé védjegye. A műfajban járatos műélvezőnek nem okoz csalódást, mindazoknak pedig, akik most fedezik fel az irodalom, művészet, filozófia és tudomány határmezsgyéin kószáló értekezést, kitűnő kedvcsináló a további szellemi barangoláshoz.

Mire jó hát az esszé? A kérdést fölvető, igényes kis gyűjtemény maga a válasz: az olvasóknak – s minden bizonnyal a szerzőknek is – épülésére s gyönyörűségére.

****Mire jó az esszé? – Öt szerző huszonöt esszéje. Adamik Tamás, Baka Györgyi, B. Tóth Klára, Deák-Sárosi László, Gimesi Zsuzsanna. Az Üveghegy Kiadó közreműködésével kiadja Bp. XV. kerületi önkormányzata, 2014.***

SOLTÉSZ BÉLA *Inbox* című kötetében kőkemény szociográfiai ötperceseket olvashatunk. A szerző nem fél rákérdezni a „magas” irodalom helyére, nem riad vissza a középosztály anyagi, lelki és szellemi nyomorának humoros ábrázolásától. A könyvről **MOLNÁR DÁVID** írt.

Milyen zenegép az, amiben nincs a *Himnusz*?

AFISZ Könyvek Sorozat új, 74. kötete az 1981-ben született író és társadalomkutató, Soltész Béla 3x10 szociográfiai ötpercesét tartalmazza. A kiadvány három részből áll, ezek alcímei megegyeznek a Skype kapcsolódási állapotaital: „Elérhető”, „Elfoglalt”, „Nincs a gépnél”. A sorrend fontos, az alcímekben ugyanis egyre reménytelenebb és kilátástalanabb sorsok tükröződnek vissza. A technicizmus magában a főcímben is jelen van: *Inbox*. Talán a levelező applikációra utal, talán egyszerűen csak metafora: a kötet felütésével olyan (virtuális?) postaládát nyit ki az olvasó, amelyben a szerző által neki címzett novellák, elbeszélések és/vagy tárcák találhatók.

Ezek közül az első modern irodalmunk „bölcsőjébe” vezet el az olvasókat. A hely földrajzilag Széphalom, az írásban keresetlenebb szavakkal megnevezett ócska, lepusztult hely. Elbeszéléstechnikailag azonban olyan közeg, ahol Soltész talán meg tudja határozni önmagát (különösen nyelvileg): eldöntheti, kitör-e a valóságtól néha elrugaszkodott irodalom és nyelv elefántcsonttornyából, vagy sem. Azaz olyan lesz-e, mint az eseményekben résztvevő narrátor (egy szabadosabb viselkedésű rüfkéről van szó), akinek „tök mindegy”, hogy hívják a dolgokat, mivel ez semmit sem változtat rajtuk. De olyanná is válhat, mint Szofi néni, aki nem akar tudomást venni a dolgokról (pl. a fattya büdös „seggéről”), és ettől úgy tűnik, más nyelven beszél. Hamar rájöhethetünk, hogy az irodalom kritikájáról van szó, ám Soltész nem alkot egyértelműen ítéletet, így az olvasóknak maguknak kell dönteniük szavak és dolgok, fikció és valóság viszonyáról.

Ennek mesteri példája a – számomra kevésbé megkapó – *Himnusz akarok énekelni* című novella végkifejlete, ahol Kölcsey művét a kocsmatöltelék tanár briliánsan szabja az őt körülvevő valósághoz. A diszkó parkolójában rókázó gimnazista lánynak azt énekl: „*jó kedvvel, bőséggel*”, a délutáni meccs után késő este még mindig hörögve tántorgó skinheadnek pedig azt: „*ha küzd ellenséggel*”. Az irodalom és annak története nagyon is jelen van az elbeszélésekben, a legelső novellában Szofi néni neve (Török Zsófia) Kazinczy és Babits feleségét, Török Sophie-t idézi fel: „*Én leszek a harmadik Török Szofi*”. Ám talán a Himnuszra utal a legtöbbször Soltész. A magyarság legemblematikusabb versét talán azért is ragadja ki ünnepélyes kontextusából, hogy jelezze: nem tátong akkora szakadék a „magas” és a népszerűbb irodalom, valamint azok tárgyai, témái között. „*Milyen zenegép az, a kurva anyádat, amiben nincs a Himnusz?*” – hangzik el részegen a kifejező kérdés.

Az intertextualitás szempontjából különösen figyelemre méltó a *Samsa Gergő a romkocsmában* című elbeszélés, amely Franz Kafka híres művével, *Az átváltozással* hozható kapcsolatba. Ám amíg Kafkánál Samsa külsőleg bogárrá alakulva is megmarad embernek, addig a romkocsmában dolgozó képzőművész elsősorban környezetének politikai megnyilvánulásai miatt erkölcsileg is féreggé válik.

A Soltész megjelenítette világot túlon túl áthatja a politika, néha már rafinált célzásokban protestál a túlkapások ellen. Például a fentebb említett romkocsmát azzal próbálják megmenteni az állami cég átalakító akciójától, hogy a két világháború között Szabó Dezső is megfordult ott néha. Arról a szerzőről van szó, aki többek között *Az elsodort falu* című regényében mindentől féltette a magyar „fajt”, különösen a zsidóktól. Egyértelműen a kötet kárára van, hogy az író rendszerkritikája – akarva-akaratlanul – aszimmetrikus marad, pedig a „söröskorsótörő” szociográfia legjobb novelláiban igen szubtilis tud lenni.

Soltész ugyanis vérbeli társadalomkutató, erre nézve sem téveszt meg kötete fülszövege. A mai magyar társadalom (különösen az Y-generáció) alsó középosztálya elevenedik meg a lapokon, amely nagyon sérülékeny, nem a túlélésért küzd, hanem menekül a valóság (a szegénység, a hiteltörlesztés, a lecsúszás, a frusztráció, az önmegvalósítás kilátástalansága stb.) elől. Ki

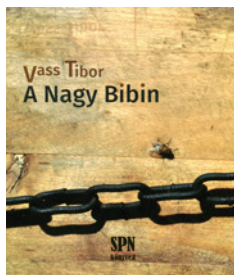
„Olaszba”, ki alkoholba, ki hajóra rúdtáncosnak, ki játékba tizenhatodik szintű paplovagnak, ki fűbe stb. Aki nem tud elmenni, akörül megáll az idő, élettere is beszűkül, és lemond önmagáról. A *Másodkéz* narrátora – barátja lelépése után – állandóan azon gondolkodik, hogy a százharminc éves házban, ahol utál lakni, meghalhatott-e valaki. A *Szepezd* elbeszélőjének a nagynénjénél, egy aktfestmény alatt múlik el az élete. Mire befejezi a hitel törlesztését, a felesége már máshol él a gyerekeivel, a nagynéni meghal, és a kép sem marad meg, így a narrátor (bizarr katarzis gyanánt) csak a festmény helyére tudja „kiverni”.

Soltész kötetének legizgalmasabb szereplői azonban nem a menekülők, hanem azok, akik valamiképp megpróbálnak élőködni ebben a rendszerben. Ilyen például Peti, a bértroll, aki a pártközpont megbízásából különböző nicknevek mögé bújva azért írja kommentjeit, hogy az olvasók ne az eredeti cikkekkel, hanem a hozzászólásokkal foglalkozzanak.

Az összes novella közül kiemelkedik a *Banánízű karácsony* és a *Facelift* című írás. Az előbbiben a homoszexuális Marcikának már negyedik éve telik el úgy a szentestéje, hogy egyedül marad otthon, sodor egy hatalmas spanglit, és beteszi az *Igazából szerelem* DVD-t. A kedvence az utólag szürreálisan ható rész, amikor Hugh Grant és a titkárnője ülnek a taxiban kettejük között a zöld polipnak öltözött kiskölyökkel. Marcika azért van mindig egyedül karácsony este, mert a barátja, Tomi, aki egyébként zsidó gyerekorvos, ügyletben van a klinikán. Közben Etelka néni, az antiszemita és talán homofób nyugdíjas beszemtelenkedik a harminckét négyzetméteres lakásba, ahol a kanapéra leülve kinyalogatja a kisasztalra tett tálkából a banánízű síkosítót, azt gondolván, hogy gyümölcszselé. Aztán egy hirtelen mozdulatával leveri a mezízét, s Marcika próbálja elhitetni vele, hogy az imatokon nem héber, hanem görög betűk vannak. Etelka néniénél ez az utolsó csepp a pohárban, nem tetszik neki, hogy hülyének nézik. Tudja ő, hogy Tamás zsidó, hogy Marcikával „buzik”, hogy barátja füves cigit szív, nem pedig füstölt éget, és hogy mindketten liberálisok. Mégis feltesz egy őszinte kérdést, amitől mindketten ki tudnak tárulkozni, és az ideológia, a felöltött és a másakra tett álarc mögül előtűnik az ember. Nem lövöm le a poént, inkább azt hangsúlyoznám, hogy talán itt a legárnyaltabb a karakterábrázolás.

A másik kiváló írás, a *Facelift* Ricsije, aki egyébként díler, úgy véli, Obama testőre annunaki, s egy ideje őt is követik a gyík-emberek, akik le fogják operálni az arcát, majd a mögé bújva járkálnak Budapesten. Erre a beszívott elbeszélőnek olyan érzése támad, mintha ő is le tudná húzni a saját fejéről a bőrt: „*Milyen furcsa lenne, futott még át az agyamon, ha lejönne. Aztán arra gondoltam, hogy ha lejön, akkor majd visszahúzom, és igyekszem mindent úgy csinálni, mint előtte.*” Nem egyszerűen emberekről és annunakikról van itt szó, hanem a lényegét lábbal tipró látszatról. Egy vakondot pépesre verő anyáról, akinek mosolya ijesztő a botox miatt, egy apáról, aki rezzenéstelen arccal nézi végig, hogy dob ki százezer forint értékű ételt. A húsról, amit barna cipőpasztával, a rizsről, amit hajlakkal kennek össze, hogy gyönyörű képeket készítsenek róluk az ételfotósok. És végül arról, hogy ha alakot is váltanánk, csakis a látszat tartana életben minket. Ez a novella sokkal apokaliptikusabb, mint a harmadik világégést vizionáló zárlat.

Amit jónak találok az elbeszélésekben, az a humor, a sűrítés. Soltész nem akar a szövegvilágai részese lenni, azaz nem szolgáltat semmilyen igazságot. Szimpatikus megoldás, hogy a narrátorokról a legintimebb dolgokat is megtudjuk, a nevüket sokszor mégsem ismerjük, így nem csupán saját sorstragédiánkra bukkanhatunk bennük, hanem az első szám első személyű elbeszélő miatt úgy is tűnhet, mintha maga az olvasó nyilatkozna meg. Zavaró viszont az aszimmetrikus rendszerkritika, az olykor funkciótlan szexizmus és az, hogy minőségileg nagyon különbözőek a novellák. Mindezek ellenére felütésre jócskán méltó a kötet, mindegyik írásban megmutatkoznak Soltész oroszlánkörmei, az olvasó pedig humorral tekinthet be Magyarországi alsó középosztályának életébe, akiknek nemhogy a boldogság, hanem a boldogulás is álom csupán.

Kévesen tudják úgy ferdíteni, facsarni és áthallásokkal tágítani a magyar nyelvet, mint **VASS TIBOR**, aki *A Nagy Bibin* című kötetében időutazóvá is válik. **BOLDOGH DEZSŐ** mutatja be a művet.

Saját költészetének klasszikusa – VasstiBibin

Vass Tibor több mint egy évtizede meghatározó szereplője irodalmunknak. Már a spanyolnáthás korszak előtt is akadtak tisztelői, utánczói, sokrétű tevékenysége kezdetektől fogva feltűnést keltett szakmai körökben; azóta pedig saját összművészeti birodalmat hozott létre: fesztiválokat, kiadót, számos kötetet és kiállításokat.

Legújabb kötetét, *A Nagy Bibint* néhány kellemesen nyugtalanító elektronikus festménye színesíti inkább illusztratív, mint a szövegvilágokhoz mindenáron kapcsolódni akaró szándékkal. Érdekes vízjelek is feltűnnek a könyvben: címek, szövegek, oldalszámok tükröződnek a lapokon, melyeket nyomdai hibának is vélhetnénk. De kiderül, erről szó sincs, a koncepció tervezett részei.

A borítófotó üres húságó- vagy halszeletelő-deszkáját egy hatalmas lánc és egy élethű döglégy ábrája díszíti. Mindez sugallhat pillanatnyiságot, újrakezdést, a szavak új hadrendbe állítását Vass Tibi módra, aki szeret játszani a fogalmaival, és mindennemű szó- és mondat-trancsírozásra hajlamos. A költő műveit nem ismerő olvasónak ez megoldhatatlan problémákat okozhat. Viszont az életmű ismerői, felvértezve a befogadást megkönnyítő rutinnal, ismét egy letehetetlen könyvet kapnak.

A Nagy Bibin cím a Tibi gyermekkori változata, az elé kerülő jelzővel azonban tréfás, komolykodó felhangot kap, szinte álbiblikus melléklöngét is. Mintha szakrálissá emelt emlékfüzéretet, hosszúvereket fogna egybe. A realizisztikus helyszíneket

szómágiáival felidéző lírai én egyszerre magyaráz és konstruál, lebont és új alakzatokat képez a maga teremtette nyelven, kifejezései sodrásában bízva. Az elidegenítő elemeket is felhasználó és asszociatív ötleteket villóztató szövegkezelési technika spontán hatást keltő, mégis kidolgozott, kerek szövegeket eredményez.

A költő gondosan ügyel egyedi beszédmódjára, és csak elvétve ír le köznapi sorokat. Amikor mégis ezt teszi, rövid időn belül hangalak-effektusok, allúziós képzetek alakítják tovább a mondanivalót, melyekben nincs kényszer, csak tiszta irodalom, a neoavantgárdon is túl. Felfejthetők, örömszerzők Bibinke tolmácsolásaiban az efféle utalások, sőt a szereplők és nevek időutazásai is, hisz Vass Tibor az *Őrnádkői leletek*ben Csokonai stíljében szinte weöresi tettet hajt végre: saját képére formálja a költőelődöt. Ezek a „leletek” a kötet terjedelmileg is jelentős részét képezik az 1830-as évek és Vass Tibor beszédfordulatainak komikus elegyítésével:

*Tökélletes barátom a falu másik végén,
továbbra sem bírom a globális nyelv újítást,
s mivel Braille ismét tapogatózott,
újdonat költeményeim kiütné több példányban a géppel...*

Mesterdarabok ezek, archaizáló ál-irodalomtörténeti játékok, amelyekben feltűnik Brunszvik Teréz, akit kisdedóvója megalapításában Csokonai is pártfogol, de megjelenik többek között Kun Marcella, Puskin *Borisz Godunovja* és Bolyai János könyve, a *Geometria*, amelyet a levelek írója elhagyott egy italboltban. Őrnádkő a kötet többi részében visszaváltozik a mai Hernádkakká, és vele Miskolc és a környező települések is, ahol Bibinke az ifjúkorát töltötte. A többségükben önéletrajzi elemeket tartalmazó szövegfolyamok valahol Tandori Dezső *Koppar Köldüse* és *A Mészga családban* szereplő MZ/X monológjai között helyezkednek el, és már címük is sokatmondó: *Bibinke – és a Renéfröccs, az amúri partilányok dala, Vorosilov pulykaszárnya, a lottó öttusa (ötösét akartam mondani?)*

A kötetben az életműhöz képest szokatlan módon haikukat is találhatunk: „*A vers a lélek / attaséja. Ittas éj, / Külkép. Viselet.*” (alcím: *Kosztolányi Adyt issza a konzuli bálon / lovaglás/*) Vass Tibor sohasem szűkölködött poétikai eszköz-

zökben, ezért időnként feladja a leckét az ingyenc olvasóknak is, „nyelvrambolásokat”, szó-operációkat végez, metonímiai kíméletlenséggel stilizál és körbeír, látható örömét leli költői élethivatásának beteljesítésében. Nem is érdemes besorolni művészetét sehová, hiszen köteteiben saját nyelvet teremtett, neoavantgárdra emlékeztető, kötöttségektől mentes, szubjektív novellisztikus lírát.

*Gyászévek leteszteltek, nem járok tovább fektében.
Egy állító helyemben áskálok, találomra halálraitélt,
jöttében-szín mentében, fekete-fehérben.
Két hattýú vonul, hát hol máshol, mint hát a mélyülő
égben, Hernádkak fölött nem szoktak ilyet.
Hát de szoktak, ő a múltkor hatot látott,
mondja és ámulja velem a hatós tyúkátvonulást.
Ez a szárnyhangjuk, kérdezek. Nem, a gégeből
préselődő levegő hangja.*

(Bibinke és Téltovák a Radnótához)

Ez az erőteljes elkülönülés mégsem válik egyénieskedővé, hiszen annyira meghatározó eleme a Vass Tibi-féle megszólalásnak, hogy az lenne furcsa, ha nem csinálná. A dobókocka mindig tovább pörög, a költő „golyószórót ereszt a szófajokba”, a sorok gyújtózsínörja új értelmezéseket, agybajos remekléseket lobbant fel, majd vissza-visszatér valami történetszerűségbe, amelyek szövegeinek vázát alkotják. A rengeteg nyelvi játék és a nagyjainkat idéző „tiszteletlen” átírások mellett („*Torkomban lüktet Kozeled*”) találhatók komolyabb, komorabb hangú szövegrészletek is a könyvben. Példaként említhetjük a *Bibinke és a virágkölteményt*, ezt megrázó anyaversként is felfoghatjuk, a *Mennyi semenni* kötetdarabok folytatásaként.

A látszatra automatikus asszociáció-láncolatok mögött érzékeny építőelemek tartják az olykor dadaizmusig jutó fogalom-burjánzást. Kevesebb tehetséggel a végeredmény akár erőltetett is lehetne, Vass azonban mestéri módon saját stílusának klaszrikusává érett az elmúlt évtized köteteivel, és *A Nagy Bibin* nagyszerű és méltó folytatása ennek a sorozatnak.

A természetbarátok, a horgászok és a viharsarki anekdoták kedvelői biztosan találnak maguknak olvasnivalót **KISS LÁSZLÓ** *Ki mondta, hogy jó volt* című novelláskötetében. A könyvet **DOMINKA EDE HARALD** értékelte.

Körös-vidéki anekdoták

A mikor gyerekkoromban hallottam arról, hogy művészi alkotásokat juttattak fel az úrbe, mintegy bemutatkozásképpen az idegen lényeknek, elgondolkodtam, vajon mi alapján választhatták ki a legjellemzőbbeket. Ha ki lehetne egészíteni e kollekciót, és az ufók valamilyen oknál fogva kíváncsiak lennének arra, milyen volt néhány évtizede a viharsarki fiúk élete, akkor javasolnék kilőni az úrbe néhány példányt Kiss László *Ki mondta, hogy jó volt* című könyvéből. A többi azonban jó helyen van nálunk.

Aprócska távolság választ el mind életkort, mind szülőhelyet tekintve az írótól, ezért e sajátos létszeglet megjelenítéséhez – akár szókészletét, akár helyszíneit, életmódját tekintve – a legkisebb képzelőerőre sem volt szükségem. A regionalizmus ellenére természetesen a máshol élőknek sem kell túlerőltetniük fantáziájukat, hogy megérezzék, miféle szelek fújnak a Viharsarokban. Hiszen olyan univerzális tapasztalatok is megjelennek az írásokban, mint a matekkal szenvedés vagy a tinédzser esetlenkedése az udvarlás során.

A novellák természetközelsége először Gerald Durrellt (*Családom és egyéb állatfajták*) juttatta eszembe, azonban csakhamar kiderült, hogy inkább a Körös körül folynak az események, és egyéb állatságok mellett leginkább a halak jelleme izgatja a tizenéves elbeszélőt. Ennek ellenére a természetbúvár-író felidézése továbbra is indokolt a humoros jellemrajzok miatt. Később Fekete Istvánra és a *Tüskevár*ra gondoltam, ezt a kapcsolatot igazolta a főszerep-

lő egyik tanára, aki Tutajosnak nevezi diákját. A *Zsákolás* faluszéli környezetében pedig a bakterház is el-elindulni látszik.

A Kiss-novellák anekdotizmusának nyelvezetét, humorát, stílusát tekintve azonban nem téved idegen vizekre az az olvasó sem, akinek nem kezd hevesebben verni a szíve a horgászat hallatán, mivel szó sincs a horgászszubkultúra, később a foci zsargonjáról, még kevésbé a szerző naplójáról, noha megjelenik a szegedi bölcsészkarra ingázó, magyar-történelem szakos egyetemista képe is.

Az író kedveli a hosszabb lélegzetvételű mondatokat, amelyek – ahogy például Dragomán Györgynél is – a szabad asszociáció termékei. A Körös ilyen értelemben az áramló gondolatok, a tudatfolyam szimbóluma is lehet. A szerző regénynek nevezi a novellafüzért, de a kronológia épp az előbbi miatt borul fel, hiszen a főszereplő tudatfolyam-örvényei természetszerűleg elkerülik az időrendet.

Kiss László szövegeiben nyoma sincs az erőltettségnek, nem terheli az elmondottakat filozofikus vagy más rejtvényekkel, hanem a hétköznapi (és persze hétvégi) élet nem mindennapi meséjét kapjuk. Az írónak nincs szüksége arra, hogy Pegazus emelje az egekbe, ahogy Mikszáth Kálmán írta Jósika Miklósról, mivel egy Körös-parti ló is fölviszi őt az Olümposzra, ha az istenek oda szánták. Az oda vezető úton jelen könyve az ötödik mérföldkő. Ahogy a novellákat követő, utószóként is funkcionáló interjúban olvasható, a negyedik a *Kis és egyéb világok* kritikakötet volt, melyet három prózai műve előzött meg. Márai Krúdy-pastiche-ának hatásáról árulkodik az első, a 2003-as *Szindbád nem haza megy*, illetve ugyancsak Krúdy a 2008-as *Árnyas utcai szép napok* ihletője. A szerzőt, mint az interjúban mondja, Krúdy hallucinációs képei nyűgözik le, és Márai pontossága. Valamint hatással van rá a cseh irodalom, azon belül is elsősorban a körmondataival jeleskedő Hrabal, akinek „groteszkje akkor is nagyon kemény drog, ha nem élek vele sűrűn”. A Krúdyéra emlékeztető nosztalgia mellett ugyancsak a cseh mesterrel rokon az is, hogy a könyv fő témája az Árnyas utcai nagyszülői ház, és vele együtt a gyerekkor. Nem mellesleg igazi történelemszexualitásra vall a múlt kiemelése a jelen és a jövő formálójaként. Ahogy Csehov fogalmazta meg a *Sírályban*: „*Ó, tiszteletre méltó régi árnyak, akik éjnek évadján e tő fölött lebegtek, bocsássatok ránk olyan álmot, hogy megláthassuk azt, ami kétszázezer év múlva lesz a földön!*”

A könyv végén lezárul a múlt, az életet a halál teszi teljessé, a nagymamáé, akinek *Udvarában* még ott keringenek a gyermekkor hangjai és illatai. Ez az a központi hely, mely a Körös, Gyula és az Árnyas utca szűkülő tere felől otthonná koncentráldódik. Ennél „jobbat álmodni se lehetne”, ez az ideális létforma, melyben a kedvenc foglalatosság és az otthon összefolyik: „elég, ha csak kidugom a botokat a konyhaablakon, és máris mehet a pecázás” abban az álomtóban, mely elnyeli a mások dicsőségével szembeni kudarcot, a hullámvölgyek elsimulnak, megteremtődik a kiegyensúlyozottság. Ez a gondolat kitüntetett szöveghelyen jelenik meg: az első novella (*Hely*) felütésében, illetve visszatér a képet címével is keretező utolsó írásban (*A hely*). Utóbbiban a halál lezárta életszakasz meghaladását jelezheti, hogy a narráció megváltozik: egyes szám első helyett harmadik személyben szólal meg.

A természetes álomtóval kiteljesedett otthon képétől legtávolabb a könyv közepén, a *Táborban* kerülünk, itt jelenik meg az otthontalanság a mesterséges horgásztóval, amelyből nem élmény kifogni az etetéssel hizlalt halakat.

Kiss ötödik kötetében Krúdy, Karinthy vagy Rimbaud szövegei nem pusztán intertextusok, hanem – ahogy az első kapcsán le is írja – szentenciák, melyek befolyásolják a világképet. Az emberre ható, nem pedig az életet helyettesítő olvasásmód és irodalomfelfogás a magyar szakos szerzőről ad képet.

A könyv címe, ahogy a *Látogatásban* olvashatjuk, egy hajléktalan félig-meddig értelmes motyogásából származik. A motyogás Kertész Imre *Kaddisa* szerint az Isten híján önmagával beszélő ember hangja. Ha tudná, hogy egy jó könyvnek adott nevet, akkor talán az elbeszélőhöz hasonlóan az ő útítársa is Rimbaud *Élménye* lenne, a beszéd és a némaság alfája és ómegája: „*Semmit nem gondolok s a számon némaság. / De nagy-nagy szerelem borul szívemre tágan, / s a természetén át megyek tovább, tovább.*”

VÉGEL LÁSZLÓ új regénye, a *Balkáni szépség, avagy Slemil fattyúja* egy újvidéki család életét mutatja be, miközben megismerkedünk a soknemzetiségű Balkán történelmének fontos kérdéseivel is. **BALOGH RÉKA** írása.

Balkáni Száz év magány

A *Balkáni szépség, avagy Slemil fattyúja* a kései Végel-életmű tipikus darabja, az izgalmasabb és emberközelibb fajtából. A szerző megszokott témáihoz látogat vissza, tovább boncolgatja a haza képlékeny fogalmát, a nemzetiségi lét jelentőségét (vagy éppen a fogalom ürességét), az egyén szerepét és felelősségét saját sorsának és a történelem alakításában. Ezek a kérdések olvasóbarát csomagolást kapnak a fordulatos cselekménynek köszönhetően, és a főbb karakterek kissé döcögösen, de elindulnak az emberivé válás útján.

A több generációnyi élettörténet helyszíne – az idén 75. életévét beöltő íróra jellemző módon – a történelmi változások áldozatává váló Újvidék. A könyv szereplői ugyanannak a titkokkal és traumákkal terhes világnak a lakói, mint Végel László városregényének, a *Neoplanta, avagy az ígéret földjének (anti)hősei*. Hasonlóképpen próbálnak túlélni, boldogulni, értelmezni a körülöttük zajló rendszer- és határ-váltásokat. A kapcsolat teljességének kedvéért a két regény alakjai alkalomadtán még találkoznak is egymással. A *Balkáni szépség* viszont 2013-as elődje nélkül is olvasható és értelmezhető, az átjárások inkább jutalmul szolgálnak a Végel-regények kitartó követőinek. Emellett hangsúlyozzák, hogy mindenkinek megvan a maga keresztye, a karakterek felcserélhetők, az áldozattá válás nem egyedi eset.

A helyszín ugyan változatlan, viszont a 2015-ös regény központjában (a *Neoplantával* ellentétben) már nem a város áll,

hanem a Slemil-család, ami a történetvezetés és jellemábrázolás szempontjából áldásos irányba tereli a művet. Az elbeszélő már az első néhány oldalon felvillant számos izgalmasnak ígérkező családi rejtélyt: ki az elbeszélő apja, miért halt meg kétszer a nagypapa, és hogyan kapcsolódik az újvidéki család sorsához a befolyásos bécsi szépség, Laura kisasszony élete. Ezek felderítésének reményében könnyebb átlendülni a helyenként hoszszadalmas elkalandozásokon vagy a túl sokszor visszatérő elemeken, mint például a rendszerek változását/változtatlanságát jelképező, újra és újra részletezett címergyártáson.

A történelmi viharokból, a város folytonos alakulásából viszont épp csak annyi látszik, ami a főszereplők életébe átszivárog, így a figyelem középpontjába egyre inkább az emberi kapcsolatok és döntések kerülnek. A család hányattatásai könnyen követhetők, a történetmondás szépen ívelt.

Az unoka, Ferenc tolmácsolásában először a hol árulónak, hol nemzeti hősnek kikiáltott, de legfőképpen félkegyelműnek tartott legidősebb Slemil, János élete tárul fel. Ő az első világháború elől Bécsbe menekülő mesterének műhelyét vigyázza akár jó hírének árán is. Emellett arra teszi fel életét, hogy lányának megszerezze a magas presztízsű postáskisasszonyi állást, és ezért bármelyik rendszer tisztviselőit hajlandó körbeudvarolni. A regény közepe felé egyre több sejlik fel a lány alakjából is, mindeközben egy korántsem idilli család képe bontakozik ki. Az anyjától elszakított Erika gyűlöli apját, Jánost és a rákényszerített célokat, az elhallgatott áldozatok közepette apa és gyermek között megszűnik a párbeszéd.

Nem sokkal jobb a helyzet a regény utolsó harmadára fókuszba kerülő mesélővel sem, akit a szülő, Erika igyekszik távol tartani a nagypapjától és az öregembert párthúségre nevelő kommunista házaspártól. Emellett megpróbálja fiát a német gyökerek felé terelni, igen kevés sikerrel. Az unoka és a nagypapa között is csak egyoldalú kommunikáció alakul ki, Ferenc figyel, hallgatja felmenője történetét, hogy újra elbeszélje azt, de az intimitás alig-alig van jelen kapcsolatukban: *„Félálomban kitérőtörögtem a konyhába, és láttam, hogy nagypapám is ébren ücsörög a kerekesszékekben. Leültem a sámlira, ő meg kérdően nézett rám. Életében először és utoljára megszimogatta a fejem, azt mondta, ne félj.”*

A családra összpontosítás nem minden esetben jelenti azt, hogy a karakterek jól kidolgozottak. Különösen igaz ez a női alakokra, akik ritkán ússzák meg a sztereotipikus ábrázolást: felbukkan a saját bájaival eltelt csábító, a mindenkit kijátszó rejtélyes szépség, a bosszúszomjas, hőn szerelmes kommunista *femme fatale* és az önfeláldozó asszony is. A sablonosságot erősítendő a felvonultatott hölgyek szinte kivétel nélkül vonzóak, és nagyrészt testüket használják fel céljaik eléréséhez. Monológjaik, párbeszédek sem segítik a hitelessé válásukat; a nagyapát megkínzó, majd érzéseivel játszó szerb partizánnő például így elmélkedik arról, hogy miért szebb a falon lógó aktnál vagy a párizsi és bécsi nőknél:

„Azért, mert nem tudnak úgy gyűlölni, mint én, kacagott. Egy náci tiszt a borotválkozás után térdre esett előtte és esdekelt: ha már úgy is föbbe löjük, akkor én végezzek vele. Ő volt az első áldozatom. Gyűlöltem, biztos, hogy ő is gyűlölt engem. Teljesítettem a kívánságát! Ugye, drága férjecském, meg se fordult a fejedben, hogy mekkora élvezetet jelent egy nőnek a férfi teljes és feltétlen behódolása.”

Helyenként a férfi figurák is kissé egyoldalúra, funkciószerűre sikerültek, például a szállodatulajdonos minden megmozdulásából csupán egy fehérgalléros maffiózó képe rajzolódik ki. Azért jóval több a kidolgozott karakter az erősebbik nem képviselői között. Ilyen a szépséges partizánnő férje, a szocialista eszméhez hű, tépelődő művészlélek, aki nehezen tart lépést a rendszer változásaival.

A legkomplexebb jellemek nem meglepő módon a Slemil-nagypapa és unokája, akik nem idealizált figurák. A maguk sajátos, egyszerű módján próbálják értelmezni a körülöttük zajló eseményeket, helyénvalóan kezelni gyakran nem különösen nemes vágyaikat. Áldozatvállalásaik csak látszólag teszik őket hőssé vagy mártírrá, szenvedéseik csak részben tudhatóak be az országot sújtó háborúknak, politikai csatározásoknak. A regény legkimunkáltabb mozzanatai éppen azok a pillanatok, amikor a főszereplők megsejtik, hogy vannak, voltak döntési lehetőségeik, és megérik a cselekvés súlyát.

Sajnos a regény jelentős hányadában nem ezek a momentumok dominálnak, sokkal inkább a haza és a nemzet fogalmának problematikusságáról (akár a korábbi Végel-művekben is) kimondott szentenciák, amelyek olykor-olykor igencsak szájbarágósan kommentálják az egyébként cselekményes eseményfo-

lyamot. A kötet végéhez közeledve viszont az író egyre kevésbé gyámlik olvasói felett, meghagyva az értelmezés örömét, a szereplők árnyaltságát.

Ezzel párhuzamosan a történelem követése is alábbhagy. Az idő múlása egyre érzékelhetetlenebbé válik, az egymást szüntelenül váltó rendszerek összerosódnak. A szövegre rányomják bélyegüket a nagypapa értelmezhetetlen, már-már misztikus utolsó szavai és a jól működően egymásba szőtt magyar–szerb–német mondatok. („*Dein Grossvatter képmutató, önző ember, eladta a lelkét. [...] Csak magára gondolt, da tačo, takav je čuveni drug Slemil.*”) Emellett az árnyékát az ördögnek adó, 19. századi német figurától kölcsönzött, többnyelvűségével romlást hozó név is több figyelmet kap. A beárnyékolt családi sors, a regény végén időtlenségbe vesző mesemondás, a nagypapa és unoka egymásra rímelő élete sajátos, balkáni *Száz év magány*-hangulatot kölcsönöz a műnek. A haza fogalmának tisztázását pedig felváltja a Ferencet terhelő felelősség érzékletes bemutatása, és az egyre égetőbbé váló kérdés, miszerint megtörhető-e a családi névvel járó átok, kötelező-e a bűnhődés:

„*A hivatalos papírok szerint Franjo Slemil lett a nevem, panaszkodott nagypapa, majd hozzátette: őt Johann Schlemihlként vezették be a nagykönyvbe, a lányából Slemil Erika lett, unokáját meg Franjo Slemil néven regisztrálták. Fájdalmas arckifejezéssel pillantott rám. Mi lesz velünk? A nevünk kísért, mint az árnyék, ránk ragad, és sohasem szabadulunk meg tőle. Nyomon követ, ha akarjuk, ha nem. Úgy látszik, neked három neved lesz, ami azt jelenti, hogy árnyékkal élsz, fakadt ki. Nagyon féltelek. Sohase felejts el, egyetlen, drága kis unokám, háromszor jobban kell vigyáznod magadra, mintha egyetlen neved lenne, mondogatta a kerekese székben ringatózva.*”

Ez a tónus- és fókuszváltás megbocsáthatóvá teszi, hogy a szereplők helyenként sablonosak és a szofisztikált megfogalmazás érdekében karakterüktől elütő kifejezéseket használnak, vagy éppen azt, hogy a gondolatok, motívumok olykor türelempróbálóan ismétlődnek. A regény végén kibontott emberi dilemmák és a kötetben felillantott aktualitások kárpótolnak azért, hogy a szerző nem mer búcsút inteni a késői Végel-regények kötelező, kissé elhasznált elemeinek.

ORAVECZ IMRE *Távozó fa* című verseskötete megrázó olvasmány magányról, öregedésről és természetről. Az AEGON-díjjal jutalmazott könyv borzongató közelségbe hozza az olvasóhoz az élettől való búcsúzást. **VARGA MELINDA** kritikája.

Modern elégiák

*Felébredtél, / tél van, öreg vagy és egyedül, / indulsz tüzet
„rakni, havat söpörni, / nehezen fogod fel, / hogy még élsz,
/ egy házzal álmodtál, / nem lakott benne senki, / a te házad
volt.”* – Oravecz Imre *Reggel* című verse a költő új kötetének, a *Távozó fának* a borítóján olvasható. A kisbetűs cím és az agyagos, szürke szántóföldre emlékeztető fedőlap után ez a harmadik dolog, amelyen megakad az olvasó tekintete, mielőtt föllapozná a kötetet. A Magvető Kiadó nem véletlenül ajánlja ezzel az idézettel a 2005–2014 között született Oravecz-verseket, a sorok sűrített képét adják annak a világnak, amelyről a könyvben olvashatunk.

Ez a világ, akárcsak a sokat sejtető borító borongós, nyomasztó hangulata ahhoz hasonló, amikor becsukódik az ég szeme, sötét felhők állják útját a fénynek, hetekig szakadatlan csurog az eső. Megvallom, a kötetet többször félre kellett tennem, majd újra elővennem; nem könnyű elmélyülni ebben a világban. Példaként elég csak az ajánló vers lecsupaszított, szikár és nyomasztó képeit említenünk, de a *Tájékozódás* következő sorai is hasonló „sokként” működnek: *„ha tudni akarom, / hogy jelen van-e még a Gonosz a világban, / csak embertársaim arcára nézek.”*

Az alkotások a nyomasztó hangulat, a nehéz témák ellenére mégis csábítóak. Úgy működnek, mint a kábítószer, amelybe belekóstol az ember, jó esetben nem adagolja túl, aztán újra megkívánja. Az olvasón talán a harmadik nekifutásnál már nem lesz úrrá a félelem, otthonossá, belakhatóvá válik számára ez a sötét tónúsú világ, megbarátkozik a halállal, a lét természetes velejárójának tekinti, el-

fogadja, hogy a megöregedés elkerülhetetlen, a szépség, a fiatalság állapot, és nem erény. Az Oravecz-verseknek köszönhetően látni kezdi maga körül a tájat, rácsodálkozik a völgyre, ha madarat hall csivitelni, beüti a Google-ba a madár nevét, elolvassa, mit írnak róla, különbejáratú madártant kreál magának, de még a kártékony verebeket is más szemmel nézi, a cseresznyefákról pedig bizonyára jó ideig csak Oravecz Imre fog eszébe jutni.

Oravecz költeményei modern kori elégiák. A szemlélődés, az elmélkedés, az élet metafizikája fölötti töprengés, a társas kapcsolatok kudarca, az apa-fiú viszony, a természet és ember, a magyar vidéki élet kietlensége, az öregség, a téli képek, a magány, a keserű egyedüllét lírai feldolgozásai ezek. A szövegekben a költő kívülről figyeli magát. Bár a versekre jellemző a naplószerűség, s ennél fogva a személyesség, meghatározóbb az eltávolodás, a külső perspektívából láttatás szándéka. Úgy figyeljük önmagunkat, mintha nem mi lennénk, mintha egy idegen lakna a testünkben, s ahogy az évek során változik, öregszik, elkopik, mintha nem is velünk történne: „*Néha olyan, / mintha én nem én lennék, / hanem valaki más, / egy nehézkes, úzott idegen, / ki a bőrömbé bújt*” (Öregség).

A hat ciklusra – *Téli éjszaka, Helyreállítás, Távozó fa, Matyi, Madárnapló, December, morning* – tagolt verseskötet első három fejezete a külső és belső táj ellentétére építkezik, kulcsmotívum a természet mint a szemlélődés kiindulópontja, segítője. A szövegek nagyon plasztikusak, az erős képek lassított filmkockaként peregnék az olvasó előtt. A belső történetek ideje irányít mindent. A külvilág, a természeti tér csupán eszköz az öregség, a halál, a családi élet csődjé, a magány versnyelvének felépítéséhez. E témák buktatója általában az érzelgősség, ám a költő ezt szerencsésen elkerüli, szikár, epikus, helyenként inkább a prózavers műfajához közelítő nyelve, egy-egy lelkiállapot helyenként már-már dokumentarista részletezése mégis fájdalmasan hat ránk.

Az első ciklus, a *Téli éjszaka* nyitóverse, az *Alkony* létösszegző, metafizikus szöveg, elégikus hangulattal és filmszerű, erős képekkel. A vers beivódik a retinánkba, a képeket magunk előtt látjuk, ha aludni térünk, nem jön álom a szemünkre, tovább pörög előttünk az Oravecz-féle képanyag. Elképzeli a házat, a kertet, a völgyet, az azon túl húzódó hegyet, a hegy mögött le-

áldozó napot, amely nem más, mint az emberi élet alkonyának szimbóluma. Az elégikus hangulat csupasz, kietlen, a száraz, latyakos-havas, szürkés télre emlékeztet, nem véletlenül *Téli éjszaka* a ciklus címe. A kezdés és a kötetzáró fejezet címe, a *December, morning* keretbe helyezi a könyvbéli verseket. Az az érzésünk támadhat, mintha olvasásuk közben csak egy álmatlan éjszaka telt volna el, csupa vívódással, lelki gyötrellemmel.

Az első részben gyakran indul a helyzetkép szemlődéssel. A költő az ablakból figyeli a tájat, közben elmélkedik saját egzisztenciáján, az elmúláson, amely akarata ellenére is bekövetkezik, készülődik, leltároz, összegez, konzekvenciákat von le múltbéli eseményekből, keresi az túlvilággal is a kapcsolatot, rokonairól, édesanyjáról beszél.

A *Téli éjszaka* ciklus elégikus hangulatú költeményeit a ház, a völgy, az ablak, a tél, a december: a magány lecsupaszított, esz-köztelenített motívumrendszere fűzi össze. Példaként említhető *A távlat beszürelmése* („*Olvadást süt a decemberi nap, / a nyugati ablaknál ülök*”) vagy *A látvány dicsérete* („*Szobámnak két abalaka van, / az egyik délre néz, a másik nyugatra, / mindkettőből látom a völgyet, / mely délkelet-északnyugati irányban húzódik, / a horizontot a völgyön túl két hegylánc zárja le...*”). De ezekkel a megoldásokkal, ismétlődő motívumokkal találkozunk a *Karácsonyban* is, amely a magányra reflektáló versek egyik reprezentatív darabja:

*Egyedül töltöm,
csönd van a házban,
megint az ablaknál ülök,
a radiátorhoz nyomva melegítem felpolcolt lábam,
és közben merőn nézek kifelé a hófoltos, üres kertbe,
mely alatt már ott a vendég,
kit nem hívtam,
de bejön majd,
rám töri az ajtót,
és a Kisded szeme láttára kirángat a hóba,
és a fagyos földre döngöl.*

előtti csend honol, amikor arra várunk, valami történjen. Vidéki, kietlen csönd ez, „nem korom, hanem oldottsötét”, az ég pedig „felhőtlen és olvadtfeke”. Minden hideg és kemény, a molekulák is, csak nem koccannak össze, mint a költőelőd versében. Oravecz szemlélődő elégiáiból ez az oldottfeketeség, kemény és hideg hangulat süt át, ami talán nem is az öregségé, az elmúlásé, hanem inkább a csalódottságé, a magárahagyottság fojtogató némaságáé. József Attila nemcsak a *Téli éjszaka* erejéig „költözik be” az oraveczy versvilágba, *Leltár* című versére több helyen is találunk utalást, ilyen például az első ciklus *Készülődése*.

A második, *Helyreállítás* című ciklusban a személyesség tere tágul, a szemlélődés más perspektívákat, általánosabb, nem anynyira személyes témákat nyit meg. Az öregség, a magány, a tél, az ablakból figyelés megmaradnak ugyan vezérmotívumoknak, de olyan problémákkal gazdagodik a kötet, mint természet és ember viszonya, a magyar vidéki élet kiüresedése, a múltidéző szándék, a gyerekkor felelevenítése vagy a metafizikus gondolatsorok az emberről és a technikai fejlődésről, civilizációnkról.

Ebben a részben a költői én gyerekkora Szajlájára emlékszik vissza, hétéves önmaga előhívására tesz kísérletet, szülőhelyének pezsgő, élettel teli világát állítaná vissza, feltámasztaná az egykori lakosokat portákkal, istállókkal, állatállománnyal, szőlősökkel, szántókkal, kukoricással, madarakkal, szeméttől megtisztított tisztással. Tárgyilagosan, pontokba szedve, megszámozva mutatja be a költő ezt az idilli állapotot, törékeny vágyalomként, amelynek visszaállítása lehetetlen.

A magyar vidék versei modern tájleíró líraként is olvashatók, ahol „tavaszi szabadidő-tevékenység” a gyűjtogatás, a gazdag réteken nincs legeltetés, állatállományra nincs szükség, s míg valaha az útszéli fű is értékes volt, most a burján lepi el az egykor legkövérebb füvet adó legelőket is. Karácsonykor a fatolvajok, avagy a modern kori barbárok a harmincéves fáknak sem kegyelmeznek, lefűrészelik a törzsüket, majd otthagyják más préda után nézve. „*Dudva, bozót, szemét borítja a földet, az emberek / csak arra használják, hogy járjanak rajta*” – olvasható az *Action gratuite*-ben. Hasonló gondolatok a *Barbárok*, *Eltűnt széna*, *Előrehozott szezón* című versekben is megfogalmazódnak. Emlékeztetnek saját szülővárosom, a székelly kisvárosok és

falvak kiüresedésére, az ottani termőföldek parlagon hagyására, a fenyőerdők irtására.

Az erdő, az álom, a szurdokút, az erdészház, általában a ház, a forrás fontos szimbólumok. A *félelem helye* című versben a gyerekkort idézi a költő, erdei sétáját, ahol a sötét szurdokút végén egyszer csak meghallja a tehénbögést, a kutyaugatást, a vödörzést, amelyből sejti, hogy már közel az erdészház, vagyis a biztonságot jelző kiút. De ahogy a gyerekkor, úgy az erdészház is megsemmisül, az idő bedarálja emlékké, és a sötét útnak mintha most már semmi sem vetne véget, nincs, ami feloldja a félelmet. A ház, mint az otthon, a biztonság jelképe gyakran felbukkan a versekben, ahogy az álom és az erdő is.

A verseskötény második ciklusának meghatározó darabja a *Góg*, amely a technikai civilizáció emberét állítja párhuzamba a mindenkori emberrel:

*„pedig az ember már évezredek óta készen van,
ma olyan, mint volt tegnap,
holnap olyan lesz, mint volt tegnapelőtt,
csak az eszközei, a szerszámai változnak,
milyen igazságtalan, buta és méltatlan ez a magatartás.”*

Fontos darabjai a kötetnek a költő édesanyjára, rokonaira, felmenőire, barátaira (*Halottaim, Anyám, Szekurális bizonyíték*) és a költő-művészelődökre (Weöres Sándor) utaló darabjai.

A *Fordított halotti beszéd*ben a költő már a jövő perspektívájából szólal meg, innen állapítja meg, hogy amikor meglátogatja két fia a sírjánál, kicsit olyan lesz, mintha mindig köztük volna. Ezek a költemények előkészítik az *Összegzést*, melyben a költő leltározó szándékkal, tárgyilagos nyelvezettel sorolja föl életének legfontosabb állomásait, az érzelmi kötelékeket, az anyát, kis- és nagyfiát, az amerikai és a kanadai éveket, a hűtlen szerelmeket, a gyerekkort, a természetet, az alkonyi ég tanulmányozását, a hú társakat, a kutyákat, párhuzamba állítva a hűtlen asszonyokkal.

gal beszél az öregségről, a test átalakulásáról, hogy még egy huszonéves is megborzonek tőle (*Az öregség érkezése, Az öregség hajnala, Tél, Újdonságok*). Nem kell öregnek lennünk ahhoz, hogy ezek a versek megérintsenek, mulandóságunk, törékenységünk napról napra vészjóslón jelzi, egyszer ránk is ez vár, ez az élet rendje, ez alól nincs kibúvó, legfeljebb, ha az Isten kegyes hozzánk, olyan halált ad nekünk, amely hirtelen jön, és nem lesz fájdalmas (*A kérés részletezése*).

A test részletekben öregszik, ahová az értelem, a lélek nem sietne, oda a hideg ujjak, nehezen mozgó végtagok már igyekeznek. Késleltethetjük, elodázhathatjuk a folyamatot vitaminokkal, gyógyszerekkel, de nem állíthatjuk meg.

Az előző ciklus leltára után a halálmódozatokon való elégikus töprengések laknak be egyes verseket, mint a *Változatokat* vagy az *Esélyt*. A tömény, sötét csokorban kap helyet a címadó darab, a *Távozó fa* is, amely párhuzamot von az elmúlás és a költő által ültetett cseresznyefa között. Annak árnyékában megtörtént az élet, amely virágzott, gyümölcsöt adott, majd egyszer csak „aggori elmezavar” lépett fel nála, ledobta az összes levelét nyárnak idején, pusztulásnak indult. Életjelet csak egy véletlenül ott maradt vadhajítás mutat rajta. Készülődik távozni, akárcsak a költő: „*még nem hagyott el egészen, / de faidővel mérve már csak percei lehetnek hátra*”.

A következő ciklus, a *Matyi* a kötet legkegyetlenebb, leg-húsbavágóbb verseit tartalmazza, megkockáztatom, hogy ezek fájdalmasabbak a halál- és öregségverseknél is. A lírai alany hatéves kisfiáról ír, akinek világrajöttekor attól rettegett, hogy a gyermek túl fiatal lesz, amikor apja távozik az élők sorából. Matyi a szülők válása miatt már életében elveszítette az édesapját. A családi élet zátonyra futása a gyereke elvesztésével járt, és már csak a láthatási napokon való kellemes élmények adnak okot némi életkedvre, reményre a költőnek.

A *Tél előtt* alábbi sorai a kötet legfelkavaróbb képeit tartalmazzák: „*a feltétlen gyermeki szeretet ideje tizenkét év, / kisfiam öt év múlva tizenkettő, / utána mégsem volna jó élni*”. Az ilyen és ehhez hasonló versek „felmentik” a picit giccsbe hajló, *Csillag* című egysoros is: „*Szeretete csillag magányom éjszakájában*”.

A következő ciklus, a *Madárnapló* naplószerű leírásokat tartalmaz a költő egyik szenvedélyéről, a madarakról. Cinkék, feketeigók, fácskák, pintyók, zöldikék, süvöltők, barátposztáták népesítik be ezeket a verseket, de a táj és a vidék kiüresedése, az emberi kegyetlenség nyomai itt is megjelennek (*Sikeres nap, Drót*). Ha nem is vidámak, az előzőknél mindenképpen derűsebbek, életszagúbbak ezek a költemények.

A záró fejezet, a *December, morning* a költő angol nyelvű verseit tartalmazza, egyfajta folytonosságot teremtve korábbi könyveivel, amelyekben ugyancsak szerepeltek ilyen alkotások. Oravecz kommentárjából kiderül, az itt található gondolatok, képek angolul születtek meg, előzményük az angol nyelvű társalgás nagyfiával, és persze a külföldön eltöltött évek. „*Hogy nagy merészség, netán vakmerőség idegen nyelven írni? Lehet. De nem kell hozzá nagyobb bátorság, mint ahhoz, hogy az anyanyelvünkön írjunk, sőt, hogy egyáltalán írjunk*” – fogalmaz a költő.

Nemcsak az angol nyelvű, hanem a halált és az öregedést feldolgozó versek megírásához is nagy bátorság kellett, amit a fiatal kritikus legfeljebb megcsodálhat, átérezni koránál fogva kevésbé tudja. „*A költők öregkori munkásságát / fiatal kritikusok értékelik, / ez természetes, / az embernek öreg is van véleménye, / csak nem hangoztatja, / de honnan tudják, / milyen öregnek lenni.*” (Irodalom) – egy ilyen vers után érezhető igazán, milyen nehéz dolga van a fiatal olvasónak és a jelen recenzensnek is, aki egyértelműen a kortárs magyar irodalom kiemelkedő, fontos darabjának tartja a *Távozó fát*.

Delírium-udvar

TÖRÖK PANKA versei

„Budapesten születtem, húsz-
éves vagyok, az ELTE Bölcsé-
szettudományi Karán tanulok.
Tizennégy éves korom óta írok
verseket. Az elmúlt két évben
megjelent három versem az
ELTE BTK Főnix c. antológiájában, két versfordításom a Napút
XVII. évfolyamának 2. számában; két további versemet pedig a
Same Side és a Liget online publikálta.”

DEBÜT

VISSZAMERÜLÉS

Hagyom: kiűzzön a házból az éj,
tétován tükröződő lámpafény.
Cipőorr évődik a járdaszéllal,
kapucniba kapaszkodik a szél.

Hagyom, hadd fújja, hadd vigye,
tengerré változom, belém merülsz.
Hívlak, te mindig így kerülsz ide,
figyelem, hogy félsszé csendesülsz.

Lélegzetem a szürke esti füst,
delírium-udvara van a Holdnak,
bordáimmal tudom – élő üst-
dobon – játsszanak siratót a holtak.

ŐSZBUROK

Az érintésnek nincs fénye,
csöndben kitapintalak,
füled formája, nyakad íve
egyetlen, elnyújtott pillanat.

Csizma fürdik pocsolya vizében,
elröpül fejem felől az ernyő,
dobol az eső a szemüvegen,
az idő most nem kétségbeejtő.
Ha menni kell tovább a hallgatag télbe,
magammal viszem e sárga őszöket.

SZELLŐ

Neked jól áll a tűnés-elmúlás,
jól áll a füst, mit fúj a szél.
Szemednek rebbenésében tudás,
jól áll szavaidnak az él.

Neked jól áll, ha kabátodra fagy,
arcodba csíp a légáram,
a hűvös tél és a nyári langy.

Szélcsendünk már nem derűs,
folytatnám szépen, de nem tudom.
Én a szellőt, mozgást koldulom,
belőled eltűnt a forró, a hűs.

Neked jól áll a tűnés-elmúlás,
jól áll a füst, mit fúj a szél.
Szélcsengő-dal, s a méla bűgás;
örök szavaidban az él.

éhség

étvágytalanná válsz
a beléd ivódott keserűségtől
szavaid ízüket veszítik
elejted a kanalat
kicsordul belőle a teljesség
széthullsz apró darabokra

felismerés

könnyű kabátban indul útnak
mind akinek a moirák súgnak
fölötte összezárulnak a fellegek
az ég dörög hajába lődözi a fényeket
amikor visszatér kabátján moha nő
szemüvege repedt nyakán tarka sálidő.

Illúziógárda

BORDÁS MÁTÉ versei

„Szolnokon születtem 1995-ben. Tanulmányaimat egy kisvárosban, Martfűn kezdtem. Gimnáziumba Szolnokon jártam. Az ELTE magyar-német tanári szakos hallgatója vagyok.

Eddig az ESŐ folyóiratban publikáltam csak. Versírás mellett festek és zenélek is.”

DEBÜT

Csendes ördög

Beléptem az ajtón.
Árnyékom az ablakon
távozva látott utoljára.
Nem voltam gyorsabb,
mint ő, kövér fények
világítottak rám.
Cipők sorakoznak.
Felveszem, és kimegyek
velük az életbe.
Itt mindenki mezítlábas.
Itt mindenki sajátja egy testnek,
amit az ajtó előtt levetett.
Csendes ördög közeledik.
Ujját gyengéden ajkamhoz
érinti, csitít.

Rám adják alakom.
Lámpát és árnyékot kapok.
Kilöknék az ajtón.

Illúziógárda

Fénycsóvaként vágnak
át a sivatagon.
A szökési sebesség fogaik
közé szorul.
Ujjával piszkálja
az egyik, de felsérti ínyét.
Valaki homokot rág,
a többiek hullócsillagokat
gyűjtenek fogselyemnek.
Szódabikarbónát
kanalaznak. Rátöltik az
oázis vizét, és kiböfögnek
egy délibábot.
Piramisok duplázódnak meg
fáradt kereskedők
szeme láttára.
Egy keresztes lovag
beleszeret a megtört fénybe.

Párolgó

Az agy kitörli
magából.
Az idegpályák
eldobják.
Arra készül,
hogy a könnycsatornán át
az arcomra csorog.
Szikláról lecsöppenve
a fehér blúzon
rajtakapták,
de beitta magát
a szálakba.
Kerek csípőjét
kecsesen mozgatta
az ágak között.
A bambusz ráhajlott
alakjára, és nem
lehetett utolérni.
A ruha újra kifehéredett.

Emberfelettihez

Túl szoros a palack szája,
fogva tartja a dugót.
A falak belülről repednek szét,
és egy levél pattan ki az üvegből.
Már több mint egy éve olvasom.
Gót betűs szövegét
lelki szegényeknek írták.
Percekre bár, de felzárkózás
az emberfelettihez.
Balról jobbra folynak az írásjelek.
Tekintetem követi az egyre duzzadó áradatot.
Az eldobott parafáról egy név ázik le.
Hajtűkanyart köpködtek rá.
Látom, ahogy eltűnik
a hidegen csordogáló vízben.
Medret vág magának.
Örvény kavargó, a folyam ékköveként.
Mélységet ad a rendezetlen,
pergamen színű felszínnek.
Segélykérést küld majd
egy emberfelettihez.

Saját esőfelhő

A kávé dohányos,
a cukor kávé.
Csepegő víz hígítja.
Én így szeretem.
Tegnap beázott az avar
alattam, és indák lógnak
az asztalomra.

Figyelem
a lusta ívek mélységét.
Szembogaram párás,
és nem tisztul ki, pedig
szorgalmasan törölgetem.
A bozóttüzeket
fázó majmok őrzik.
Összegyűlnek a lombok között,
és bámulnak.
A horgonyt leengedte a vihar.
Nevem mellé vésett egy titulust.
Már plasztikkártyán feltüntetik,
ha valaki átkozott.
Az egyik liánba kapaszkodva
várom az újabb sortörést.

Gesztenyebarna

Kikértünk még néhány évet,
de én már nem tudtam
többet meginni.

Gesztenyebarna tenger
vetette szét a jeget.

A csapos elkapta kezemet.

Behúztam a forgóajtóba,
és keringőztünk.

Táblákon úszkáló medvék
szóltak utánam,

hogyan nyitva maradtam.

A vízfelszín hártyáit éhes,
fehér bundájuk törte meg.

Zakóm letépett ujjával
barátkoznak.

Gőztől részegek,
és mancsaik az evezők.

Egy gleccserpatak
sodorja el a székeket.

A kijárat felé tartok.

Migréntől üvöltenek
a márvány vízköpők.

Már a dór oszlopos
csarnokban távolodom.

Visszanézek az átjáróra,
még mindig forog.

Nyitva maradt.

- 3 Bösztörményi Zoltán versei: Rivolta contra il mondo,
A gondolat morfémái, Egy álom alkatrészei
7 Gáspár Ferenc: Lövészárokban (novella)
9 Lackfi János: Kései (vers)
11 Döme Barbara: Lásó pujaro (novella)
15 Acsai Roland versei: Tizenkét ok, Minden hópehely, Őszi tanka,
Megőszültél a szülésben
18 Benedek Szabolcs: A fiumei cápa (regényrészlet)
27 Lennert-Móger Tímea versei: kilátó, (r)égi sanzon, magány-asszociációk
30 Kántor Zsolt: Mallarmé Rilkenél – Paul Celan emlékére
33 Kovács Emőke versei: Barbara, Végállomás, Metamorfózis, Tenger
36 Toroczky András: A mennyben nem nevetnek (novella)
40 Pál Dániel Levente versei: Vanessa balladája, (A Szimplában ültünk...)
42 Péntek Orsolya: Szerelemtér (novella)
46 Demény Péter: Modern Toldi (vers)
48 Nagy Zopán: Látens, No. II. – XI. rész
52 Győrei Zsolt: Jakub al Muhadzser versei: Hársfaárnyból, Pasztorál
55 Orcsik Roland: Fantomkommandó (regényrészlet)
60 Láthatár
60 A holttestek megint divatba jönnek – Ștefan Baghiu versei
André Ferenc fordításában
66 Hetedik éjszaka – Li Ho versei Herczeg Ferenc fordításában
70 Téves riasztás – Taina Latvala novellája Neer Beatrix fordításában
75 Laik Eszter: Mindannyian a tanítványai vagyunk – Réz Pál emlékére
77 Szőcs Géza: Kasszandra önmagát idézi (tárca)
79 Hudy Árpád: Egy szalmaözvegy naplójából (tárca)
81 Varga Melinda: A hedonista és a porcicák (tárca)
85 Hudy Árpád: Mire jó az esszé? (Mire jó az esszé? –
Öt szerző huszonöt esszéje)
91 Molnár Dávid: Milyen zenegép az, amiben nincs Himnusz?
(Soltész Béla: Inbox)
95 Boldogh Dezső: Sajat költészetének klasszikusa – VasstiBibin
(Vass Tibor: A Nagy Bibin)
98 Dominka Ede Harald: Körös-vidéki anekdoták
(Kiss László: Ki mondta, hogy jó volt)
101 Balogh Réka: Balkáni Száz év magány (Végl László: Balkáni szépség,
avagy Slemil fattyúja)
105 Varga Melinda: Modern elégiák (Oravecz Imre: Távozó fa)
112 Debüt
112 Török Panka versei
115 Bordás Máté versei

Böszörményi Zoltán
HAMUT VISZEK A HEGYRE

Leszegett fejű fények, hiányod.
Ha féltetek, az örvény rám szól.

Hátamon hamut viszek a hegyre.
Hamuba sült pogácsa terhe.

Villózik élet, hús ámulat,
remény ring szélben, Isten mulat.

Mire a vakító bércre érek,
életem tán nem is volt élet.

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN
Az irgalom ellipszise

KALLIGRAM,
Irodalmi Jelen Könyvek,
2016

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

